

Niri Talberg

Studieforbundene som læringskatalysator

Fafo-rapport
2019:28

Niri Talberg

Studieforbundene som læringskatalysator

Fafo-rapport 2019:28

© Fafo 2019

ISBN 978-82-324-0526-8 (papirutgave)

ISBN 978-82-324-0527-5 (nettutgave)

ISSN 0801-6143 (papirutgave)

ISSN 2387-6859 (nettutgave)

Omslagsbilde: Colourbox.com

Trykk: Allkopi Netprint AS

Innhold

Forord	5
Sammendrag	7
Summary	9
Introduksjon	11
Prosjektets bakgrunn og målsetting.....	11
Gangen i rapporten.....	11
Om oppstart	12
Forskningsspørsmål og underspørsmål.....	12
Datakilder.....	13
Studieforbundenes rolle i voksenopplæringen	15
Om studieforbund og Voksenopplæringsforbundet.....	15
Del I Historie	16
Del II Tidligere forskning	19
Del III Sentrale offentlige dokumenter	22
Del IV Statistikk, økonomi og sentrale dagsaktuelle saker	23
Spørreundersøkelsene	31
Representativitet og utvalg.....	32
Undergruppe av særlig interesse.....	34
De kvalitative kasusstudiene	37
Kursenes historie og oppbygning	39
Kurset er CV-vennlig	43
Kunnskapen kan gi økt faglig trygghet og gehør.....	45
Pedagogiske metoder og læringsmiljø	48
Utfordringer.....	51
Personlig oppfølging.....	53
Mestringsopplevelser.....	56
Oppsummering	60

Spørreundersøkelsene	63
Demografi	63
Forventninger og læringsutbytte	68
Forskjeller i læringsutbytte for deltakere med kort og lang utdanning	73
Hvorfor deltar de på kurs?	76
Hva mener lærere/instruktører om nytten av kursene?	82
Hva motiverer lærere/instruktører?	84
Kursavgift og økonomi.....	88
Respondentenes forhold til studieforbundene	93
Deltakernes og lærerne/instruktørens forhold til sitt studieforbund	96
Oppsummering sett opp mot forskningsspørsmålene	101
Hovedkonklusjoner og forslag til videre forskning	105
En ny sjanse til å få formalisert sin kompetanse	105
Er studieforbundene en passiv forvalter av tilskudd?	106
Økonomiske rammevilkår	106
Forslag til tiltak	107
Forslag til videre forskning.....	108
Kilder	109
Vedlegg 1 Presentasjon av de enkelte studieforbund	111
Vedlegg 2 Eksempel på invitasjon til spørreundersøkelse	115
Vedlegg 3 Supplerende resultater fra spørreundersøkelsene	117

Forord

Både Nasjonal kompetanepolitisk strategi og Meld St. 16 (2015–2016) understreker behovet for praksisnære kurs som kan styrke deltakernes formelle kompetanse og bidra til at de blir mer attraktive på arbeidsmarkedet. Studieforbundene er et viktig supplement til det ordinære utdanningssystemet ved at de tilbyr voksne nye muligheter til læring. Best kan studieforbundene beskrives ved at de har en meget stor variasjon i kurstilbudet, at de årlig bidrar til kurs for en halv million deltakere, og at de raskt evner å omstille seg i takt med samfunnets endrede behov. I dette prosjektet studeres studieforbundene rolle i voksenopplæringen med særlig vekt på forskjeller mellom kursdeltakere med kort og lang formell utdanning.

Prosjektet er gjennomført i perioden april 2018 til august 2019. Det er mange som fortjener en stor takk i denne forbindelse. Voksenopplæringsforbundet har initiert og finansiert prosjektet og vært en svært ivrig diskusjonspartner underveis. En stor takk rettes til generalsekretær Gro Holstad og rådgiverne Astrid Krohn, Cecilie Hänninen, Mats Grimsgaard og Stian Juell Sandvik. Ansatte hos studieforbundene har vært avgjørende for å velge ut og tilrettelegge for deltakelse på kvalitative kurs og utsending av spørreskjemaene og tilbakemelding på pilotene til spørreskjemaene.

Jeg har også fått mye hjelp fra kollegaer på Fafo. Anna Hagen Tønder har vært en flittig kvalitetssikrer som har bistått meg hele veien fra oppstart til ferdig rapport. Torgeir Nyen kom med gode råd og innspill til spørreskjemaene. Bente Bakken har gjort en stor innsats med layout og finspikking. Tina Østberg, Stein Roar Fredriksen og Anne Mette Ødegård har vært nøkkelpersoner i forbindelse med lansering og prelansering. Kari Gjerdevik fra Språkkonsulentene AS har vært en flittig og svært kompetent korrekturleser. David Keeping har redesignet tabeller og figurer i rapporten.

Ansaret for eventuelle feil og mangler i rapporten er imidlertid mitt alene.

Den største takken går like fullt til kursholderne og kursdeltakerne som lot meg være med på fem vidt forskjellige kurs, og som velvillig stilte opp på intervjuer i etterkant. En stor takk fortjener også rundt seks tusen deltakere og lærere/instruktører som tok seg bryet med å svare på spørreundersøkelsene, og særlig de som delte en historie, et råd eller en sluttkommentar på de åpne spørsmålene. Uten deres velvillighet og rause deling av kunnskap ville det ikke ha blitt noen rapport.

Fafo, august 2019

Niri Talberg

«Sår du en gang, høster du en gang. Planter du et tre, høster du ti ganger. Underviser du menneskene, høster du hundre ganger. Ksuan Tsu» [600 år f. Kr.]

Sluttkommentar fra instruktør/lærer i spørreundersøkelsen

Sammendrag

I 2018 hadde tilskuddsberettigede kurs i regi av godkjente studieforbund 480 000 deltakere. Studieforbundenes mål er å styrke demokratiet, bidra til bærekraftig utvikling, engasjere og utvikle aktive medborgere, fremme integrering, motivere til kompetanseutvikling, styrke kulturelt mangfold, øke deltakelsen i kulturlivet, supplere det offentlige utdanningstilbudet og være en selvstendig arena for voksnes læring.

I dette forskningsprosjektet har Fafo deltatt på fem kurs arrangert av eller støttet av et studieforbund og observert undervisningen samt intervjuet deltakere, lærere/instruktører og nøkkelpersoner. Det er også gjennomført to spørreundersøkelser til henholdsvis kursdeltakere og lærere/instruktører som var med på kurs i 2018. Til sammen svarte i underkant av 6000 deltakere og lærere/instruktører på spørreundersøkelsene. Måten spørreundersøkelsene er gjennomført på, gjør generalisering av resultatene problematisk.

Den overordnede målsettingen har vært å beskrive deltakernes læringsprosesser, læringsutbytte og motivasjon hos både lærere/instruktører og deltakere. Særlig har vi fokusert på kursdeltakere som har lav formell kompetanse, for å undersøke om kurstilbudene kan gi dem et nytt og mer positivt møte med en teoretisk læringsarena. Videre har vi sett på hvilken rolle studieforbundene spiller for henholdsvis lærere/instruktører og deltakere, og om aktørene opplever at det er usikre økonomiske rammevilkår.

Hovedfunnene var at selv om personer med kort formell utdanning er underrepresentert blant kursdeltakere, så oppgir denne gruppen i større grad enn kursdeltakere med lengre utdanning, at kursene er mer relevante for deres nåværende jobb og potensielt framtidige jobber.

Mange med kort utdanning oppga at muligheten for å ta kurs der de kan bruke sin praktiske arbeidserfaring, gjorde læringsprosessen enklere og studiet lystbetont. Flere beskrev seg selv som lite motivert da de tok sin grunnutdanning, men etter noen år med arbeidserfaring, ble det nye møtet med utdanningssystemet i større grad preget av motivasjon og mestring.

Studieforbundene framstår som klart mer synlige for lærere/instruktører enn for kursdeltakere. Blant lærere/instruktører var gjennomgangsmelodien at studieforbundene spilte en avgjørende rolle for at kursene ble gjennom-

ført, og at studieforbundene hadde tydelige forventninger til hvilken kvalitet som ble levert. Lærere/instruktører oppga at studieforbundene hadde avgjørende faglig kompetanse, at de ofte var sterkt involvert i arbeidet med kursplaner, og at de var en stor ressurs i gjennomføringen av kurset.

For kursdeltakerne var imidlertid studieforbundets rolle gjerne lite synlig. Mange av deltakerne var ikke klar over hvilket studieforbund kurset som de hadde deltatt på, tilhørte. Blant deltakerne som kjente til hvilket studieforbund som var involvert i kurset, oppga de aller fleste at de gjerne ville delta på kurs arrangert av eller støttet av samme studieforbund i framtiden. Det indikerer at mer informasjon om studieforbundets rolle og om framtidige kurs kan føre til flere deltakere.

Videre framstår det som at kursene er sårbare for tap av ildsjeler og overfor økonomiske rammevilkår. En rekke kursdeltakere har vært i tvil om de skulle delta som følge av studieavgiften, og mange oppga økonomiske grunner som avgjørende for at de ikke hadde deltatt på flere kurs. Frykten for dårligere økonomiske rammevilkår neste semester kan over tid slite på både ildsjeler og kursdeltakere og skape lite forutsigbarhet. Blant ildsjelene i studieforbundene ble en vedvarende frykt for kutt gjennom statsbudsjett eller interne omdisponeringer omtalt som trettende.

Det generelle inntrykket var at deltakerne opplevde kursene de hadde deltatt på som svært gode og nyttige. Lærerne/instruktørene var i klart større grad indre motivert – som av ønsket om å formidle sin kompetanse, enn ytre motivert – som av lønnen de mottok for jobben. Læringsfellesskapet og kursholderens engasjement ble svært positivt beskrevet. Fellesskapet på kursene framsto som velegnet for å bli en del av et miljø og til å knytte nye kontakter, noe som kan skape positive ringvirkninger som vanskelig kan tallfestes.

Summary

Adult learning organisations as training catalysts

In 2018, training courses qualifying for government support and held under the auspices of approved adult learning organisations had a total of 480 000 participants. The goals of the adult learning organisations are to strengthen democracy, foster sustainable development, engage with and develop active citizenship, promote integration, motivate for competence enhancement, strengthen cultural diversity, increase participation in cultural life, supplement public education options and provide an independent arena for adult learning.

In this research project, Fafo has participated in five training courses arranged or supported by an adult learning organisation to observe the teaching and to interview course attendees, teachers/instructors and key personnel. We have also conducted two surveys of course attendees and teachers/instructors respectively who participated in training courses in 2018. A total of nearly 6 000 attendees and teachers/instructors responded to the surveys.

The general objective has been to describe the participants' learning processes, learning outcomes and motivations among teachers/instructors and attendees alike. In particular, we have focused on course attendees with few formal skills, in order to investigate whether these training courses can provide them with a new and more positive encounter with the educational system. Furthermore, we have studied the role that the adult learning organisations play for the teachers/instructors and attendees respectively, and whether those involved perceive the economic frameworks as insecure.

The main finding is that even though persons with a short formal education are underrepresented among the course attendees, this group reports that the training courses are more relevant for their present and potentially future jobs when compared to course attendees with longer educational careers.

Many of those who have little formal education reported that the opportunity to attend courses where they could make use of their practical work experience tended to simplify the learning process and make the studies more pleasurable. Some of them referred to themselves as not very moti-

vated during their basic education, but after some years of work experience the new encounter with the educational system was to a far greater extent characterised by motivation and coping.

The teachers/instructors appear to have a much clearer view than the attendees of the adult learning organisations. Among the teachers/instructors, the recurring theme was that the adult learning organisations played a crucial role in the implementation of the training courses, and that they had explicit expectations for the quality that was to be delivered. The teachers/instructors reported that the adult learning organisations possessed essential academic competence, that they were often heavily involved in the work on course content, and that they represented a major resource in the implementation of each course.

To the course attendees, on the other hand, the role of the adult learning organisations was not so visible. Many attendees were unaware of what adult learning organisation was responsible for the course they had attended. Among those attendees who knew what adult learning organisation had delivered the course they had attended, the majority reported that they would like to enrol in further training courses arranged or supported by the same organisation in the future. This indicates that more information about the role of the adult learning organisation and its future training courses may cause more people to enrol.

Moreover, it appears that the training courses are vulnerable to loss of devoted enthusiasts and poorer economic frameworks. A number of attendees report being in doubt as to whether to enrol or not as a result of the course fee, and many gave economic reasons for not having attended more training courses. The fear of poorer economic frameworks in the next semester may over time become a burden on both the enthusiasts and the attendees and reduce the sense of predictability. The enthusiasts in the adult learning organisations described the constant fear of cutbacks, through the state budget or through internal reassignment of funding, as tiring.

The general impression was that the attendees perceived the courses as useful and of high quality. The teachers/instructors were far more intrinsically motivated by a wish to disseminate their skills than by external motivations such as the salaries they received for their work. The learning community and the commitment of the course teachers were described in strongly positive terms. The community established by the courses appeared to be conducive to integration into a shared environment and establishment of contacts, and may thereby give rise to ripple effects that are difficult to quantify.

1 Introduksjon

Prosjektets bakgrunn og målsetting

I 2018 hadde tilskuddsberettigede kurs i regi av godkjente studieforbund 480 000 deltakere. Studieforbundenes mål er å styrke demokratiet, bidra til bærekraftig utvikling, engasjere og utvikle aktive medborgere, fremme integrering, motivere til kompetanseutvikling, styrke kulturelt mangfold, øke deltakelsen i kulturlivet, supplere det offentlige utdanningstilbudet og være en selvstendig arena for voksnes læring. I dette prosjektet for Voksenopplæringsforbundet er målsettingen å beskrive hva et studieforbund er, og deres historie. Deretter skal læringsprosesser, læringsmotivasjon og læringsutbytte fra kurs som ble gjennomført i 2018, analyseres.

Gangen i rapporten

Rapporten vil starte med informasjon om prosjektets oppstart, forsknings-spørsmål og datakilder. I kapittel 2 gjøres det rede for hva et studieforbund er, lovverket rundt studieforbund og tilskudd, historien, forskningsfeltet, sentrale offentlige dokumenter og statistikk samt dagsaktuelle saker. Kapittel 3 er et metodekapittel der det redegjøres for metodiske valg og prosessen med innhenting av data. Hoveddelen i rapporten vil ligge på empirien som har blitt samlet inn til dette prosjektet. I kapittel 4 presenteres funn fra fem kvalitative kasusstudier av kurs der jeg har deltatt og intervjuet kursdeltakere og lærere/instruktører. I kapittel 5 presenteres funn fra to spørreundersøkelser til henholdsvis kursdeltakere og lærere/instruktører for å få deres perspektiver og erfaringer fra kursene som de var med på i 2018. Det siste kapittelet sammenfatter hovedfunn, forslag til tiltak og temaer til videre forskning.

Om oppstart

Voksenopplæringsforbundet (Vofo) kontaktet Fafo i mars 2018 med ønske om et forskningsprosjekt. Fafo presenterte en prosjektskisse for Vofo, og kontrakt ble inngått i mai 2018. Målet med prosjektet har vært å få kursdeltakere og lærere/instruktørers perspektiver på læringsprosesser, læringsmotivasjon og læringsutbytte fra kurs som er arrangert av eller med støtte fra et studieforbund. For å lykkes med dette har Fafo gjennomført en omfattende data-innsamling.

Forskningsspørsmål og underspørsmål

Denne rapporten vil ha hovedvekten på fire forskningsspørsmål, men også ta stilling til fem underspørsmål.

Forskningsspørsmål:

1. Hvilke forskjeller mellom personer med kort og lang utdanning finner vi i andel kursdeltakere, motivasjon og læringsutbytte?
2. Beskriver personer med kort formell utdanning at kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund gir dem et nytt og mer positivt møte med en teoretisk læringsarena, og hvilke pedagogiske grep gjøres på kursene for å tilpasse undervisningen til personer med kort formell utdanning?
3. Hvordan opplever kursdeltakere og lærere/instruktører de økonomiske rammevilkårene for kursene? Hva mener lærere/instruktører at ville ha skjedd dersom kursene ikke hadde fått offentlig støtte?
4. I hvilken grad framstår studieforbundene som synlige, og hvilken rolle spiller de for henholdsvis lærere/instruktører og kursdeltakere?

Vi kan i tillegg definere fire underspørsmål:

- Hvilke demografiske kjennetegn finner vi på henholdsvis kursdeltakere og lærere/instruktører?
- Hvilken læringsmotivasjon beskriver kursdeltakerne, og hvilken motivasjon har lærere/instruktører?
- Hvilke forventninger til læringsutbytte hadde kursdeltakerne, og hvilket læringsutbytte beskriver de at de satt igjen med? Samsvarer dette med lærere/instruktørers forventninger?
- Hvordan vurderer deltakere og lærere/instruktører forhold rundt kursavgiften?

Det første forskningsspørsmålet er utpreget kvantitativt, mens det neste er utpreget kvalitativt. Forskningsspørsmål 3 og 4 kan best besvares gjennom en kombinasjon av kvalitativ og kvantitativ metode. Ettersom de kvalitative kasusstudiene har et eksplorerende design, vil det komme noen flere under-spørsmål basert på funn fra de kvalitative studiene. Disse presenteres fort-løpende i kapittel 4.

Datakilder

Rapporten baserer seg på et begrenset dokumentstudium og en rik empiri. Fem kvalitative kasusstudier og to spørreundersøkelser ble gjennomført i forbindelse med rapporten. I hvert av de kvalitative kasusstudiene har Fafo deltatt på en kurskveld på et kurs arrangert av eller med støtte fra et studie-forbund og intervjuet deltakerne, lærer/instruktør og en nøkkelperson. De to elektroniske spørreundersøkelsene har blitt besvart av henholdsvis deltakere og lærere/instruktører som deltok på kurs i 2018.

2 Studieforbundenenes rolle i voksenopplæringen

Om studieforbund og Voksenopplæringsforbundet

Et studieforbund er en ideell og demokratisk organisasjon godkjent etter voksenopplæringsloven, som utfører oppgaver innenfor voksenopplæring, og som har flere medlemsorganisasjoner. Betegnelsen studieforbund er beskyttet og kan bare benyttes av godkjente studieforbund. Det finnes 14 godkjente studieforbund i Norge, som alle er medlemmer av interesseorganisasjonen Voksenopplæringsforbundet (Vofo). Studieforbundene er ideelle organisasjoner som skal godkjenne studieplaner, gi råd og hjelp til kursarrangører og kursdeltakere fordele tilskuddsmidler til organisasjonsledd og medlemsorganisasjoner som arrangerer kurs. Et studieforbund må ha minst to medlemsorganisasjoner, være demokratisk oppbygget, ha aktivitet i minst 15 fylker og ha rapportert minst 40 000 kurstimer per år de to siste årene. Det er egne regler for politiske partiers og samiske studieforbund. Kursene skal være offentlig kjent og åpne for alle, og de må ha varighet på minst 8 timer. Kurs som er godkjent etter voksenopplæringsloven, har rett til gratis bruk av offentlige undervisningslokaler. Studieforbundsordningen er underlagt Kunnskapsdepartementet¹, og de forholder seg som nevnt til lov om voksenopplæring (LOV-2009-06-19-95, voksenopplæringsloven). I § 6 i lov om voksenopplæring står det at studieforbundenes statstilskudd består av grunntilskudd, opplæringstilskudd og tilretteleggingstilskudd.

Studieforbundenenes mål er å styrke demokratiet, bidra til bærekraftig utvikling, engasjere og utvikle aktive medborgere, fremme integrering, motivere til kompetanseutvikling, styrke kulturelt mangfold, øke deltakelsen i kulturlivet, supplere det offentlige utdanningstilbudet og være en selvstendig arena for læring. Studieforbundene tilbyr både formell og ikke-formell opplæring. Med ikke-formell opplæring menes kurs som ikke avsluttes med

---

¹ Regjeringen har foreslått en deling av studieforbundsordningen mellom Kunnskapsdepartementet og Kulturdepartementet, <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/forslag-om-deling-av-studieforbundsordninga-mellom-kulturdepartementet-og-kunnskapsdepartementet/id2652859/>.

en eksamen. Vofo er studieforbundenes interesseorganisasjon og fungerer blant annet som en drøftingspartner og veileder for studieforbundene i saker som omhandler politiske prosesser og tolkning av lov- og regelverk.

Voksenopplæringsloven fra 1976 innførte kriterier for godkjenning av støtteberettigede opplysningsorganisasjoner. I 1992 ble kravene skjerpet, og organisasjonene måtte da være medlemmer av et godkjent studieforbund for å få statstilskudd til studieaktivitet. Det skulle bidra til en tydeligere organisering og struktur på feltet (Oxford Research 2014).

Tron-utvalget skiller mellom studieforbund som har en minimumsvariant, og studieforbund som har en maksimumsvariant. Førstnevnte kjennetegnes ved at studieforbundet ofte kun har en sentraladministrasjon, og at kursvirksomheten i all hovedsak organiseres av lokallagene til studieforbundets medlemsorganisasjoner, og maksimumsvarianten kjennetegnes ved at studieforbundet både har regionalt og lokalt ansatte i tillegg til et sekretariat sentralt. Studieforbundene innenfor maksimumsvarianten spilte en mer aktiv rolle i gjennomføringen av kurs (NOU 2007: 11).

For flere detaljer rundt studieforbundenes organisering og oppbygning henvises det til Oxford Research (2014), NOU 2007: 11 og <http://www.vofo.no/tema/studieforbund/>. For presentasjon av de enkelte studieforbundene, se vedlegg 1.

Dette kapittelet består av fire deler. Det vil begynne med voksenopplæringsens historie, de lange linjene gjennom de siste to hundre år. Vi vil se om det er historiske diskusjoner som har fått fornyet gyldighet. Del to tar for seg forskningsfeltet fra 1997 og fram til i dag. Del tre fokuserer på sentrale offentlige dokumenter, og i del fire ser vi på dagsaktuelle saker, statistikk over kursdeltakere og økonomi.

Del I Historie

Studieforbundene som supplement til det offentlige utdanningssystemet

Etter andre verdenskrig endret man betegnelsen på opplæring utenfor det ordinære utdanningssystemet fra folkeopplysning til voksenopplæring. Kampen for opplæring for alle har lange røtter. Det kan betegnes som en kamp fordi det alltid har vært noe konflikt rundt hva slags type opplæring som skal tilbys, og hvem som skal ha tilgangen til denne opplæringen. Etter opplysningstiden på 1700-tallet ble det sett på som et frigjørende prosjekt å tilby opplæring også til grupper som til vanlig ikke oppsøker det offentlige utdanningssystemet. Denne målsettingen kan vi fremdeles finne igjen i Nasjonal kompetansepolitisk strategi som vil omtales senere i rapporten.

Går vi enda lenger tilbake, argumenterte pedagogen J. A. Comenius for å gjøre hele livet til en skole (rundt 1600), en forløper for det vi i dag kaller livslang læring², Francis Bacon uttalte at kunnskap er makt, og boktrykkerkunsten gjorde det lettere å spre kunnskapen. Opplysningsfilosofen Immanuel Kant mente opplæring førte til frigjøring fra selvpåført umyndighet. I det ligger det et personlig ansvar for å søke kunnskap og sannhet for å unngå at man forblir uvitende og tar uopplyste valg. Alle disse tenkerne kan betegnes som opplæringspositive.

Rundt 1800 var det også mange utdannings skeptiske tenkere som fryktet at feil opplæring kunne lede folk vekk fra den rette tro og mot opprør mot myndighetene. Biskop Fredrik Julius Bech (1788) var tydelig på at man ikke måtte gi hvem som helst så mye opplysning at de kunne bryte med miljøet sitt. Presten Wilse uttrykte dette i 1779: En bonde bør ikke lære mer enn det som passer han som kristen, undersått og landmand (sitatet er lett omskrevet) (Tøsse 2005). Samme tanker finner vi hos filosofen Voltaire (1694–1778) som var positiv til folkeopplysning for den øverste stand, men fryktet at lavere lag av befolkningen kunne få svekket sin arbeidsdyktighet eller med andre ord bli mindre føyelige dersom de ble for skolerte (Finanger 2017).

Frykten for vranglære eller farlig kunnskap har over tid blitt redusert, og det har isteden kommet et sterkere søkelys på nytteverdien av læringen. For å få tilgang til offentlige midler må de som arrangerer undervisningen, dokumentere at den har en (samfunnsøkonomisk) verdi for samfunnet. Nyttevurderingen innebærer kontroll og styring for å forsikre seg om at opplæringen er god nok. Tøsse (2005) skiller videre mellom opplæring som primært har en egenverdi, og opplæring som har en instrumentell verdi. Verdien er instrumentell dersom opplæringen er et middel på vei mot et annet mål. Et eksempel her kan være en arbeidstaker som må få godkjent fagbrev for å beholde jobben eller få økt lønn. Et eksempel på opplæring med egenverdi kan være opplæring som hjelper deltakerne til å mestre noe de først og fremst har nytte av på fritiden. Ofte vil kunnskap man tilegner seg gjennom kurs, ha elementer av begge deler. I så fall er det interessant om det er kursbeviset eller den udokumenterte kunnskapen som har størst verdi for deltakerne. Nytteperspektivet, og da særlig nytte for arbeidslivet og sysselsettingen, har fra 50-tallet vært i framvekst. I 1958–1959 satte regjeringen i gang yrkesopplæringskurs for arbeidsledige og arbeidstakere som risikerte å bli overflødig. Med det fikk myndighetene et verktøy for å bedre norske arbeidstakers omstillingsevne. Her var St.meld. nr. 98 (1964-1965) og St.prp. nr. 92 (1964-1965) sentrale. Selv om ikke begrepet *livslang læring* ble brukt eksplisitt, så

---

2 For mer om historien til begrepet *livslang læring*, se Havgar 2012.

man i stadig større grad på opplæring som en kontinuerlig prosess gjennom hele yrkeslivet (Tøsse 2005:161–165).

Fra 1960-tallet var det økt satsing på voksenopplæring, og det gamle begrepet *folkeopplysning* ble mindre brukt. Nå kom også skillet mellom arbeidsrettet og utdanningsrettet opplæring. Den arbeidsrettede forståelsen bryter med tidligere folkeopplysning og gjøres i forslaget fra regjeringen til Stortinget (St.prp. nr. 92 (1964-1965)) til et politisk virkemiddel. Vi kan forstå det som en forløper for arbeidslinja. Her ble særlig evnen til omstilling og mobilitet i yrkeslivet vektlagt. I takt med den sterkere styringen økte også midlene fra det offentlige. I løpet av første halvdel av 1960-tallet doblet de offentlige utgiftene til voksenopplæring seg. Økningen fordelte seg imidlertid ikke jevnt mellom de ulike opplæringsformene. Amatørkunst og estetisk kulturarbeid ble stående på stedet hvil med 150 000 kroner i støtte per år, mens støtte til studiearbeid økte til over en million kroner i 1963 (Tøsse 2005:161). 1960-tallet var også preget av en begrepskamp der flere anså «folkeopplysning» som et nedverdiggende begrep, siden det insinuerer at noen har behov for å bli opplyst. Arbeids- og næringslivet ønsket at voksenopplæring skulle forstås som trening («training»), men utdanningssektoren vektla utdanning («education»).

I 1974 framhevet regjeringen voksenopplæring som: «en av de viktigste oppgaver som foreligger i vårt utdanningssamfunn» (Tøsse 2005:13).

I 1976 ble det vedtatt en lov om voksenopplæring som ble endret i 2009. Lovens målsetting er å fremme livslang læring ved å legge til rette for organiserte læringsaktiviteter ved siden av det formelle utdanningssystemet. Den siste fasen Tøsse (2005) beskriver, var fra 1981 til 2003, hvor markedskrefte fikk stadig større innpass i voksenopplæringen. I 1992 kom kravet om at organisasjoner som ønsker statstilskudd for å drive studieaktivitet, må være medlem av godkjente studieforbund (Hansen mfl. 2013).

De overordnede målene for studieforbundene ifølge loven (<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-95>) er disse:

- «a) Å bidra til å vedlikeholde og styrke demokratiet og legge grunnlag for bærekraftig utvikling ved å engasjere og utvikle aktive medborgere.
- b) Å gjøre det mulig for mennesker å påvirke egen livssituasjon.
- c) Å bekjempe utstøting og bidra til inkludering.
- d) Å bidra til motivasjon og tilgang til kunnskap og kompetanse for alle og slik møte behov i et samfunn og arbeidsliv i stadig endring.
- e) Å styrke kulturelt mangfold og øke deltagelse i kulturlivet.
- f) Å være en selvstendig arena for læring og et supplement til offentlige utdanningstilbud for voksne.»

Del II Tidligere forskning

Utredning om forskning på voksnes læring – en litteraturgjennomgang

I 2012 gjennomførte Tove Mogstad Aspøy og Anna Hagen Tønder ved Fafo en litteraturgjennomgang av forskning på voksnes læring fra 1997 til 2012 for Norges forskningsråd. Satsingen var en del av programmet Norsk utdanningsforskning fram mot 2020. Forskningsfeltet voksnes læring ble da beskrevet som svakt og underforsket (Aspøy & Tønder 2012:2). Norge kjennetegnes ved et arbeidsmarked med høye lønninger og sammenpresset lønnsstruktur, hvilket krever en høy grad av produktivitet og gjør det lønnsomt for arbeidsgivere å investere i kompetanse. Et av hovedfunnene i rapporten var at man har større kunnskap om hvem som deltar i voksenopplæring, og hvilke faktorer som påvirker deltakelse, enn om hvilke konsekvenser læringen får for den enkelte deltaker, virksomhetene og samfunnet som helhet. Begrepet *livslang læring* ble brukt av UNESCO sent på 1960-tallet som et virkemiddel for å fremme likhet og demokratisering. Etter andre verdenskrig rådet det optimisme med tanke på utdanningssystemets mulighet til å motvirke økonomiske og sosiale forskjeller i samfunnet. Utover på 70-tallet ble dette snudd til stadig større skepsis og skuffelse over at utdanningssystemet produserte framfor å utjevne sosiale forskjeller (Hernes & Knudsen 1976). I 1989 kom OECD-rapporten *Education and the economy in a changing society* som brakte med seg en humankapitaltenkning med sterk vekt på produktivitet og økonomisk vekst. Fra år 2000 svingte pendelen noe tilbake ved en sterkere vektlegging av demokrati og aktivt medborgerskap gjennom EU-kommisjonens «Memorandum om livslang læring» fra år 2000. Her var aktivt medborgerskap og økt sysselsetting to likeverdige mål for livslang læring (Aspøy & Tønder 2012:8).

Aspøy og Tønder (2012) omtaler kompetansereformen som ble gjennomført på tidlig 2000-tall, der støtte og videreutdanning i arbeidslivet ble framhevet. Kompetansereformen og det å forhindre utenforskap har blitt mye omtalt i forskningslitteraturen senere (se for eksempel Døving & Skule 2002; Døving mfl. 2003; Hagen & Skule 2008). Kompetansereformen la sterk vekt på læringen som skjer på arbeidsplasser. En målsetting var å sikre arbeidstakernes og virksomhetenes omstillingsevne gjennom å formalisere og synliggjøre kompetansen som arbeidstakerne hadde utviklet gjennom arbeidserfaring (Talberg 2019). Ifølge Hagen og Skule (2007:165) bidro kompetansereformen til en økt bevisstgjøring om arbeidsplassen som læringsarena. Virkemidlene i reformen var likevel i stor grad innrettet mot å

øke deltakelse i formell utdanning som var initiert av den enkelte arbeidstaker.

En utfordring i voksenopplæringen er at de som har kort formell utdanning fra før, i mindre grad deltar i opplæring, selv om man kan argumentere for at de har størst behov. Denne tendensen er likevel mindre i de nordiske landene enn i andre industrialiserte land (Hagen & Skule 2008).

Sentrale spørsmål for denne rapporten vil være hvorvidt kursdeltakere med kort formell utdanning skiller seg fra øvrige kursdeltakere både med tanke på hvilket utbytte de får av kursene, og hvorvidt kurs arrangert av eller med støtte fra et studietilbud kan bidra til at de får et nytt og mer positivt møte med utdanningssystemet.

En ordning, et mangfold av løsninger. Forskningsprosjekt om studieforbund, Oxford Research 2014

Oxford Research fikk i 2014 i oppdrag å se på studieforbundene organisering. De fant at studieforbundene oppfyller målene slik de er definert i lovverket, og at studieforbundene er en viktig ressurs for sine medlemsorganisasjoner. De bemerket imidlertid at målene i voksenopplæringsloven er så generelle at de er lite målbare. Over halvparten av medlemsorganisasjonene hadde kursvirksomhet som sitt primære formål. Enkelte studieforbund var primært formidlere av offentlige tilskudd ut til sine medlemsorganisasjoner i tillegg til at de gjennomførte kontroll og veiledning (det Tron-utvalget betegnet som minimumsvarianten), mens andre la stor vekt på læringsaspektet i virksomheten (det Tron-utvalget betegnet som maksimumsvarianten). Den sistnevnte gruppen var større organisasjoner og opptatt av å stimulere sine medlemsorganisasjoner til kursvirksomhet og samarbeid på tvers. De hadde videre en mer aktiv rolle når det gjaldt veiledning av kursholdere og godkjenning av studieplan.

Kursdeltakerne opplevde at det faglige på kursene ble vektlagt framfor det sosiale, og at praksis og teori ble rimelig jevnt vektlagt. Kursdeltakerne hadde klart lengre utdanning enn befolkningen for øvrig. Over halvparten av kursdeltakerne hadde utdanning på universitets-/høyskolenivå. Statstilskuddet utgjorde en liten, men svært viktig del av kursenes inntekter. Oxford Research anbefalte en tydeligere profil, økt målfokus, profesjonalisering av studieforbundene, tydeligere retningslinjer for fordeling av tilskudd og problematisering av skillet mellom opplæring og aktivitet.

Økonomi i studieforbund. Rapport utarbeidet av Oxford Research og BDO 2014

Oxford Research og revisjonsselskapet BDO utga i 2014 en rapport om økonomi i studieforbund som bygget på og videreutviklet rapporten *En ordning, et mangfold av løsninger* som nevnt over. Rapporten var finansiert av Vox (heter nå Kompetanse Norge). De fant en klar sammenheng mellom opplærings-tilskudd og deltakeravgift på kurs. Ble det gitt tilskudd, var deltakeravgiften lavere. Men kursarrangørene (studieforbundenes medlemsorganisasjoner) hadde flere andre inntektskilder som var viktigere enn opplærings- og tilretteleggningstilskuddet. De fant stor grad av variasjon i addisjonalitet (merverdi og endring) som følge av tilskuddene. For noen kursarrangører var opplæringstilskuddet helt avgjørende, for andre var det mindre viktig. Man kan si at kursarrangørene var avhengige av tilskudd for å holde kursavgiftene nede, men at de fleste kursene med stor sannsynlighet ville blitt arrangert uten tilskuddet. Studieforbundene hadde få andre inntekter enn tilskudd fra Vox. I denne rapporten vil vi se på hva som kan bli konsekvensen dersom kursene gjennomføres med høyere kursavgifter.

Sterkere statlig styring av studieforbund?

Bjørn Leo Finanger har lang lederbakgrunn i regionleddet i et studieforbund. Han har i sin masteroppgave fra 2017 sett på studieforbundenes samfunnsoppgave og verdigrunnlag og særlig på forskjeller mellom 70-tallet og perioden 2007–2017. Han har studert lov om voksenopplæring fra 1976 og fornyelsen av lovteksten som kom i 2009, og som trådte i kraft i 2010. Hans hovedkilder var NOU 1972: 41 *Vaksenopplæring for alle* og NOU 2007: 11 *Studieforbund – læring for livet*. Finanger argumenterer for at den første epoken (1970-tallet) er preget av et sosiokulturelt syn på kunnskap som innebærer at læringen oppstår i læringsfellesskapet med sterk vektlegging av læring for læringens egen skyld, mens det i perioden 2007–2017 har vært et økt søkelys på nytten av læringen med innslag av arbeidslinja og målstyring ut fra et New Public Management-perspektiv. Det innebærer at myndighetene i økt grad har ønsket å måle, regulere og effektivisere studieforbundenes virksomhet, noe som har ført til at studieforbundene har fått strammere økonomi og redusert selvråderett (Finanger 2017).

Del III Sentrale offentlige dokumenter

Meld. St. 16 (2015–2016) Fra utenforskap til ny sjanse – Samordnet innsats for voksnes læring

Målet med Meld. St. 16 (2015–2016) var å stimulere til kompetanseøkning for å motvirke arbeidsledighet og utenforskap. Målgruppen var voksne med lite utdanning eller svake ferdigheter som var i risikozonen for å falle ut av arbeidslivet eller ikke komme inn. Kompetanse beskrives som «en kilde til selvstendighet, sosial mobilitet og deltakelse» (s. 9). Ved å kartlegge den enkeltes kompetansebehov og utvikle flere veier til kompetanseøkning som modulbaserte modeller, kombinasjoner av arbeid og utdanning, voksenlærlinger og lærekandidater ønsker regjeringen å legge til rette for at flere kan få formalisert og utviklet sin kompetanse og delta i arbeidslivet. Medisinen regjeringen foreskriver, er arbeidsrettede og praksisnære utdanningstilbud der språktrening og/eller opplæring kombineres med arbeidserfaring. Andelen med grunnskole som høyeste fullførte utdanning har blitt redusert fra nesten 40 prosent av aldersgruppen 25–66 år i første halvdel av 1980-tallet til omtrent 20 prosent i 2014 (s. 19). Høyt frafall fra videregående skole nevnes som en av forklaringene på at én av fem ikke har høyere utdanning. Det er en tydelig sammenheng mellom utdanningsnivå samt grunnleggende ferdigheter og deltakelse i arbeidslivet. 63 prosent av de som karakteriseres som svake lesere, er i arbeid (s. 23).

Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017–2021

Regjeringen representert ved fem departementer og Sametinget, partene i arbeidslivet representert ved fire organisasjoner fra arbeidsgiversiden og like mange forbund fra arbeidstakersiden samt frivilligheten og studieforbundene representert ved Voksenopplæringsforbundet har i fellesskap utformet en nasjonal kompetansestrategi for perioden 2017–2021. Målgruppen for strategien er hele den voksne befolkningen. Det slås fast at læring finner sted på en rekke arenaer, herunder arbeidslivet, utdanningssystemet og frivillig sektor. Det framheves at samisk arbeidsliv har særlige utfordringer, og at mye av det kan knyttes til formalisering av eksisterende kompetanse. Kontinuerlige omstillinger i norsk arbeidsliv tilsier økt behov for livslang læring for alle arbeidstakere. Hovedmålsettingen med strategien er å sikre bedre læringsmuligheter og økt kompetanse i arbeidslivet og særlig styrke kompetansen til voksne med svake grunnleggende ferdigheter, svake norsk- og/eller samiskferdigheter samt lav formell kompetanse. Det understrekes imidlertid at behovet for utvikling og økt kompetanse gjelder alle uavhen-

gig av utdanningsnivå og arbeidstilknytning. Studieforbundene trekkes fram som noen som kan nå personer som til vanlig ikke oppsøker det offentlige utdanningssystemet og/eller står utenfor arbeidslivet. Strategien omfatter flere tiltak som skal bidra til bedre samordning på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Det er blant annet etablert et kompetansebehovsutvalg som skal levere en NOU i februar hvert år fra 2018 til 2020 (se NOU 2018: 2 *Fremtidige kompetansebehov I – Kunnskapsgrunnlaget* og NOU 2019: 2 *Fremtidige kompetansebehov II – Utfordringer for kompetansepolitikken*). Videre understrekes behovet for flere kvalifiserte fagarbeidere der det særlig uttrykkes ønske om at andelen som har fag- eller svennebrev, skal øke, og at flere skal ta yrkesfaglige videreutdanninger i form av fagskole og mesterbrev. Viktigheten av at flere formaliserer kompetansen de allerede har, understrekes. Strategien konsentrerer seg om den arbeidsrettede kompetansen og følger sånn sett tradisjonen fra 1950-tallet med sterk vektlegging av nytteperspektivet.

Både Meld St. 16 (2015–2016) og Nasjonal kompetansepolitisk strategi understreker behovet for praksisnære kurs som kan styrke deltakernes formelle kompetanse og bidra til at de blir mer attraktive på arbeidsmarkedet. Her ser vi tydelig hvordan voksenopplæringen blir et verktøy for å bedre norske arbeidstakers omstillingsevne.

Del IV Statistikk, økonomi og sentrale dagsaktuelle saker

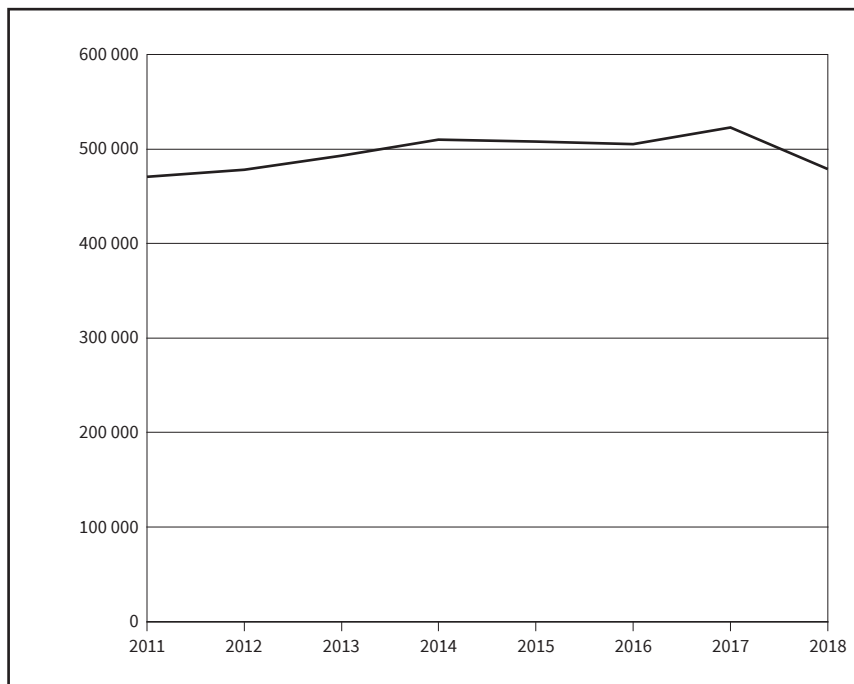
Reduksjon i antallet kursdeltakere i 2018

Statistisk sentralbyrå (SSB) utarbeider hvert år statistikk over omfang av tilskuddsberettiget kursvirksomhet i regi av godkjente studieforbund. Statistikken baserer seg ikke på et utvalg, men på studieforbundene egne rapporteringer. Det gjør den langt mer pålitelig enn den hadde vært dersom de hadde trukket et utvalg fra populasjonen (SSB.no 04.04.19).

I figur 2.1 ser vi at det etter rekordåret 2017 er en markant nedgang i kursdeltakere i 2018. Nedgangen utgjør 43 190 kursdeltakere. Andelen som deltok på kurs i 2018, var den laveste siden 2012. På sine hjemmesider begrunner Voksenopplæringsforbundet nedgangen med det politiske presset på studieforbundene og flere år med manglende prisjustering i tilskuddet deres (Vofo.no 05.04.19).

Dersom vi bryter 2018-tallene ned på de enkelte studieforbund, finner vi at klart flest kurs ble gjennomført av Folkeuniversitetet.

Figur 2.1 Antall deltakere* på kurs i regi av et Studieforbund 2011-2018

* Dersom en deltaker har deltatt på flere kurs, vil personen telles flere ganger, antallet unike deltakere vil derfor være lavere enn det som oppgis i grafen. Tall hentet fra SSB.no 04.04.19.

Kamp og omkamp om tilskudd til studieforbund

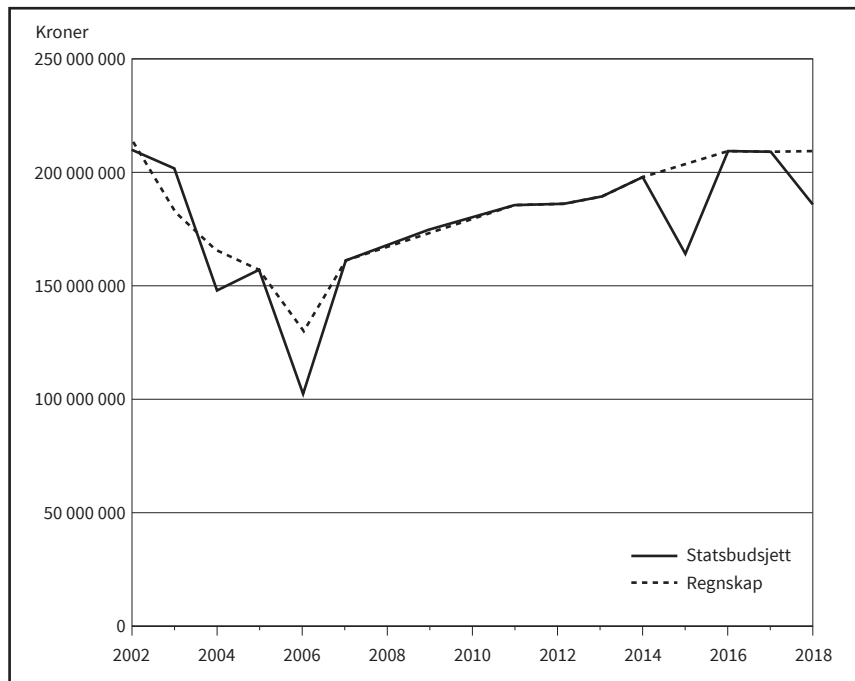
På Vofo sine nettsider presenteres to figurer som forteller noe om studieforbundene økonomiske utvikling over tid. Den første figuren skiller mellom hva som er bevilget i statsbudsjettene, og hva studieforbundene faktisk har endt med å få utbetalt. Differansen mellom de to linjene skyldes i stor grad at det har blitt vedtatt kutt som har blitt reversert etter intense dragkamper. Særlig ser vi dette i 2004, 2006, 2015 og 2018. I 2018 var bekymringen stor etter at regjeringen foreslo kutt på over 10 prosent.³ Etter en massiv mobilisering fra Vofo, studieforbundene og deres medlemsorganisasjoner ble imidlertid kuttene reversert.⁴ Denne runddansen kan imidlertid bidra til å svekke studieforbundene forutsigbarhet, noe som kan være krevende både for lærere/instruktører, deltakere og ansatte i studieforbundene.

³ Se for eksempel <http://vofo.no/om-vofo/nyheter/kutt-reaksjoner-paa-grasrota/>, her blir også tidligere budsjettkamper beskrevet.

⁴ <https://www.funkis.no/node/805>

Et relevant forskningsspørsmål ut fra dette er hvorvidt manglende økonomisk forutsigbarhet kan skape usikkerhet blant lærere/instruktører og kursdeltakere.

Figur 2.2 Statstilskudd til studieforbund 2002-2018

Figur 2.2 tar ikke hensyn til inflasjon. Det gjør imidlertid figur 2.3, der tilskuddet fra 2002 er omgjort til «2018-kroner».

Vi ser at perioden fra 2002 til 2006 var preget av årlige markante reduksjoner i tilskuddet. I 2007 gikk tilskuddet noe opp før det ble en stagnasjon eller svak nedgang fra 2007 til 2018. Reduksjonen i antall kursdeltakere fra 2017 til 2018 ser derfor ikke ut til å kunne forklares kun av økonomiske forhold.

Kasusene har blitt studert gjennom å observere undervisningen, se på kursmaterialet, intervju kursholdere og gjennomføre fokusgruppeintervjuer med kursdeltakerne. Målet med kasusstudiene har vært å få et innblikk i hvordan kurs gjennomføres, se hvilke pedagogiske virkemidler som brukes, og kunne presentere noen smakebiter som illustrerer noe av bredden i kurs som gjennomføres av eller med støtte fra et studieforbund. Metoden eger seg i liten grad for en evaluering av kursene som er besøkt, og vil naturlig nok ikke ha som mål eller forutsetning å kunne gi noe representativt bilde av mangfoldet i studieforbundenes arbeid.

Den kvalitative delen har imidlertid vært godt egnet for å etablere hypoteser for den kvantitative studien samt å gi et grunnlag for å forstå og beskrive hvordan kurs arrangert av eller med støtte fra studieforbund foregår. Det gir et unikt innblikk i pedagogisk praksis og noe av variasjonen i kurstilbudene. Dessuten skaper observasjonen en felles referanseramme mellom forsker og deltaker ved at det i intervjuene er mulig å referere til hendelser på kurset. Det kan bidra til rikere intervjudata. Videre kan det at forsker, lærere/instruktører og deltakere er sammen over noen timer gjennom kurset, bidra til litt uformell prat i pauser og til at man blir litt kjent, noe som gjør det lettere for informantene å åpne seg i intervjusituasjonen. Beskrivelsen av de kvalitative casene vil komme først i rapporten ettersom den har et eksplorative (utforskende) design.

Casetilnærming er særlig egnet når det som ønskes belyst, er fenomener i deres naturlige omgivelser. Casetilnærminger gir oss mulighet til å foreta en analytisk generalisering der funnene gjøres til antakelser og teser, og ikke overføres til populasjonen eller universet (som i en statistisk generalisering) (Yin 2003). Ettersom casene for denne rapporten i større grad er interessante for hva de representerer (eksempler på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund), vil beskrivelsen og analysen av dem i større grad handle om temaer som går på tvers av kursene, enn om detaljene i hvert enkelt kurs. Det interessante er likheter og forskjeller mellom kursene og hvorvidt dette kan lære oss noe om flere kurs arrangert av eller med støtte av et studieforbund enn de fem som er studert her. For å markere at det er læringssporet kursene representerer, vi ser på, framfor en fullverdig beskrivelse av selve kurset, har kursene i det kvalitative kapittelet fått navn tilknyttet sitt læringsspor.

Dataene har blitt analysert gjennom en enkel tematisk analyse. Metoden har som mål å finne de underliggende temaene i teksten. Forskeren skal søke å forstå informantens perspektiv og fortolke dette i lys av teori der empirien får mulighet til å utfordre teorien/hypotesene. For mer om en fullverdig tematisk analyse, se Aspers (2009), Braun og Clarke (2006) og Griffiths, Parke, Wood og Parke (2012).

Informantene ble lovet anonymitet i den forstand at rapporten ikke vil inneholde navn på noen deltakere eller lærere/instruktører. De ble imidlertid gjort oppmerksomme på at de kan være indirekte identifiserbare ved at navnet på kursene vil nevnes, og at det da er mulig å finne ut hvem som har holdt dem på et gitt tidspunkt. Særlig er dette aktuelt for lærere/instruktører.

I utvelgelsen av kursene har det blitt lagt vekt på å finne stor grad av variasjon, det ble definert fem læringsspor i oppstartsfasen som ikke er ment å være gjensidig utelukkende. Alle kursene vil ha elementer av flere av læringssporene. De er imidlertid ment å forsikre en viss variasjon i kursene som studeres. Det ble stilt som krav om at kursene skulle være gjennomført av eller med støtte fra fem ulike studieforbund. Under følger en rask beskrivelse av læringssporene slik de var definert i prosjektbeskrivelsen, og hvilket kurs som ble valgt til å representere læringssporet.

Kvalifiserende supplement til formell utdanning

Fra prosjektbeskrivelsen: Innenfor dette læringssporet finner vi kurs som «fyller hull» i kursdeltakerens utdanning, og som med det kvalifiserer kursdeltakeren for jobber hun ellers ikke ville fått, eller som muliggjør at kursdeltakeren kan forbli i en jobb som ellers kunne vært truet.

Valgt kurs: Teorikurs til fagbrev for barne- og ungdomsarbeider arrangert av studieforbundet AOF. Kurset er beregnet på de som har minst fem år praksis, men mangler teorien til å ta fagprøven.

Les mer om praksiskandidatordningen på https://utdanning.no/tema/hjelp_og_veiledning/praksiskandidat.

Levende og aktive lokalsamfunn

Fra prosjektbeskrivelsen: Her vil vi se på kurs og opplæringsvirksomhet som kan bidra til å styrke aktive lag og foreninger som er viktige for sitt lokalsamfunn. Eksempler kan være skolekorps, idrettslag, kulturtilbydere eller andre som skaper et fellesskap gjennom arrangementer.

Valgt kurs: Instruktørkurs i randonee i regi av Idrettens Studieforbund. Randonee er en vinteridrett som handler om å ta seg opp og ned igjen raskt og effektivt i bratt terreng med samme skiutstyr. Utøverne bruker feller (tøy eller skinnstykker) under skiene oppover i de bratteste partiene. Det er et sterkt miljøengasjement i idretten, og en utøver som legger igjen eller mister utstyr i en konkurranse, vil diskvalifiseres fra rennet. Dessuten er det verken behov for å bygge skianlegg eller preparere løyper for å praktisere randonee. Kurset samsvarer godt med intensjonen fra prosjektbeskrivelsen.

Økt læringslyst og mer læring

– Å lære å lære.

Fra prosjektbeskrivelsen: Innenfor dette læringssporet finner man lavterskelkurs som kan bidra til å ufarliggjøre læring og senke terskelen for å delta på andre kurs. Det er kurs som kan bidra til å styrke deltakernes læringsmotivasjon, metakognisjon (kunnskap om egen læringsprosess) og læringsglede samt synliggjøre nye læringsmuligheter i bred forstand.

Valgt kurs: Musikk i fengsel og frihet i regi av Musikkens studieforbund. Musikk i fengsel og frihet gir tilbud til innsatte i norske fengsler som vil spille musikk. De har tilbud både til nybegynnere og erfarne musikere under og etter soning. Kurset samsvarer godt med intensjonen fra prosjektbeskrivelsen.

Musikk i fengsel og frihet tilbyr per november 2017 musikktilbud ved 42 av landets soningsanstalter, de har i tillegg rusfrie tilbud om band, samspill, musikkproduksjon og kor/sang på 13 arenaer under ettervernet. Tilbudet består av tre trinn. Det første er rettet mot mennesker som er innsatte i fengsler, det andre er et tilbud som fortsetter etter løslatelse, og det tredje er et tilbud om å fortsette i det vanlige musikklivet (<http://www.musikkifengselogfrihet.no/>).

Omstilling

– Å lære noe nytt.

Fra prosjektbeskrivelsen: Omstilling er en viktig læringsmotivasjon uavhengig av om det gjelder pensjonister som vil lære seg ny digitalteknologi, ansatte som har behov for ny kompetanse, eller personer som har blitt overtallige etter en nedbemanningsprosess og er avhengige av å utvikle ny kompetanse.

Valgt kurs: Mesterutdanning i regi av Folkeuniversitetet. Mesterutdanning er videreutdanning for de som har fag og svennebrev i godkjente mesterfag, det omhandler både bedriftsledelse og faglig ledelse.⁵ Kurset er i sterkere grad arbeidsrettet enn det som ble indikert i prosjektbeskrivelsen.

---

⁵ Les mer om mesterbrevordningen på <https://www.mesterbrev.no/>.

Bekjempe utenforskap gjennom å bli inkludert i et læringsfelleskap

Fra prosjektbeskrivelsen: Innenfor dette læringssporet ser vi på grupper som oppleves som utenfor i samfunnet, og hvordan kurs kan bidra til at de i større grad blir inkludert.

Valgt kurs: Rock steady tilknyttet Funkis. Rock steady er ikke-kontakts boksetrening som har vist seg å være særlig gunstig for å bremse symptomene fra Parkinsons sykdom. Gruppens helsetilstand kan øke risikoen for at de faller utenfor, og kurset motvirker dette gjennom gode helseeffekter særlig for deltakernes koordinasjon og bevegelse. På den måten samsvarer kurset med målsettingen fra prosjektbeskrivelsen. For mer informasjon om Rock steady boxing, se Wilson (2018).

Spørreundersøkelsene

I etterkant av den kvalitative datainnsamlingen ble det gjennomført to elektroniske spørreundersøkelser. En av dem ble rettet mot kursdeltakere som deltok på kurs i 2018, og den andre mot lærere/instruktører fra kurs samme år. I de to spørreundersøkelsene samlet mottok vi nærmere 6000 svar, drøyt 4500 av disse svarene var fra kursdeltakere, og knapt 1500 svar var fra lærere/instruktører. De to elektroniske spørreundersøkelsene var åpne fra januar 2019 til mars 2019. Det var utfordrende å konstruere spørreskjemaer som hadde relevans både for hvert enkelt kurs og for kursene som helhet, all den tid det er svært stor variasjon i kursene som gjennomføres av eller med støtte fra et studieforbund. For å bøte på dette ble det stilt tre åpne spørsmål i begge de to spørreundersøkelsene, der respondentene kunne skrive inn sine svar. Et utvalg av disse svarene gjengis i sitatbokser i de to neste kapitlene. Sitatboksene består av selvstendige tekster løsrevet fra stedet i rapporten hvor de er plassert. De tre åpne spørsmålene var: 1) Har du noen råd/kommentarer til myndighetene angående studieforbundene? 2) Har du noen eksempler/historier fra noe du har opplevd på kurs som har gjort inntrykk på deg? 3) Er det noe du vil si til slutt?

De tre spørsmålene er nøytralt utformet slik at de ikke legger føringer på om deltakerne/lærerne/instruktørene skal komme med positive eller negative kommentarer/eksempler. De tre spørsmålene genererte en omfattende datamengde. Slått sammen til sammenhengende tekst utgjorde svarene til sammen 167 A4-sider med tekst.

Tabell 3.1 Oversikt over svar på de åpne spørsmålene.

	Deltakere	Lærere/instruktører
Historier	15 437 (49,1 sider)	7 168 (22,8 sider)
Råd til myndighetene	9 655 (30,7 sider)	6 274 (20 sider)
Sluttkommentar	10 210 (32,5 sider)	3 748 (11,9 sider)
Tot.	35 302 (112,3 sider*)	17 190 (54,7 sider*)

* Estimer med skriftstørrelse 12. Halvannen linjeavstand, Skrifttype: Times New Roman se <http://wordstopages.com/>

De to spørreundersøkelsene inneholder en rekke like spørsmål som gjør det mulig å sammenligne svarene til kursdeltakerne med svarene til lærerne/instruktørene. I denne rapporten er det lagt vekt på å presentere mange resultater grafisk slik at leserne får tilgang til flere detaljer enn de som presenteres i teksten. For å gjøre det enklere for leseren vil resultater fra undersøkelsen til lærere/instruktører presenteres som stående stolpediagram, mens resultater fra begge grupper eller kun deltakere presenteres som liggende stolpediagram.

Representativitet og utvalg

Undersøkelsen ble spredd ved at en rekke studieforbund kontaktet sine medlemsorganisasjoner med en oppfordring om å sende en lenke til undersøkelsen og informasjon til sine kursholdere. De ba kursholderne sende lenke og informasjon videre til sine kursdeltakere, for eksempel på en e-post med invitasjon til å delta i spørreundersøkelsen, se vedlegg 2. Dessuten la flere studieforbund ut lenker på sine hjemmesider og gjennom sosiale medier. Metoden er sårbar ved at invitasjonen lett kan stoppe før den når fram til deltakerne, ettersom først studieforbundene, så medlemsorganisasjonene og så kursholderen alle må sende e-posten videre for at deltakeren skal få invitasjonen. Det er også en fare for at det blir en selektert gruppe som velger å delta i en slik undersøkelse, det kan være kursdeltakere eller lærere/instruktører som har mye på hjertet enten det er positivt eller negativt. Det gjør at vi må være særlig varsomme med å generalisere resultatene.

Denne måten å spre undersøkelsen på har som fordel at den ikke bryter med EUs General Data Protection Regulation (GDPR)⁶, og at den medfører

⁶ For mer om GDPR, se https://nsd.no/personvernombud/ledelse_administrasjon/ny_forordning.html.

lite jobb for studieforbundene og medlemsorganisasjonene sammenlignet med om det skulle blitt samlet inn en fullstendig liste over lærere/instruktører og kursdeltakere. Den har imidlertid flere ulemper ved at det ikke er mulig å purre på deltakere og lærere/instruktører som ikke har svart, og ved at mange aktuelle respondenter ikke vil få tilbud om å delta i undersøkelsen. Det innebærer at representativiteten i undersøkelsen blir begrenset. For å bøte på dette er det gjennomført en sammenligning av bakgrunnsvariabler til de som har svart på en av undersøkelsene, og SSB-statistikk som baserer seg på innrapportering av hele populasjonen.

Tabell 3.2 Til alle, men med noe forskjell i ordlyd: Til deltakere: Hvilket studieforbund tror du at organisasjonen/foreningen du deltok på kurs hos, tilhører? Til lærere/instruktører: Hvilke(t) studieforbund var involvert i kurset der du var instruktør/lærer? (Flere svar mulig). (Svar oppgitt i antall avkryssninger, 4617 kryss fra deltakere og 1366 fra lærere/instruktører).

Studieforbund	Deltakere	Lærere/instruktører
AOF	1206	300
Folkeuniversitetet	838	176
Kultur og tradisjon	389	216
Musikkens s.	298	34
Natur og miljø	235	224
K-stud	122	95
Funkis	108	99
Idrettens S.	66	52
Senterpartiets S.	52	34
Akademisk S.	49	5
Samisk S.	22	6
Næring og samfunn	20	18
Solidaritet	8	3
Venstres opplysning og s.	3	0
Vet ikke	1070	81
Har ikke svart	131	-
Et eller flere studieforbund som ikke lenger eksisterer	-	23
Totalt	4617	1366

Går vi inn på hvilket studieforbund deltakerne og lærere/instruktører tilhører, finner vi betydelige i forskjeller i antall svar fra de ulike studieforbundene.

AOF skiller seg ut ved å være studieforbundet med klart flest svar med 1206 deltakere og 300 lærere/instruktører. Folkeuniversitetet har nest flest blant deltakerne med 838 (176 blant lærere/instruktører). Kultur og tradisjon har 389 deltakere og 216 lærere/instruktører, Musikkens studieforbund har 298 deltakere, men kun 34 lærere/instruktører. Natur og miljø har 235 svar fra deltakere og nesten like mange fra lærere/instruktører (224). K-stud og Funkis har henholdsvis 122 og 108 svar fra deltakere og 95 og 99 svar fra lærere/instruktører. For de øvrige studieforbundene er det relativt få som har svart.

For øvrig har 1070 deltakere (og 81 lærere/instruktører) oppgitt at de ikke vet hvilket studieforbund som arrangerte eller bidro til kurset. 131 deltakere unnlot å svare på spørsmålet, det gjorde ingen lærere/instruktører. I invitasjonen til å delta i spørreundersøkelsen som kursdeltakerne fikk, stod det hvilket studieforbund de hadde deltatt på kurs i regi av; det har med all sannsynlighet bidratt til å gjøre andelen som kunne svare på spørsmålet, høyere. Noen kan imidlertid ha funnet lenken til spørreundersøkelsen på Voksenopplæringsforbundets, studieforbundets eller medlemsorganisasjonens hjemmesider.

Undergruppe av særlig interesse

Som vi så i Aspøy og Tønder (2012) sin gjennomgang av forskningen om voksnes læring, er personer med kort utdanning underrepresentert i kompetanseutviklingstiltak. Samtidig er det en målsetting (se for eksempel Meld. St. 16 og Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017–2021) at nettopp denne gruppen i større grad får styrket sin kompetanse. Et mål med denne rapporten er å analysere om det er forskjeller i kursdeltakeres erfaringer ut fra om de har kort eller lengre utdanning. For å fange opp dette har vi skilt mellom personer som er 30 år eller eldre med henholdsvis ungdomsskole eller videregående som høyeste fullførte utdanning, og personer som er 30 år eller eldre som har fagskole eller universitets-/høyskoleutdanning med minimum bachelorgrad som høyeste fullførte utdanning. En nedre aldersgrense på 30 år er satt for å begrense antallet respondenter som fortsatt er i utdanning i disse gruppene. De to gruppene vil sammenlignes på utvalgte spørsmål, og vi vil gjennomføre kjikvadrattester for å måle om det er signifikante forskjeller mellom gruppene. En relevant innvending her kan være at videregående

yrkesfaglig utdanning som kvalifiserer for et yrke, ikke kan betegnes som kort utdanning. Den tydelige vektleggingen i Nasjonal kompetansepolitisk strategi av det å få flere arbeidstakere til å ta fagskoleutdanning, mesterbrev eller annen høyere utdanning gjør imidlertid at vi har valgt å sette grensen mellom kortere og lengre utdanning ved utdanning til og med fullført videregående skole og utdanning utover videregående skole. Gruppen med den korteste utdanningen utgjør en femtedel av utvalget i denne undersøkelsen og er derfor stor nok til at en sammenligning er hensiktsmessig.

4 De kvalitative kasstudiene

I denne delen vil jeg presentere funn fra observasjonsnotatene fra de fem kursene før vi ser på noen likheter og forskjeller mellom kursene med mange eksempler/sitater fra intervjuene. En av målsettingene med observasjonene og intervjuene var å etablere hypoteser til bruk i den kvantitative studien. Disse vil kommenteres fortløpende i kapittelet. Mot slutten av kapittelet drøftes funnene på et mer overordnet nivå.

Deltakere som har kommet i etterkant og fortalt om mestring og stolthet over å ha oppnådd fagbrev. Historie, lærer/instruktør

Kvalifiserende supplement til formell utdanning – fagbrev barne- og ungdomsarbeider, november 2018, AOF

Kurset arrangeres på kveldstid på en videregående skole i Oslo. Temaet for kurskvelden var måltider i barnehager. De aller fleste av kursdeltakerne jobbet til daglig i en barnehage. Det var stor vekt på deltakernes praksiserfaringer og deres betraktninger, og det var stor variasjon i måltidspraksiser i de ulike barnehagene. Deltakerne representerte Montessori-barnehage, stor basebarnehage, jordbruksbarnehage, vegetarbarnehage samt både privat og kommunal barnehage. Kursholder understreket at tvang tidligere var utbredt for å få barn til å smake på mat, men at man nå heller prøver å motivere barn til å smake frivillig. Diskusjonen gikk livlig, og det var mye humor. Kurset foregikk som tavleundervisning, men med aktiv deltakelse fra kursdeltakerne. Kurset vil heretter omtales som *kvalifiserende supplement*.

Levende og aktive lokalsamfunn – instruktørkurs i randonee, juni 2018, Idrettens Studieforbund

Kursleder innledet med å fortelle at randonee har vært en idrett i Norge siden 2006, og at de håper den snart vil få status som olympisk gren. Utstyret er relativt dyrt, men det er få løpende utgifter. Det var syv påmeldte deltakere på kurset. Vi så på flere filmer fra konkurranse i randonee hvor kursleder var ivrig med å kommentere og vise teknikker mellom filmsnuttene. Kursleder fortalte at han forsøker å legge til rette for at deltakerne skal få aha-opplevelser når de finner rett teknikk, og understreket at man ikke må

Godt innblikk i korleis nominasjonsprosessen i eit lokalvalg foregår. Kva som vert teke (bør takast) omsyn til ved oppsett av nominasjonslista.

Historie, deltaker

overtenke teknikken, men søke etter riktig flyt, rytme, linje, posisjon og stavbruk for å gå så arbeidsøkonomisk som mulig. Motbakken skal bys opp til dans, fortalte kursholder. Han vekslet mellom å forklare rett teknikk ut fra Newtons lover og begrunne den med fysiologi med vekt på optimal blodgjennomstrømning. Målet er at

deltakerne blir så fleksible at de kan justere teknikken ut fra hvor de er mest slitne. Når kursdeltakerne er ferdige instruktører, skal de være ferdighetsutviklere framfor aktivitetsledere, forklarte kursleder. Neste dag skulle de ut i bakken og øve mens de filmet, for så å diskutere forbedringer når de så på filmen i etterkant. Kurset vil heretter omtales som *levende lokalsamfunn*.

Økt læringslyst og mer læring – Musikk i fengsel og frihet, september 2018, Musikkens studieforbund

Jeg møtte kurslederne i forkant og fikk en CD som de har laget med deltakerne. Vi beveget oss over til øvingshotellet, og det kom etter hvert flere kursdeltakere bort til oss. Øvingslokalet er ganske lite, og kurslederne plasserte seg i midten for å kunne veilede kursdeltakerne underveis og minne om når man skal bytte grep o.l. Kurslederne kom med forslag til sanger og bestemte dersom deltakerne var usikre. De spilte en kombinasjon av coverlåter og egenproduserte låter. Midtveis i settet tok vi en kaffepause og småpratet litt. De fortalte at de stort sett arrangerer to konserter hvert halvår, og at mye av kurset handler om å forberede seg på dem.

For langt mer omfattende og dyptgående studier av Musikk i fengsel og frihet henvises det til Gotaas sin NIBR-rapport 2006:8 og Lars Tuastads (2014) doktoravhandling om rockens rolle innenfor kriminalomsorg og ettervern. Kurset vil heretter omtales som *økt læringslyst*.

Omstilling – mesterbrev, oktober 2018, Folkeuniversitetet

Kurset ble arrangert i et auditorium på et universitet på kveldstid. Temaet for samlingen var lov om håndverkertjenester. Det var åtte kursdeltakere til stede. Foreleser var opptatt av å få fram rasjonale for de ulike lovene og skille mellom lover som omhandler forhold mellom privatpersoner og profesjonelle (som en mester og en privat kunde), og lover som omhandler forhold mellom to profesjonelle aktører. Private aktører blir i langt større grad beskyttet av lovverket, understreket kursholder. Flere eksempler fra media ble vist, og det ble lagt stor vekt på deltakerens egne erfaringer og historier sett opp mot lovtekstene. Kurset foregikk som tavleundervisning, men med

aktiv deltakelse fra kursdeltakerne. Til tross for at temaet var lovtekster, var det levende og aktivt formidlet med utgangspunkt i deltakernes egne eksempler og hva storsamfunnet ønsker (bakgrunnen for reglene). Kurset vil heretter omtales som *omstilling*.

Jeg ser at det kursdeltakerne lærer på kursene, blir aktivt brukt i deres rolle som tillitsvalgt.

Historie lærer/instruktør

Bekjempe utenforskap gjennom å bli inkludert i et læringsfelleskap – Rock steady, august 2018, Funkis

Lokalene for kurset er et stort treningslokale over to etasjer der bokseringen fungerer som midtpunkt. I første etasje er det garderober, og i andre etasje er det et lite treningsstudio med vekter. Det er i overkant av 20 deltakere som viser stor gjensynsglede og tuller mye med hverandre før oppvarmingen. Mange er stive i bevegelsene, men blir gradvis mykere utover økta. De jobber mye med uttøying, og mange øvelser fokuserer på øye-håndkoordinasjon som en øvelse der man skal slå en fjærball til en partner med flathånd. Litt ut i treningen tar vi på oss boksehansker og slår mot treningspartners hansker og senere mot boksesekker. Det er også flere øvelser som går på stemmebruk. Instruktør holder oversikt og kommenterer fra bokseringen. Mot slutten av treningen gjennomføres mageøvelser inne i bokseringen. Kurset vil heretter omtales som *bekjempe utenforskap*.

Kursenes historie og oppbygning

I sitatene skiller det mellom kursdeltakere fra fokusgruppeintervjuene (FG), nøkkelinformant (N) og kursholder (K). Innenfor *utenforskap* er hovedinstruktør referert til som nøkkelinformant (N), mens tidligere kursdeltaker og nå hjelpeinstruktør er referert til som kursholder (K).

Kursene *kvalifiserende supplement* og *omstilling* er omfattende kurs med tydelig pensumliste, arbeidskrav og eksamener. Alle kursdeltakerne var klare over de formelle forventningene og betydningen av å bestå kurset. Begge har vært arrangert mange ganger og har en struktur som er tatt ut av det offentlige utdanningssystemet, med unntak av at de foregår på kveldstid for å kunne kombineres med kursdeltakernes jobb, og at deltakernes jobb brukes aktivt i undervisningen. Sagt med andre ord er de så praktiske og teoretiske som de kan være, det handler om å sette deltakerne bedre i stand til å utføre og videreutvikle sitt yrke samtidig som undervisningen og eksamenen er teoretisk. Alle i disse gruppene er opptatt av at kursbeviset vil kunne åpne nye dører.

Kommunikasjon med hunden, og da særlig innkalling har vært til stor nytte i ettertid. Faktisk reddet livet til hunden da hun var i ferd med å løpe ut fra eien-dommen rett foran en bil. Historie, deltaker.

Levende lokalsamfunn skiller seg ut på flere måter, det er det eneste av de fem kursene som er av kort varighet (en helg pluss noen hjemmeoppgaver), og det er en kombinasjon mellom praktisering av randonee og teori om både idretten og trenergjerningen (ettersom det er et instruktørkurs). Det er stor variasjon i hvorvidt kursbeviset er av betydning for deltakerne.

For noen kan det skape nye arbeidsmuligheter, mens for andre har det ingen praktisk betydning.

Bekjempe utenforskap og *økt læringslyst* har til felles at de er stadig pågående kurs der deltakerne forhåpentligvis fortsatt tilhører kurset om ett år eller fem år. Førstnevnte handler om trening og sistnevnte om musikkutøvelse og har ikke en tradisjonell klasseromsstruktur. De har til felles en stolt historie og visshet om at de har funnet sin nisje. Kursbeviset er av liten betydning for alle i disse gruppene.

Som eksempel på den stolte historien kan vi se på et sitat fra *bekjempe utenforskap* som var det første informantene sa i intervjuet. Sitatet forteller hvordan kurset startet i Norge, og samarbeidet de har med de amerikanske grunnleggerne:

Det begynte for noen år siden med en som heter [navn], som fikk Parkinson. Var ikke fornøyd med tilbudet som ble gitt til yngre med Parkinson. Tok etter hvert kontakt med bokseforbundet for å få hjelp til å starte et parti boksing for folk med Parkinson. For en annen hadde vært på verdenskongressen i Montreal og hørt om rock steady-boksing. Og det begynte i det små med fire–fem stykker som møttes og trente, og nå er vi rundt 40 som trener her jevnlig. Og vi har vært i USA høsten 2016 og hentet det over til Norge, blitt sertifiserte trenere, fem stykker av oss. Det er en i Stavanger og fire her. Og nå har vi blitt – først ble vi affiliate, altså del-franchisetaker. Og så har vi blitt master affiliate. Vi kan godkjenne trenere selv, så vi slipper å dra til USA. [...] Så vi hadde kurs i mai for trenere, og det var folk fra forskjellige bokseklubber, [...] Nå kommer det avdelinger i Molde, Bergen, Trondheim, Tønsberg. Og så har vi noe i Skien og Fredrikstad. (Bekjempe utenforskap, K)

Vi skal senere komme tilbake til den amerikanske historien til kurset, historien er viktig for å promotere tilbudet. Vi ser at målet er å vokse ikke bare som klubb, men også å lære opp klubber i andre deler av Norge til å starte

med like tilbud. Det var gjennomgående et sam- mensveiset miljø der kursdeltakerne hadde stor grad av kjennskap til hensikten med de ulike elementene i treningen og hvorfor boksing var en særlig egnet trening for personer med Parkinson. Det neste temaet vi skal ta for oss, er hvordan deltakerne fikk høre om kurset.

Hvordan hørte de om kurset?

For kurset *kvalifiserende supplement* svarte deltakerne at de hørte om kurset fra arbeidskollegaer og e-post fra fagforbundet. For omstilling oppga flere av kursdeltakerne at de hadde gjort nettsøk på hva som må til for å bli mester, og så funnet kurset derfra. Andre hadde hørt om kurset fra venner og kollegaer. Innenfor bekjempe utenforskap hadde de fleste fått vite om kurset fra andre kurs eller steder der de enten ble diagnostisert med Parkinson eller fikk oppfølging på rehabiliteringssenter. Dessuten er kursholder og assisterende kursholder aktive med å spre budskapet, og tilbudet har vært omtalt i media ved flere anledninger. Dette var kurset der deltakerne i størst grad hadde blitt håndplukket og overtalt av andre som hadde gode erfaringer med tilbudet. De som deltok på kurset levende lokalsamfunn, hadde stort sett informasjon om kurset fra Facebook-sider om randonee eller nettsidene til Norges Skiforbund. Nøkkelinformanten fra *levende lokalsamfunn* fortalte at invitasjon ble sendt ut til alle medlemmer av Norges Skiforbund. Kursdeltakere fra *økt læringslyst* fikk enten informasjon om kurset som innsatt i et fengsel, gjennom jungeltelegrafan eller ved at det ble hengt opp lapper der målgruppen var forventet å befinne seg.

Kun én av informantene oppga å ha fått informasjonen direkte fra studieforbundet, og det var en informant som ble tipset fra en venn som jobber i et studieforbund. Like fullt var studieforbundene lette å finne ved søk etter kurset med søkemotorer på internett. Hvorvidt informasjonen kommer fra studieforbundet eller en medlemsorganisasjon, handler mest om hvor mange nivåer det er mellom studieforbundet og kurset. AOF og Folkeuniversitetet har mange kurs rett under seg, mens Idrettens Studieforbund har Norges Skiforbund og ytterligere 50 forbund under seg som igjen deles inn i flere grener, som randonee. Det kan bidra til at deltakerne kjenner til randonee og Skiforbundet, men ikke studieforbundet på nivået over. Det virker som

På mine kurs ser jeg at elever som ikke riktig passer inn i samfunnet, ellers finner seg til rette og blir godtatt i vårt miljø. Elever som har gått sammen i mange år, passer på hverandre og følger hverandre opp ved sykdom eller andre vanskelige tider. Jeg er takknemlig for å få undervise når miljøet er så godt og stabilt, og det gjelder flere av de miljøer der jeg underviser. Kanskje kursdeltakere blir snille og omtensomme av å dele en felles interesse?

Sluttkommentar, lærer/instruktør

Samspill på instrument lar seg ikke gjøre alene. Sammen underholder vi også på eldrester o.l. så dette blir min frivillige samfunnsinnsats. Kjekt å bidra og en får så mye igjen.

Historie, deltaker

antall ledd mellom deltaker og studieforbund er avgjørende for kjennskapet til studieforbundet.

Studieforbundets rolle for kursledere

Kursholderne hadde gjennomgående en tettere kontakt med sitt studieforbund. Kursholderen fra *omstilling* beskrev tydelige krav og forventninger fra Folkeuniversitetet.

Intervjuer: *Hvilken hjelp har du fått fra Folkeuniversitetet?*

De holder kurs hvert år, hvor de oppdaterer oss. Det er et årlig kurs, som sier noe om utviklinger i faget og tar opp aktuelle tema, for eksempel dysleksi og praktiske redskaper som vi trenger å vite. Det er gjerne advokater som sier noe om lovendringer, hvordan de skal tolkes. (Omstilling, K.)

Intervjuer: *Får du tilbakemeldinger fra Folkeuniversitetet?*

Når de får kjørt disse kursene, så får du tilbake på den evalueringen, det gjør du. Hovedevalueringen er eksamensresultatet. For der får du klar beskjed om du er over eller under det de forventer. (Omstilling, K.)

Intervjuer: *Og hva forventer de?*

De forventer stryk under 10 prosent. (Omstilling, K.)

Kursholder har vært foreleser på kurset i nesten 20 år og sett endringer over tid. Han beskriver både evalueringene og eksamensresultatene som viktige målestokker. Innenfor *økt læringslyst* beskriver kurslederne en god blanding av hjelp og frihet fra Musikkens studieforbund. Musikkens studieforbund lager kursplanene, men de får selv muligheten til å tilpasse dem og velge hvilke sanger de vil fokusere på. Begge beskrev verdien av å være to kursholdere som stor, også når de tidligere har holdt kurs sammen med andre kursholdere. Studieforbundet har stort sett håndplukket sine instruktører og ikke lyst ut stillingene ved behov for nye. Kursholder innenfor *levende lokalsamfunn* forteller at han har fått langt mer tilbud om hjelp til å utvikle kurset enn han har hatt mulighet til å benytte seg av. Hjelpen har imidlertid kommet fra Skiforbundet, som er underlagt Idrettens Studieforbund. Han har også mot-

tatt økonomisk støtte til å utvikle kurset, som han beskriver som helt avgjørende for at det skulle kunne gjennomføres. Når det gjelder den instrumentelle bruksverdien av kurset, er det betydelig forskjell mellom kursene.

Jeg har opplevd at ungdommer knyttes tett sammen med sterke bånd og der de beholder kontakt og vennskap videre i livet. Miljøet i orkesteret vårt binder også sammen både instruktører, ungdom og voksne på tvers av generasjoner og sosiale miljøer, interesser og fag.
Historie, lærer/instruktør

Kurset er CV-vennlig

At kurset er CV-vennlig, er en begrunnelse som særlig går igjen blant kursdeltakerne på de mest arbeidsrettede kursene. Det kan innebære både nye jobbmuligheter, økt jobbsikkerhet og økt lønn. I utsagnet fra kursdeltaker fra *kvalifiserende supplement* kommer alle disse tre aspektene inn.

Bedre lønn. Kanskje tilgang til andre arbeidsoppgaver, arbeidsmuligheter. Hvis man får fagbrevet. Begge deler henger høyt. (Kvalifiserende supplement, FG)

Flere kursdeltakere fra samme kurs poengterte at fagbrevet kunne hjelpe dem til å framstå mer kompetente fordi de mestret fagspråket, og at det bidro til at arbeidsplassen var sikrere.

Bli bedre kjent med fagspråket. I flere år har jeg søkt i barnehagen, og da var det – for to–tre år – masse annonser for barnehageassistent. Det finnes ikke mer. Nå er det barne- og ungdomsfagarbeider. Og jeg ser at foreldre har større forventninger til personer som jobber, at de er utdannet i yrket de jobber i. (Kvalifiserende supplement, FG)

Som vi ser, framhever også informanten at samfunnets krav og forventninger til en som jobber i barnehage, endrer seg. Utdanningsdirektoratets vektlegging av videreutdanninger for barnehageansatte (Jensen mfl. 2018) og sider som barnehagefakta.no gjør det enkelt for foreldre å undersøke de ansattes utdanning når de skal søke om barnehageplass.

Også fra *omstilling* vises det til betydningen av at utdanningen kan åpne nye dører og kvalifisere for nye arbeidsoppgaver.

Nye utfordringer. Muligheter senere. Og så vil jeg ha andre arbeidsoppgaver enn det jeg har i dag. Og så er det litt fordi jeg er engasjert og brenner for et fag. (Omstilling, FG)

Jeg laget bunad i konfirmasjons-gave til min datter, veldig fornøyd med resultatet. Beltestakk med forkle og skjorte på 12 kvelder og mye hjemmelelse var krevende og kjempegøy.

Historie, deltaker

Kursleder var også overbevist om at deltakerne ville bli mer ettertraktet på arbeidsmarkedet etter at de fikk mesterbrevet i hånda.

For kursdeltakerne vil de etter kurset sitte igjen med mer teoretiske kunnskaper som gjør at de kan inngå i andre roller i virksomheten, de er mer attraktive på arbeidsmarkedet. Og når de deltar på et byggemøte, så vil de – vi prøver å se helheten [...] Plan og bygningsloven sier klart at

enkelte jobber krever mesterbrev eller tilsvarende. (Omstilling, FG)

For kurset *levende lokalsamfunn* var det større variasjon i hvor viktig deltakerne anså kursbeviset. Enkelte av deltakerne var der primært for å lære teknikk til eget bruk, mens andre så det som noe som potensielt kunne gi inntekter eller kvalifisere til nye jobber.

Jeg vil bli folkehøyskolelærer. Jeg vet ikke, altså. Plutselig er det kanskje en klubb som trenger trener I, kunne vært artig å være med. (Levende lokalsamfunn, N)

Nøkkelinformanten hadde mye erfaring både med kursdeltakere som var mest ute etter tips til en kortvarig treneroppgave av begrenset omfang (for eksempel trene idrettslaget til eget barn en gang i uka), og kursdeltakere som satset på å bygge opp en trenerkarriere og derfor ville dokumentere sin trenerkompetanse.

Intervjuer: *Hvor viktig er det kursbeviset? Dokumentasjon på at du har trener I, II eller III?*

For noen er det veldig viktig. [...] Når du har levert dokumentasjon på det, så får du tildelt en kompetanse på det som kalles idretts-CV-en din. Det er en nettbasert løsning som ligger i idrettens systemer, som heter Min idrett. (Levende lokalsamfunn, N)

Skiforbundet satser aktivt på modulbaserte trenerutdanninger med fellesdeler og grensespesifikke deler. At kompetansen er formalisert, er viktig for å kvalifisere seg for enkelte treneroppgaver.

Kunnskapen kan gi økt faglig trygghet og gehør

Et annet aspekt av profesjonaliseringen enn økt jobbsikkerhet er at kompetansen man får formalisert, kan bidra til at man framstår mer overbevisende og med det lettere vinner igjenom med sine synspunkter i faglige diskusjoner.

Noen av deltakerne på *levende lokalsamfunn* fortalte at deres deltakelse på instruktørkurset var en bevisst satsing fra klubben, som ville kunne bidra til at de tiltrakk seg nye medlemmer.

Studieforbundenes fleksibilitet og raske tilrettelegging av kurs fyller viktige funksjoner i.f.t. omstilling i arbeidslivet og i.f.t. inkludering.

Råd til myndighetene, lærer/instruktør

Framstå mer profesjonell

Vi som klubb har satt av penger til dette, for å øke kompetanse i klubben. Så det er viktig for oss, for å utvikle oss i nærmiljøet. (Levende lokalsamfunn, FG)

Her ser vi hvordan profesjonaliteten utad er viktig, og at det kan skape læringsprosesser innad i klubben og sette noen referanserammer for faglige diskusjoner. Innenfor kurset *kvalifiserende supplement* fortalte flere av kursdeltakerne om at de opplevde å ikke bli tatt tilstrekkelig på alvor i faglige diskusjoner av folk med langt kortere erfaring, fordi de ikke behersket fagspråket og da ikke kom igjennom med sine argumenter.

Jeg er god i praksis, men jeg er ikke teoretisk sterk. Så det å kunne snakke med en pedagog uten at de føler at du ikke er god nok på grunn av at du ikke har de pedagogiske ordene, å kunne jevne ut den ulikheten, det er min hovedmotivasjon framfor lønnen. (Kvalifiserende supplement, FG)

En annen kursdeltaker supplerte:

Jeg gjør slik fordi det er riktig pedagogisk sett, framfor jeg syns det er bra. Det er viktig å kunne argumentere for hvorfor jeg gjør det jeg gjør. (Kvalifiserende supplement, FG)

Intervjuer: Til foreldre?

Og til overordnede, pedagogisk leder, ledelsen, styret. Jeg har kverulert med både pedagogisk leder og sånne spesialpedagoger, for hvorfor deres metode ikke fungerte på visse barn. Og da stod jeg ikke sterkt, for mine ord var ikke faglige nok, selv om metoden var riktig, så var ikke fagspråket godt nok. Og da ble jeg satt litt til siden. Og da så jeg at barnet ikke fikk det bedre i

Kurstilbud gjennom Studieforbundet Funkis har vore avgjerande for at eg er der eg er i dag etter mange års sjukdom. Utan lavterskel studietilbod, meir kunnskap om eigen situasjon og muligheter, så er eg redd for at eg hadde sittet/ligget ganske isolert heime, og ikkje vore i stand til å delta i samfunnet og organisasjonslivet. For meg har dette betydd alfa og omega.

Sluttkommentar, deltaker

lengden, fordi metoden ikke var det beste for det barnet. (Kvalifiserende supplement, FG)

Deltakeren vektlegger betydningen av fagtermene for å begrunne egen praksis. Deltakeren beskriver at selv om informantens lange praksiserfaring tilsier det og metodene virker, så er det ikke tilstrekkelig for å nå fram i faglige diskusjoner dersom ikke fagspråket er på plass. Det er ikke sikkert at informantens overordnede ville vært enig i denne beskrivelsen, eller at utdanningen alene vil endre det, men utsag-

net setter ord på en følelse av å komme til kort på et teoretisk grunnlag. Der- som vi beveger oss over fra følelsen til noe mer konkret, kan vi se på hvordan kompetansen fra kursene kan gi deltakerne mulighet til å få jobber som de ellers kanskje ikke hadde fått.

Kompetanse som kan gi muligheter på arbeidsmarkedet

For de to mest arbeidsrettede kursene er det åpenbart at å kunne dokumentere formell utdanning er viktig, men også for *levende lokalsamfunn* la flere kursdeltakere stor vekt på viktigheten av å ha den formelle kompetansen. Vi skal se hvordan en kursdeltaker i *levende lokalsamfunn* beskrev dette.

Det er en del av å bygge opp en klubb og kultur. [...] Å ha en kunnskap ikke mange andre har. Det er stor verdi i det, tror jeg. Kanskje folkehøyskole, trene en klubb, kanskje du kan drive med det halvproft selv. Det er stor etterspørsel om vi får definert det. Ser det i mange treneryrker, langrenn. Mange driver det som butikk. (Levende lokalsamfunn, FG)

Kursdeltakeren nevner flere ulike jobber der kompetansen som utvikles og dokumenteres gjennom kurset, kan være relevant: å bli lærer på en folkehøyskole, i idrettslag eller som privat instruktør. Han viser til at dokumentert trenererfaring i langrenn har åpnet dører for mange.

Nøkkelinformanten fra *økt læringslyst* fortalte at veien ut i jobb kunne være lang for en tidligere innsatt eller en nyankommen innvandrер, og at et viktig steg på veien kunne være å starte med noen små jobber og mestringsopplevelser. Musikken kan skape muligheter for å vise at man duger også for de som ikke er A4 og har mye formell utdanning i orden.

Det er jo veldig viktig, har jeg hørt nå, at folk ikke skal sitte og være uføre. Men da må de få kompetansebevis, da må de lære seg å regne, skrive, lese, litt må de lære òg, så må de strigle seg, barbere seg, komme seg opp om morgenen. Så har du konsert- og festivalbransjen hvor man ikke må strigle seg – bare man kommer seg opp om kvelden, går det bra. Når du jobber med inkludering, med asylsøkere, kjenner mange og sånn, så blir det noen ganger: De må få seg en jobb. Hallo! Hvor skal de begynne? Noen må hjelpe dem å begynne et sted.
(Økt læringslyst, N)

At folk som har hatt dårlig forhold til skole, har blitt interessert i faget i løpet av kurset.

Historie, lærer/instruktør

Gjennom instruktørskolen arrangerte de konserter for lokale band i fengsel der de innsatte er crew som jobber med å forberede arrangementene.

Det er noen – hver eneste gang – så er det noen som utmerker seg, er veldig gode på det. Gode til å sjau, gode til å skru, god til å rigge. Og det er alltid mangel på folk. Så kan ikke du si fra om du skal ut, typ jeg skal ut om åtte måneder, men det er fint, for det er rett før sommeren. Kan du bli med å rigge på – hva heter den der? Koengen. Og vi har rigget Slottsfjell, masse sånn der som skjer. Og så blir det jobb av det. Og det er veldig tydelig – hvis du skikker deg, så har du fått et napp der. Fordi det kommer noe etterpå.
(Økt læringslyst, N)

Flere hadde fått jobb utenfor murene etter treningen innenfor murene og var med det et skritt på veien mot et mer lovlydig liv. Kursene åpnet også muligheter for videre studier.

Studere videre

Alle kursene hadde inspirert noen av deltakerne til å vurdere videre studier. Innenfor *levende lokalsamfunn* finnes det en rekke andre trenerkurs som er aktuelle for deltakerne. Deltakerne fra *bekjempe utenforskap* deltok ofte også på andre treninger gjennom Parkinsonforbundet i treningsfellesskapet Park og idrett. Fra omstilling ble særlig takstmannskolen nevnt som relevant i tillegg til teknisk fagskole og ingeniørutdanning. Deltakerne fra *kvalifiserende supplement* hadde fått tilbud om en serie av utdanningsalternativer som kunne settes sammen til en bachelorgrad, og flere var i tenkeboksen om de ville forfølge dette sporet. Som en av deltakerne uttrykte det:

Kommunikasjon med hunden, og da særlig innkalling, har vært til stor nytte i ettertid. Faktisk reddet livet til hunden da hun var i ferd med å løpe ut fra eiendommen rett foran en bil.

Historie, deltaker

En er å få fast jobb, og etter fagbrev kan jeg studere videre. (Kvalifiserende supplement, FG)

Kursholderne på *økt læringslyst* framhevet at det å mestre ett kurs kan senke lista for å delta på andre kurs. Mange av kursdeltakerne deltok både på instrument- og vokalopplæring og musikkproduksjon, som er to forskjellige kurs.

Det var også noen som hadde blitt inspirert til å vurdere videre formell utdanning.

Intervjuer: Har det senket terskelen for læring for mange?

Ja, det vil jeg tro. Han ene vil ta VO [studiekompetanse på videregående nivå] igjen. Det tror jeg ligger litt frem i tid. Men lysten er der. Har begynte å snakke om det, ser det for sitt indre øye, visualisere det, det tror jeg er en bra ting. En liten gnist, da, starte større stimuli. (Økt læringslyst, K)

En ting er i hvert fall sikkert. Deltar man på kurs arrangert av eller med støtte av et studieforbund, vil det komme tilbud om flere kurs. I det kvantitative materialet vil vi se på hvor stor andel av kursdeltakere og lærere/instruktører som planlegger å delta på flere kurs i framtiden. Det neste temaet vi skal ta for oss, omhandler pedagogiske metoder og læringsmiljø.

Pedagogiske metoder og læringsmiljø

Bruke deltakernes erfaring

Kursholderne var gjennomgående svært opptatt av deltakernes praksiserfaring, og disse ble brukt aktivt i undervisningen. Dette var noe kursholderne vektla i intervjuene der de gjerne fortalte at de prøvde å tilpasse eksempler ut fra deltakernes hverdag, og det var noe som var svært tydelig gjennom observasjonene. Selv om *omstilling* tok opp juridiske aspekter og lovforklaring på kurskvelden jeg observerte, ble det svært levende og praktisk formidlet.

Stimulere metakognisjon (lære å lære)

Metakognisjon handler om å bli bevisst på og ta kontroll over sin egen læringsprosess. Mange fra kurset *økt læringslyst* brukte tid hjemme mellom kursene på å øve og lage materiell til neste kursdag. Deltakerne på de mer arbeidsrettede kursene fortalte at de hadde fått økt refleksjon rundt praksiserfaringene, og at dette var med på å skape en større faglig bevissthet.

På kurset *levende lokalsamfunn* var nøkkelinformant og kursleder særlig opptatt av dette.

Intervjuer: Hvordan har måten man lærer og trener instruktører på endret seg de siste fem-ti årene?

Har lært «alt» om veven. Har blitt selvstendig. Men er selvfølgelig ikke utlært. Ønsker meg enda et kurs. :-)
Historie, deltaker

[...] så har vi endret litt forståelsen for hva som er viktig i trenergjerningen. Fra å være tydelig og ren instruktør, som skulle forklare hvordan alt skulle gjøres, som vi fortsatt gjør i dag, for så vidt, og som sitter veldig sterkt i kulturen. Men i kursene prøver vi å ha mer fokus på hvordan du tilrettelegger for gode læringssituasjoner. Enten med at terrenget underviser – at du lager, sammen med klubbens tråkkemaskinfører, får lagd en løype som gjør at det blir utfordringer eller områder som stimulerer ferdigheter. [...] Involverer de mer i aktiviteten, medbestemmelse. Får være med å ta tak i sin egen utvikling. At de får mer eierskap i det, prøve å utvikle seg selv. Gjøre ting som trigger ferdigheter. (Levende lokalsamfunn, N)

Intervjuer: Hvor langt gjelder den tankegangen der, at det er viktig å styre egen læringsprosess?

Det blir viktigere jo lenger opp du kommer. Vi har en formening om at de utøverne som eier sin egen utvikling sterkest, er selvstendige på egen utviklingsprosess. (Levende lokalsamfunn, N)

Nøkkelinformanten var svært opptatt av at Skiforbundet gjennomgående utvikler instruktører som gjør utøvere på alle nivåer mest mulig reflektert rundt egen læring. Ønsket var at prosess ble sterkere vektlagt enn resultat, også på landslagsnivå, og at det ble skapt et læringsmiljø der utøverne følte stort engasjement også for lagkamerater, selv om de var konkurrenter. Også kursleder var opptatt av dette aspektet og hvordan man kunne legge til rette for aha-opplevelser. Noe av det viktigste var å ikke overøse kursdeltakerne med informasjon, mente instruktøren, for særlig teknikktraining vil lett låse seg om man tenker for mye på det. Ved å leke med øvelsene var det lettere å komme i en modus der man var tilgjengelig for ny erkjennelse. Målet var å skape noen positive ringvirkninger.

Skape ringvirkninger

Om bare én får en opplevelse av at dette er artig, jeg vil gjøre dette mer, jeg vil formidle det til fem tiåringer, da er det verdt hele tiden, hele helgen. [...] Kaster du stein i vannet, blir det ringer uansett. Men hvilke ringer det

Kursvirksomhet fremmer deltagelse, inkludering og motvirker utenforskap. Bidrar til mindre arbeidsledighet og er helsefremmende.

Råd til myndighetene, lærer/instruktør

blir, har man ikke kontroll på, det blir det det blir. Og noen blir bra, noen blir middels, noen ingenting. Og det er jo det, som pedagog eller coach – regner det, så treffer du enten et frø som blomstrer, et frø som blomstrer litt, eller en stein. Det er sånn det er. (Levende lokalsamfunn, K)

Også deltakerne på kurset hadde tydelige mål om å skape ringvirkninger i sine lokale klubber.

Samhold

Selv om alle kurs bar preg av å ha et varmt, inkluderende og godt miljø, var *bekjempe utenforskap* i en særklasse. Kursholder fortalte følgende om skjebnefellesskapet og sitt første møte med gruppen da han startet som kursdeltaker.

Når jeg fikk diagnosene i 2014, [...] kom hit og ble tatt imot med åpne armer av vilt fremmede som var i samme situasjon, som kunne rettleder meg om hvordan å få best mulig hjelp. [...] Det betød veldig mye. Som sagt, vi har mye moro sammen. [Jeg] har aldri vært så sosialt aktiv som nå. [...] Det å holde foredrag for større gruppe mennesker – ting jeg ikke hadde gjort før. Vi støtter hverandre, og det betyr veldig mye. Flere sier at viktigste grunnen til at de går her, er samholdet. Vi har årsmøter, julefester, sommerferier [...] (Bekjempe utenforskap, K)

Også kursdeltakerne var opptatt av å framheve samholdet i gruppen og viktigheten av å være i et miljø med mange andre som hadde samme diagnose. Noen som ser og forstår og muligheten for å bruke hverandres erfaringer, ble beskrevet som veldig viktig.

Hentet ganske mye støtte ifra gruppa. Parkinson er ikke bare skjelvinger. Det er mye annet som ikke synes. Kolleger, venner, familie forstår ikke hvordan det er å ha dritten i kroppen. Jeg kan komme og si at jeg har hatt en dårlig dag, og det er deilig. Jeg kan gå hjem med hevet hode og si det er ikke jeg som klager så fælt. (Bekjempe utenforskap, FG)

Og så kan man høre på medisineren andre har. Man er nysgjerrig, for vi får forskjellig medisin. (Bekjempe utenforskap, FG)

Det er så mye forskjellige leger. (Bekjempe utenforskap, FG)

Mye kunnskapsutveksling! (Bekjempe utenforskap, FG)

Ikke minst jobbmessig, hvordan man skal ordne seg. Det er ikke alltid lett å jobbe 100 prosent, kanskje andre har fått tilskudd fra NAV. Det er ting du ikke vet, det er en jungel der ute. (Bekjempe utenforskap, FG)

Metodikk for å lære et utenlandsk språk – i dette tilfellet engelsk.
Historie, deltaker

Her ser vi deltakernes beskrivelse av betydningen av å møte andre i samme situasjon, det bidrar til både erfaringsutveksling og forståelse og styrker den enkelte i møte med hjelpeapparatet.

Utfordringer

Deltakerne kjenner ikke til studieforbundets rolle

Gjennomgående var det relativt få deltakere uavhengig av kurs som oppga at de hadde kunnskaper om sitt studieforbund. Unntaket her var *økt læringslyst* (Musikkens studieforbund) der det var kortere linjer mellom studieforbund og kurs. Kursdeltakerne på *økt læringslyst* kjente godt til sitt studieforbunds arbeid og at de bidro med økonomisk støtte og utvikling av kursplaner. Deltakerne på *kvalifiserende supplement* (AOF) og *omstilling* (Folkeuniversitetet) kjente godt til studieforbundets navn, men i mindre grad hvordan de arbeidet, og hvilken betydning de hadde for kurset. På de to siste kursene, *bekjempe utenforskap* og *levende lokalsamfunn*, kjente deltakerne i liten grad til navn på studieforbundet, deres arbeid eller deres betydning for kurset.

På lærer-/instruktørnivå ble derimot studieforbundene oppfattet som langt mer aktive og en viktig samarbeidspartner på tre av kursene. På *levende lokalsamfunn* og *bekjempe utenforskap* ble imidlertid studieforbundenes rolle beskrevet som begrenset også for lærere/instruktører. Medlemsorganisasjoner i studieforbundene var imidlertid mer synlige.

Sårbar økonomi

Intervjuer: Har det vært store utfordringer underveis?

Det har jo vært at vi ikke visste om vi fikk midler midt i semesteret. (Økt læringslyst, K)

Det var litt krise ja. (Økt læringslyst, K)

Det var leit for deltakerne og oss. (Økt læringslyst, K)

Praktikere som har skjønnet at de også kan takle teoretiske problemstillinger så lenge det settes inn i en jobbsammenheng som de kjenner seg igjen i.

Historie, lærer/instruktør

Er det en bølgedal, tenker man fort: Er det noe å holde på med? Det har kommet opp igjen hver gang, bare man er tålmodige. (Økt læringslyst, K)

Ja da. Men det jeg kan si som utfordring, det er at det tildeles midler på årsbasis, på egentlig halvårsbasis. Semesterbasert. (Økt læringslyst, K)

Intervjuer: *Utrygghet?*

Vi vet ikke hundre prosent sikkert om vi kan fortsette etter nyttår. Det kan vi ikke vite med hundre prosent sikkerhet. Vi kan ta utgangspunkt i det, men det er den utryggheten der. Fordi Musikk i fengsel og frihet er presset økonomisk, og det dukker opp nye statsbudsjett. Men de gjør så godt de kan i studieforbundet, men det er en utfordring for oss og deltakerne. [...] (Økt læringslyst, K)

Skal du se fra vårt synspunkt, ingen har råd til å vente på noe som kanskje skal [setning ikke fullført]. Så har man andre forpliktelser. For deltakerne. Usikkerheten er verst. (Økt læringslyst, K)

Her fortalte kursholderne om at de nylig hadde fått beskjed om at kurset måtte avvikles fordi de ikke lenger hadde midler, før det kom en kontrabeskjed og man kunne starte opp igjen. Utfordringen med å sikre kurset økonomisk hadde vært vedvarende. Også nøkkelinformanten fra Musikkens studieforbund beskrev dette som den største utfordringen.

Nå jobber vi med å få til møte med Bent Høie [nåværende helseminister, H]. Jeg skriver til alle stortingskomiteer hvert år og klager fortsatt over budsjettposter som ble borte i 2013, bare for å vise hva vi hadde før. Med langtidsframskriving av hvordan det går, og hvor mange flere deltakere vi har fått, og sånn. (Økt læringslyst, K)

Kursdeltakeren jeg intervjuet, hadde vært med i flere tiår både fra innsiden og utsiden av fengselsmurene. Hun beskrev tiden da kurset ikke hadde fått midler og øvingene opphørte noen måneder, som krevende.

[...] jeg har utfordringer. Noen større enn andre, men når man kommer inn her, går på øvingen, så kan du bare – som jeg har gjort – syng og vræle, få det ut. Da er du 10 kilo lettere når du går herfra, et nytt menneske og kan starte uka på nytt. Sånn er det for meg. (Økt læringslyst, K)

Kursdeltakerne mobiliserte og skrev brev for å bevare tilbudet, og kursholderne mente at det på en måte bidro til at de så på tilbudet som enda mer verdifullt enn før. En av Gotaas (2006) sine hovedkonklusjoner i NIBR-rapport 2006:8 var at prosjektet Musikk i fengsel og frihet siden starten har vært i en uheldig usikker økonomisk situasjon hvor driften aldri var sikret mer enn ett år fram i tid. Hun konkluderer med at dette er særlig uheldig for en målgruppe som er særlig sårbare for endringer, og der stabilitet i rammebetingelser er en avgjørende faktor for å lykkes med rehabiliteringsarbeidet. Funnet fra denne kasusstudien støtter opp under Gotaas' funn, men det var på ingen måte unikt for kurset *økt læringslyst*. Også på andre kurs var sårbarheten noe som ble diskutert. Kursleder på *levende lokalsamfunn* trodde ikke kurset ville vært arrangert uten Skiforbundets støtte. Og som vi så i kapittel 2, hadde studieforbundene en rekke ganger fått beskjed om at de kunne forvente seg kutt i offentlig støtte.

Dette var et kurs for innvandrere og norske i tillegg til at det var et håndverkskurs. Jeg lærte veldig mye av samværet med innvandrerne, og fikk bidra til at de lærte norsk i en god atmosfære.

Historie, deltaker

Personlig oppfølging

Inntrykket fra de kvalitative casene var at kursholderne hadde sterke personlige engasjement både for å rekruttere kursdeltakere de mente ville ha stor nytte av tilbudet, og for å forhindre frafall blant de som hadde deltatt på kurs.

Aktiv rekruttering og lav terskel for deltakelse

Innenfor *økt læringslyst* fortalte kursholderne at de stadig ble kontaktet av nye potensielle kursdeltakere som vegret seg for å møte opp på kurs selv om de samtidig hadde lyst. Kursholderne var opptatt av å ikke presse dem til å komme, men hele tiden oppfordre og understreke at de var velkomne, med andre ord gi dem mange sjanser.

Vi har litt filosofi at vi ikke løper etter folk for å få dem med. Har et par stykker som sender mail, skal komme nå, så får jeg en SMS, kommer ikke likevel. Da tenker jeg de var nære å komme, men så dukket det opp ting. Og så har jeg en nå som lager musikk hjemme, men som ikke kan komme på kurskveldene. Så da sender han inn råmateriale som han vil at vi skal jobbe med, så kan vi ha det som underlag for å lage nye låter her. Kanskje det kan funke. Det er et langt kast. Men det kan hende, det kan hende, ikke sant. Det er mye som skal klaffe. Jeg skrev sist at det beste hadde vært om han

Kompetanse er den viktigste bærebjelken for at et samfunn / organisert liv skal utvikle seg og fungere til beste for alle parter.

Sluttkommentar, lærer/instruktør

kom innom og hilste på og overleverte materialet. Men hvis ikke kan vi ta det på mail. (Økt læringslyst, K)

Her ser vi hvordan instruktørene anser hver kontakt som en liten seier og tenker at kursdeltakeren da er litt nærmere å komme neste gang.

Det åpnes opp for at kursdeltakeren kan bidra hjemmefra i første omgang, selv om det ideelle hele tiden er oppmøte. På kurset *bekjempe utenforskap* har aktuelle deltakere en regressiv sykdom, så der er tiden knappere for å kunne få en effekt av tilbudet. Nøkkelinformanten forteller her om et tilfelle der han forsøkte seg på aktiv rekruttering, og at han er lei seg for at det ikke lyktes.

Det betyr at det er mange som sitter og kunne fått livet bedre. Noe av største problemet er at de blir sittende hjemme. Her har man en ypperlig anledning til å komme sammen med folk som har Parkinson. Jeg husker jeg prøvde – [person] hadde en nabo, hun hadde Parkinson. Hun satt hjemme, jeg prøvde å få henne med. Og hun sa ja jeg skal det, men hun kom aldri. Og plutselig kan hun ikke forlate hjemmet. Men du kunne forlenget den perioden der. (Bekjempe utenforskap, N)

Vi ser at informantens mål ikke først og fremst er å få en ekstra deltaker på kurs, men at tilbudet vil kunne utgjøre en stor forskjell for deltakeren. Den samme tankegangen om enn med mindre dramatiske eksempler var gjenkjennelig også fra de andre kursene. De var trygge på at kurstilbudet kunne ha betydning for deltakerne. Det neste eksempelet vi skal se på, er fra kurset *omstilling* der kursholder jobber hardt for å forhindre at kursdeltaker gir opp underveis.

Forhindre frafall

Intervjuer: *Hvordan er det med frafall underveis?*

Det varierer litt. I løpet av et år er det forskjellige livsfaser som dukker opp. Noen skifter ektefelle, faller fra på grunn av private ting. Det er ikke mange som faller fra, men det er noen. Jeg hadde et tilfelle hvor en kom til meg og sa jeg har lyst til å slutte. Og så klarte vi snuoperasjonen og fikk han til å la være. Jeg snakket litt med kjerringa, vi ble enige om en liten plan for å få han tilbake. Han var veldig fornøyd når han var ferdig til våren, for han var en flink gutt. [...] De som stryker, hvis noen gjør det, må vi bare følge opp. Jeg sier jeg er på jobb til du er ferdigbestått. (Omstilling, K)

Den sterke vektleggingen av at kursholder er til stede til deltakeren har bestått, gir en følelse av fellesskap, at det er noe de sammen skal klare. At kursholder har involvert deltakerens partner, sier noe om et sterkt personlig engasjement.

Erfaringsutveksling i klassen, venner fra hele verden som diskuterer demokrati eller litteraturhistorie, setter «det norske» i et globalt perspektiv. Fantastisk lærerikt!

Historie, deltaker

Tilpasset særskilte behov

I flere av kursene var bevisstheten stor rundt hvordan undervisningen kunne tilpasses. Kursholder på *omstilling* fortalte at studieforbundet arrangerte årlige møter for kurslederne der et av temaene var tilpasninger for blant annet dyslektikere. I *økt læringslyst* var tilpasning sterkt vektlagt og en av årsakene til at de skulle være to kursholdere. På kurset *levende lokalsamfunn* var tilpasning ett av temaene på instruktørkurset og noe deltakerne skulle jobbe med i den praktiske delen av kurset, som var dagen etter min observasjon. Nøkkelinformanten sa følgende om temaet:

Integrering av funksjonshemmede, paraidrett, går veldig bra, synes jeg. I hvert fall sett i forhold til at vi har kursopplegg for å bli en instruktør eller veileder for psykisk og fysisk utviklingshemmede. (Levende lokalsamfunn, N)

Også kursholder var opptatt av tilpasninger særlig for personer med fysiske funksjonshemninger.

Har tenkt litt på det. Hadde en fra handicapforbundet når vi hadde skilek. Og jeg ser ikke noe problem med at blinde går vel så bra med feller som de gjør uten. Svaksynte. Så det tror jeg kan – det tenker jeg, det må kunne fungere veldig bra. Hvis du skal på – hvis du ikke har hand eller fot, så skulle det ikke være noe problem. Hvis det er på nedre del, må det bli proteser – alle utfordringer som man har i løping, langrenn. Randonee – de kjører jo alpint, de går langrenn. Så det skulle være mulig. Det er veldig stabilt da, med feller. (Levende lokalsamfunn, K)

I kurset *bekjempe utenforskap* er tilpasninger en viktig del, og instruktørene har fått mye informasjon om hvordan det kan gjøres i sin sertifisering. I USA, der idretten oppstod, var det vanlig å nivåddifferensiere gruppen i fire ut fra funksjonsevne med muligheter for at deltakere kunne flyttes opp eller ned mellom gruppene dersom behovene endret seg.

Fra USA så hadde du fire grupper, hvor gruppe 1 er de mest oppegående og 4 satt i rullestol. Meningen er at man skal jobbe seg oppover, eller at hvis man blir dårligere, går man nedover. At man kan veksle litt fra gruppen, at hvis folk blir bedre eller dårligere, så flytter vi folk opp og ned, for at de skal få best mulig effekt av treningen, best mulig tilpasset hver enkelt utøver. (Bekjempe utenforskap, K)

Det var riktignok ikke mer enn to ulike nivåer tilgjengelig i Norge, men den samme tankegangen var også til stede her. I tillegg var det en forståelse av at deltakerne selv måtte føle på formen og selv ta seg pauser underveis ved behov. Nøkkelinformanten åpnet også for muligheten for at noen kunne ha med seg en assistent eller, sagt med boksespråket, en «cornerman». Deltakerne ga uttrykk for at det å bli anbefalt å gå ned et nivå kunne være litt sårt, ettersom det minner deltakeren om at Parkinson er en regressiv sykdom. Det neste temaet vi skal se på, er mestringsopplevelser.

Mestringsopplevelser

På kurset *levende lokalsamfunn* deltok jeg første kurskveld (av to), så det var litt tidlig for å få se de største effektene av læringen. Alt lå imidlertid til rette for at deltakerne dagen etter ville få mange gode læringsopplevelser. På de mest arbeidsrettede kursene var den mest påfallende mestringsopplevelsen deltakernes nye og mer positive møte med en teoretisk læringsarena, som skal behandles som neste tema. På *økt læringslyst* ble konsertopplevelser ofte framhevet som store øyeblikk der deltakerne fikk vise fram hva de hadde fått til. Særlig var de stolte over sin eneste betalte spillejobb så langt.

[om Voksenopplæringsforbundet] vi ble invitert til å spille på årsmøtet deres. Så det var veldig hyggelig, og vi ble godt mottatt. Veldig hyggelig for denne gjengen her. Eneste betalte spillejobben vi har hatt. (Økt læringslyst, K)

[...] avslutningsmiddagen vi hadde på Peppes. Det var kult. Vi fikk honorar, så brukte vi det på felles middag. Så det var veldig ålreit. (Økt læringslyst, K)

Ja ja. [navn kursdeltaker] var det vel, ekstra begeistret. Vi skulle få dessert etterpå! Oi oi oi. (Økt læringslyst, K)

Så mye mat. Spise seg mette. Det er ikke hverdagskost for alle. Det var kult å være der sammen som et band. (Økt læringslyst, K)

Det å skape noe som en gruppe og dele belønningen etterpå gjennom en middag var et stort øyeblikk for gruppen. Selv om de kun har hatt én betalt spillejobb, har det blitt mange konserter. Kursdeltakeren beskrev stolthet over alle sammen:

Myndighetene bør fortsatt støtte og gi gode rammebetingelser til studieforbund. Kursvirksomhet er et meget viktig supplement til utdanning i det formelle utdanningssystemet.

Råd til myndighetene, deltaker

For meg handler det ikke om at vi skal ha så mye penger. Jeg kan godt spille gratis, for meg er det å bygge selvtillit. Å tørre ting. Det er det som er viktig for meg da. [...] når jeg hadde min første konsert i 2005, så sa jeg at jeg skal aldri opptre mer. Nå er det sånn: Kan jeg få opptre? Det er høydepunktet i uken. Garantert! (Økt læringslyst, FG)

For *bekjempe utenforskap* var gjennomgangsmelodien for deltakerne at formen hadde blitt bedre av treningen, og at fellesskapet var like viktig. Kurset (Rock steady) har fått sitt navn fra en mestringsopplevelse som grunnleggeren av kurset hadde opplevd. Denne historien ble aktivt brukt for å illustrere verdien og betydningen av treningen.

Mange sier de har blitt bedre. Dette er en sykdom man skal bli dårligere av. Og vi ser at flere får bedre balanse, de subber mindre når de går. Raskere gange, hurtigere bevegelser, så det har vært veldig positivt. [Navn på amerikaner som startet treningen], han gikk til legen fordi han hadde skjelving og sånn. Han spurte legen om det ville hjelpe å trene, men fikk beskjed om at det kan du bare glemme. Nå er det fem gode år, og så er det slutt. Og faren med trening er at du kan falle og skade deg, så det må du bare la være med. Så han var deppa og satte seg ned, inntil en politimann han kjente, tok han med på boksetrening, for han tenkte at noe må jeg prøve for å få i gang kompisen min. Og da så han i løpet av noen måneder at han ble bedre, fikk tilbake håndskriften, skjelvingen ble bedre, balansen ble bedre. Så i et middagsselskap ble han spurt hvordan det gikk, da holdt han ut hånden og sa «se I'm rock steady». (Bekjempe utenforskap, K)

Den sterke historien og kombinasjonen med boksing var noe deltakerne var stolte av, nøkkelinformanten fortalte at boksing lot kursdeltakerne føle at de kunne slå tilbake mot sykdommen, og at punching baggene i treningslokalet hadde forestilt mye i løpet av kursene. Fra de mer arbeidsrettede kursene var det særlig intellektuelle prestasjoner som ble beskrevet som mestringsopplevelser. Kursene ga dem muligheten til å kombinere teori og praksis gjennom

Noen med innvandrerbakgrunn som har tatt kurs hos oss. Positivt overrasket av kunnskap og ikke minst pliktoppfyllende. Viktig for integrering. De treffer andre med samme interesser og kommer med i sosiale nettverk.

Sluttkommentar, lærer/instruktør

å møte utdanningssystemet på nytt etter at de hadde tilegnet seg solid arbeidserfaring.

Nytt møte med en teoretisk læringsarena – nå med erfaring

Jeg har alltid vært den som setter meg bakerst i klasserommet, dabber av uten å fullføre. Mange år siden jeg gikk på skolen. Men nå i en alder av 45 føler jeg meg moden for å fullføre. Så det er

for å teste meg selv. (Kvalifiserende supplement, FG)

Deltakerne på *omstilling* er et nivå høyere i utdanningssystemet, men deres opplevelse av å komme tilbake til utdanningssystemet med praksiserfaring var til forveksling lik:

Intervjuer: Forskjellen på dette kurset og svennebrevet [videregående skole u.t. anm.]? Er dette annerledes?

Det var på en måte et pliktløp for å få fullført skolegangen, den gangen. Nå har vi valgt det selv. (Omstilling, FG)

Har valgt det selv, ja. (Omstilling, FG)

Så det er himmelvid forskjell. (Omstilling, FG)

Det gir mer mening, det er noe du driver med til hverdags, det er mer forståelse i det. (Omstilling, FG)

Lettere å relatere seg. (Omstilling, FG)

Når du gikk på VGS, visste du ikke hva det gikk i, hva du gikk til. (Omstilling, FG)

Kursdeltakerne opplevde videregående skole der de tok svennebrevet, som mer eller mindre obligatorisk. De hadde lite å relatere kunnskapen til, og målet var først og fremst å kunne krysse av for fullført så de kunne få begynne å arbeide. På dette kurset beskrev de derimot kunnskapen som nyttig for deres hverdag, og muligheten for å dra veksler på egne erfaringer ga viktige perspektiver for å forstå teorien.

Forskningsspørsmål og kvalitative funn

Av de fire forskningsspørsmålene er det særlig ett som kasusstudiene har hovedansvaret for å belyse. Det er forskningsspørsmål 2: Beskriver personer med kort formell utdanning at kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund gir dem et nytt og mer positivt møte med en teoretisk læringsarena og hvilke pedagogiske grep gjøres på kursene for å tilpasse undervisningen til personer med kort formell utdanning?

Som vi så, beskrev flere av kursdeltakerne at dette var tilfelle både på kurset på videregående nivå (fagbrev/svennebrev) og på fagskolenivå (mesterbrev). Særlig beskrev deltakerne det som verdifullt med undervisning som var tett knyttet til deres praksiserfaring og daglige utfordringer i jobben.

Det eksplorative designet ga oss langt flere nye funn/hypoteser som ytterligere kan belyses gjennom de kvantitative undersøkelsene. Det var stor grad av variasjon i hva deltakerne ville bruke den nye kompetansen til. Enkelte tok kursene kun for å lære mer om en potensiell fritidsaktivitet, mens andre på samme kurs vurderte muligheten for å bruke kunnskapen til å få seg en ny jobb. Kursdeltakerne var gjennomgående godt fornøyde med kursene og beskrev et stort læringsutbytte fra dem. De fleste lærere/instruktører hadde undervisningserfaring fra andre sektorer. Mange var motivert til å ta flere lignende kurs i framtiden, og det å delta på kurs førte ofte til at man fikk tilbud om nye kurs. Like fullt var flere av kursdeltakerne i liten grad bevisste på hvilket studieforbund kurset de hadde deltatt på, tilhørte, og de hadde generelt lite kunnskap om studieforbundenes rolle. Lærerne/instruktørene så derimot i langt større grad på studieforbundene som en ressurs i forbindelse med utvikling og gjennomføring av kurs. Videre så vi at mange av kursene hadde sårbar økonomi, og at dette kunne gå ut over forutsigbarheten.

Ja, for noen år siden hadde jeg en ihuga jaktmotstander på jegerprøvekurs. Under presentasjonen av deltakerne ble dette presisert av vedkommende, etter kurset ble jeg håndtakket for et fantastisk kurs og en formidling av jakt og jegerholdning som han i forkant av kurset ikke kunne forestille seg.

Historie, lærer/instruktør

Jeg lærte grunnleggende regnskapskompetanse, det er nyttig å ha uansett i samfunnet.
Historie, deltaker

Oppsummering

Løfter vi blikket og forsøker å oppsummere funnene fra de kvalitative casene, er et av de viktigste pedagogiske grepene på kursene at det er stor grad av nærhet til deltakerne. Det kan både være en fysisk nærhet, som når kurslederne i

økt læringslyst står tett på de som spiller, for å veilede dem underveis i sanger, og boksetreneren i *bekjempe utenforskap* som står i bokseringen i midten av treningslokalet med god oversikt over deltakerne som løper rundt den. Dessuten jobbet deltakerne ofte sammen to og to med å holde boksesekker for hverandre eller slå fjærballer til hverandre, som er med på å skape en følelse av samarbeid og fellesskap. Det kan også innebære at man manipulerer omgivelsene for å skape en slik nærhet, som de var opptatt av i *levende lokalsamfunn* og andre kurs fra samme forbund:

Vi har bygget små løyper hvor man går frem og tilbake med kuler og stup. Og trenerrollen blir bedre, for du kan stå midt i, se alle barna gå rundt deg. De kan være på sitt nivå, både de som går veldig raskt, og de som går saktere. (Levende lokalsamfunn, N)

Her beskriver nøkkelinformanten et kinderegg av nivådifferensiering (lett og vanskelig løype), raske og trege (eventuelt store og små) får gå ved siden av hverandre, og treneren er tett på deltakerne med god oversikt i utfordrende partier. De brukte også filming av deltakernes teknikk som virkemiddel slik at alle på kurset kunne studere og kommentere hverandres teknikk i plenum.

Nærheten trenger imidlertid ikke å bare være fysisk, vi har også sett at kurslederne søker en stor grad av teoretisk nærhet. Teoretisk nærhet innebærer nærhet til deltakers erfaringer slik at stoffet som presenteres, oppleves som relevant.

I *bekjempe utenforskap* hadde deltakerne et skjebnefellesskap rundt sykdom som hele kurset er bygget opp rundt, og samtidig la bokseklubben stor vekt på at deltakerne er utøvere på lik linje med alle andre deltakere i bokseklubben. Det skaper teoretisk nærhet til bokseklubben. Flere av kursdeltakerne hadde bitt seg merke i at de på den offisielle åpningen av kurset ble beskrevet som brukere av eget forbund, men som utøvere av bokseklubben. I *kvalifiserende supplement* og *omstilling* var deltakernes praksiserfaringer gjennomgående et utgangspunkt for diskusjonene. Som kursleder i *omstilling* beskrev det:

Jeg prøver å orientere meg litt om hvilken type bedrift hver og en jobber for. Når jeg jobber [underviser], prøver jeg å dra inn hverdagen deres. (Omstilling, K)

At jeg er blitt tryggere i mitt verv som hovedtillitsvalgt og har fått en mye bedre forståelse av viktigheten med den jobben jeg skal utføre.

Historie, deltaker

Slik deltakerne beskrev det, var bruken av deres praktiske erfaring nøkkelen til en ny teoretisk interesse. Mange som tidligere hadde fattet liten interesse for skolen, ble nå sterkt engasjert.

Et annet påfallende trekk ved de kvalitative casene var at samtlige kurs- holdere hadde lang erfaring med undervisning samt praktisk erfaring innenfor et svært relevant område. Mange kursdeltakere og lærere/instruktører beskrev ildsjeler som kurset var helt avhengige av. Det kunne være en person i studieforbundet eller en lærer/instruktør som kurset ikke kunne ha vært foruten. Ofte beskrives det som at ildsjelen har et sterkt personlig engasjement for kurset og enten selv har vært med å skape det eller har overtatt det fra en tidligere ildsjel og gjort det til sitt.

Vi så stor grad av aktiv rekruttering og oppfølging som går langt utover det man måtte kunne forvente av en kursleder. Det handlet om overtalelse av potensielle kursdeltakere, at man ga dem mange nye muligheter til å komme, og at man jobbet aktivt for å forhindre frafall. Lønn ser gjennomgående ikke ut til å være lærere/instruktørers primære motivasjon.

De kvalitative casene i en større sammenheng

Kursene representerer ikke nødvendigvis det samme for alle deltakerne. Eksempelvis kan en deltaker på *levende lokalsamfunn* velge å delta på kurset primært for selv å bli en bedre utøver uten intensjon om å være en instruktør for andre eller å få nye jobbmuligheter, mens en annen deltaker kan søke seg til kurset med mål om å få en karrierevei som trener på sikt. *Økt læringslyst* kan være et steg inn i musikkbransjen enten ved at en deltaker senere selv blir instruktør, eller ved å få musikkrelaterte jobber (for eksempel arbeid med å arrangere festivaler) som deltakeren ikke ville fått uten kurset.

Kursene som i sterkeste grad forholder seg til en studieplan, og som har det mest omfattende omfanget, er de arbeidsrettede kursene. Disse kursene blir gjerne beskrevet som mest CV-vennlige ved at de oppleves som direkte nyttige i deltakernes nåværende jobber, og ved at de kan kvalifisere for nye jobber i framtiden. Det er også disse kursene som har vært arrangert lengst (med unntak av *økt læringslyst*). De samsvarer godt med målene i Nasjonal kompetansepolitisk strategi (2018:18) som et alternativt opplæringsløp mot

fagbrev og videreutdanning. Mesterbrevordningen har som mål å styrke seriositeten i norsk arbeidsliv. De har også til felles at studieforbundene får konkurranse fra andre tilbydere av ordningen. Ut fra kursdeltakernes beskrivelse både fra *omstilling* og *kvalifiserende supplement* var muligheten til å returnere til skolebenken etter solid praksiserfaring noe som ga en sterk følelse av relevans og mestring.

De tre øvrige kursene har til felles at historien om hvordan de ble til, er en viktigere del av kurset, og at veien i større grad blir til mens man går. Deltakere og kursledere har i langt større grad muligheten til å definere og prege hvordan kurset skal være. Rekruttering til disse kursene har også i større grad vært personavhengig, og kurslederne er ofte overbevist om at de kan tilby noe som vil være svært positivt for en ny kursdeltaker. Også disse kursene kunne lede til jobbmuligheter for enkelte deltakere og representerte med det et alternativ til det ordinære utdanningssystemet og profesjonene.

Til felles for alle de kvalitative casene var kursledere med solid undervisningserfaring og et meget sterk personlig engasjement. Læringsmiljøet bar i stor grad preg av at deltakerne aktivt hadde oppsøkt kurset og med det gjennomgående var sterkt motivert. Kursholderne og kursdeltakerne hadde med det stor grad av felles interesse, og det var flere historier om kursdeltakere som hadde blitt kjent gjennom kurs, som hadde mye kontakt med hverandre også utenom kurset, og kursdeltakere som hadde fått mye kontakt med sin lærer/instruktør.

Studieforbundenes rolle var sjelden særlig tydelig for kursdeltakerne med unntak av i *økt læringslyst*. For kurslederne spilte de imidlertid ofte en viktig rolle. Det er liten tvil om at arbeidet studieforbundene gjør, er viktig for at kursene blir gjennomført. Da er det påfallende at dette arbeidet ikke synliggjøres i større grad for kursdeltakerne. En mulighet kunne være at kurs som mottok veiledning, økonomisk støtte eller på annen måte fikk bistand fra et studieforbund, kunne gitt noe informasjon om dette første kurskveld. Hovedpoenget med en slik synliggjøring ville ikke primært handlet om at studieforbundene fikk honnør for sitt arbeid, men at deltakerne ble bevisste på en aktør som er direkte relevant for dem. I det kvantitative materialet skal vi se mer på hvilket kjennskap lærere/instruktører og kursdeltakere har til sitt studieforbund.

5 Spørreundersøkelsene

I dette kapitlet vil vi belyse forskningsspørsmålene og underspørsmålene fra kapittel 1 og 4. Ettersom ett spørsmål kan bidra til å belyse flere forskningsspørsmål, og flere spørsmål vil være nødvendige for å belyse ett forskningsspørsmål, er kapitlet delt inn i åtte bolker. Forskningsspørsmålene og underspørsmålene analyseres i slutten av kapitlet, kombinert med oppsummeringen av funnene. Den første bolken er demografiske variabler som lar oss bli litt kjent med kjennetegn ved kursdeltakerne og deres instruktører/lærere, herunder kjønnsfordeling, utdanningsnivå, alder og yrkesstatus. Den neste bolken tar for seg deltakernes forventninger til kurs og deres læringsutbytte. Bolk tre sammenligner forskjeller i læringsutbytte ut fra utdanningsnivå, mens bolke fire ser på kursdeltakernes motivasjon. Del fem omhandler lærere/instruktørers vurdering av nytten av kursene, og del seks ser på lærere/instruktørers motivasjon. De to siste bolkene handler om kursavgift og økonomi og respondentenes forhold til sitt studieforbund.

For beskrivelse av omfang av kurs, hvorvidt studieforbundene er eksklusive tilbydere, respondentenes erfaring med voksenopplæringskurs, hvorvidt de planlegger å delta på kurs i framtiden, og beskrivelse av læringsfellesskapet henvises det til vedlegg 3.

Studieforbundet er viktig for små lag for å klare å holde på medlemmer og opprette tilbudet. Det er det eneste stedet vi får støtte.

Råd til myndighetene, deltaker

Demografi

De demografiske variablene er velegnet til å sammenligne utvalget med tidligere undersøkelser og offentlig tilgjengelig statistikk. Først skal vi se på respondentenes kjønnsfordeling.

Som vi ser i figur 5.1, er det blant deltakere en overvekt av kvinner med 62 prosent. Blant lærere/instruktører er derimot kjønnsfordelingen betydelig jevnere med en kvinneandel på 51 prosent.

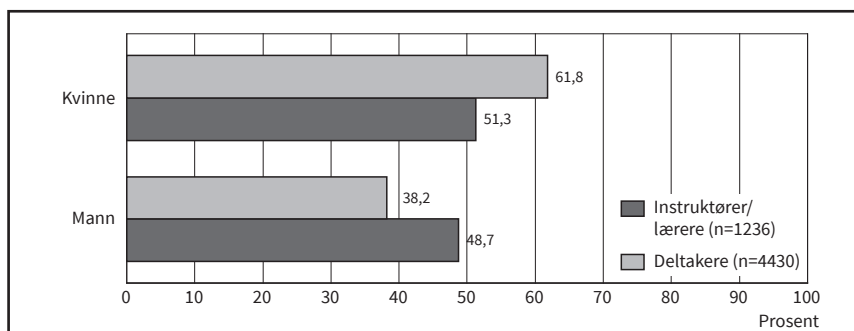
SSB sin oversikt over kursdeltakere på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund i 2018 viser en kjønnsfordeling på 42,5 prosent menn og

At det er utrolig verdifullt å være del av et godt fellesskap.

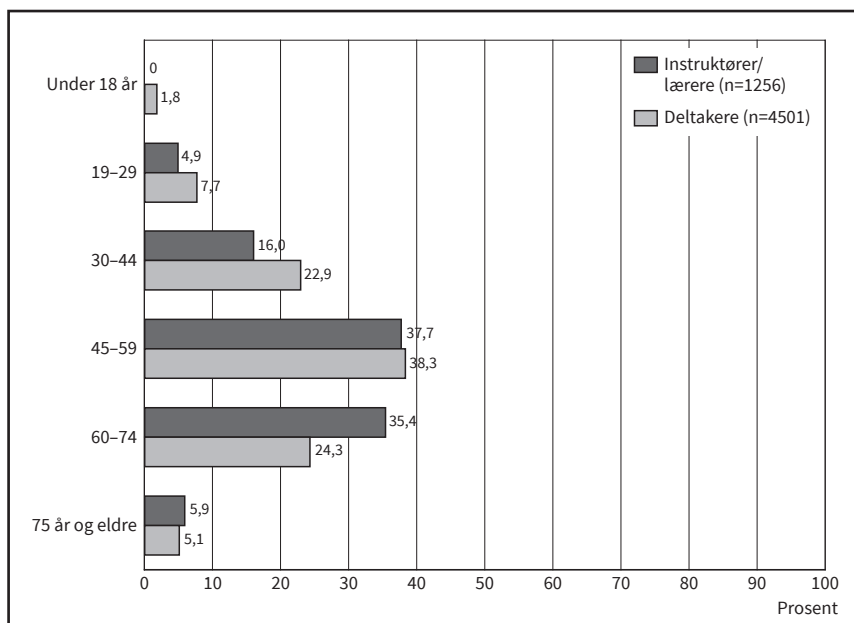
Historie, deltaker

57,5 prosent kvinner. Sammenligner vi med deltakere i denne undersøkelsen, finner vi at menn er noe underrepresentert (42,5 prosent i SSB-statistikken mot 38,2 i utvalget, en forskjell på 4,3 prosentpoeng) og kvinner tilsvarende overrepresentert.

Figur 5.1 Kjønnfordeling, deltakere og instruktører/lærere

Figur 5.2 Aldersfordeling deltakere og instruktører/lærere

I figur 5.2 ser vi at ingen instruktører/lærere og knapt 2 prosent av deltakere oppgir at de er under 18 år. Andelen som er under 45 år, utgjør drøyt 30 prosent for deltakere og knapt 21 prosent for instruktører/lærere. Den tydeligste forskjellen mellom gruppene finner vi i gruppen 60–74 år, her har vi drøyt 35 prosent av instruktører/lærere og 24 prosent av deltakere.

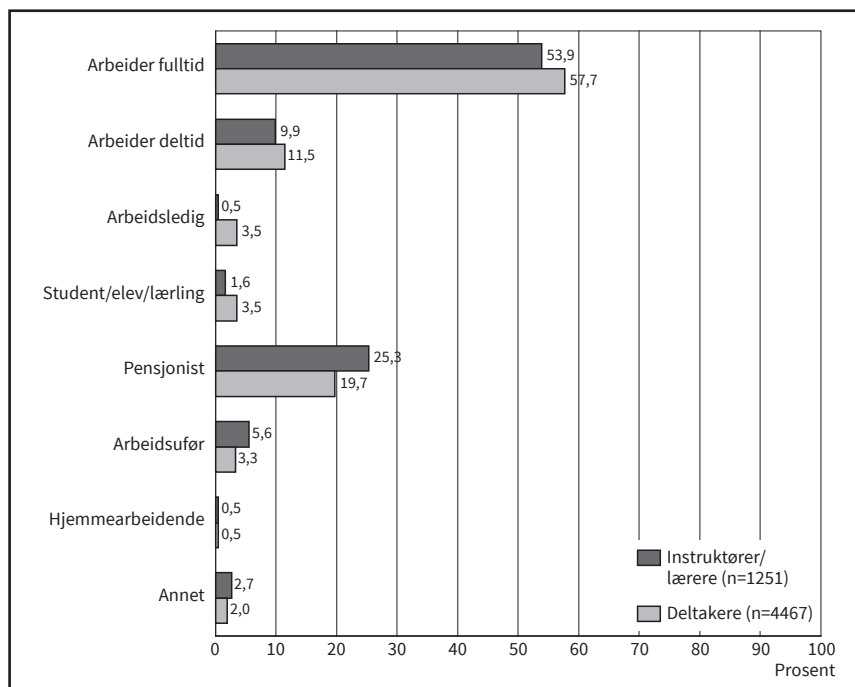
Det varmer i hjertet når de forteller til oss at de har eid hund i mange år, men aldri før har lært å «lese hundens sin», og at de gjennom å forstå atferden får et mye bedre forhold til den.

Historie, lærer/instruktør

SSB opererer med en annen og grovere alderskategorisering enn den som er brukt i denne undersøkelsen. I SSB-statistikken var 27 prosent av kursdeltakerne innenfor aldersgruppen 14–29 år, 29 prosent var i aldersgruppen 30–49 år, og 44 prosent var i aldersgruppen 50 år eller eldre. Vi ser at den yngste gruppen er klart underrepresentert i vår undersøkelse.

Det neste spørsmålet vi skal se på, er yrkesstatus (figur 5.3).

Figur 5.3 Yrkesstatus deltakere og instruktører/lærere

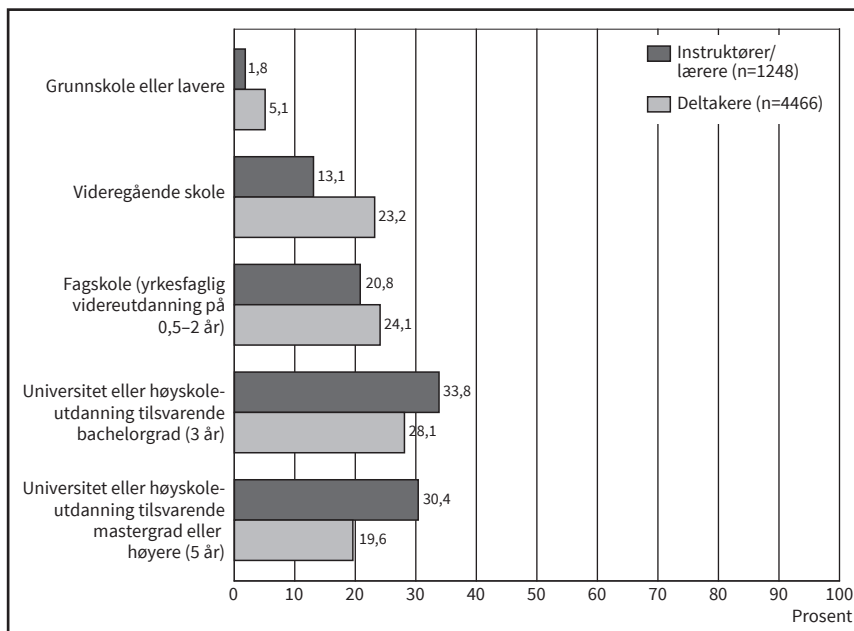
I begge grupper er godt over halvparten fulltidsarbeidende. Den nest mest utbredte yrkesstatusen er i begge grupper pensjonist. De to yrkesstatusene utgjør henholdsvis 54 prosent og 25 prosent blant instruktører/lærere og

Hvordan man skal takle å være ung i et krevende yrke. Å stå opp for seg selv og andre på arbeidsplassen. Knytting av kontakter innad i forbundet og utenfor. Det er mye :)

Historie, deltaker

henholdsvis 58 prosent og 20 prosent blant deltakere. Fra litteraturgjennomgangen så vi at kursdeltakernes utdanning er et nøkkeltema. Har de lengre utdanning enn befolkningen for øvrig, og finner vi forskjeller mellom kursdeltakere med lang og kort utdanning?

Figur 5.4 Til deltakere og instruktører/lærere: Hva er din høyeste fullførte utdanning?

De to mest utbredte kategoriene både blant instruktører/lærere og deltakere er universitets- eller høyskoleutdanning tilsvarende bachelorgrad eller mastergrad eller høyere med til sammen drøyt 64 prosent av lærere/instruktører og knapt 48 prosent av deltakere. Andelen som har videregående skole eller fagskole som høyeste fullførte utdanning, er drøyt 47 prosent blant deltakere mot knapt 34 prosent blant instruktører/lærere.

I Oxford Researchs (2014:70) spørreundersøkelse til kursdeltakere oppga 7 prosent å ha grunnskole eller lavere, 19 prosent å ha yrkesfaglig videregående skole, 12 prosent å ha allmennfaglig (heter nå studieforberedende) videregående skole og 9 prosent å ha fagskole eller lignende. Andelen med

grunnskole eller lavere er 2 prosentpoeng lavere i denne undersøkelsen. Videregående skole utgjorde sammenlagt for allmenn og yrkesfag 31 prosent i Oxford Researchs undersøkelse, noe som er 7 prosentpoeng høyere enn i denne undersøkelsen, og fagskole er tydelig høyere i denne undersøkelsen med 24 prosent mot 9 prosent, en forskjell på 11 prosentpoeng. Tendensen er tydelig i retning av at kursdeltakerne i denne undersøkelsen har lengre utdanning enn respondentene i undersøkelsen fra 2014. Noe av dette kan forklares med en økt satsing på fagskoler i perioden.⁷

Det er veldig viktig at befolkningen har gode kursstilbud med liten egenandel, spesielt nå når eldrebølgen har nådd Norge og det er mange pensjonister som trenger å kombinere det meningsfylte ved å lære på sosiale arenaer så som kursstedet. Dette er etter min vurdering også viktig for de som er uten arbeid og har falt ut av skole og arbeid.

Sluttkommentar, deltaker

I SSBs måling av befolkningens utdanningsnivå finner vi at andelen personer over 16 år som har grunnskole som høyeste fullførte utdanning, er 25,8 prosent, andelen som har videregående skole, er 37,2 prosent, fagskole 2,9 prosent, kort universitets- eller høyskoleutdanning 24,1 prosent, og andelen med lang universitets- eller høyskoleutdanning er 10 prosent. Kort universitets- eller høyskoleutdanning er definert som inntil fire år (<https://www.ssb.no/statbank/table/08921/tableViewLayout1/>), det er ett år mer enn i denne undersøkelsen. Selv om det kan innvendes at de yngste i SSBs måling drar gjennomsnittlig utdanning noe ned siden de sjelden har fullført sin utdanning, ser vi en betydelig overrepresentasjon av fagskoleutdannede og universitets- og høyskoleutdannende i denne undersøkelsen. Funnet stemmer godt med funn fra tidligere forskning om at deltakerne på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund har høyere utdanning enn befolkningen for øvrig, se for eksempel Aspøy og Tønder (2012) og Oxford Research (2014). Det er kanskje ikke så oppsiktsvekkende at de som fra før i større grad har valgt å ta høyere utdanning, også i større grad er interessert i voksenopplæring, men vel så interessant er hvilke forskjeller vi finner mellom deltakere med kort og lang utdanning.

Deltakerne med kortest utdanning (definert som grunnskole eller lavere og videregående skole) skiller seg ut på flere områder. Senere i kapittelet vil vi sammenligne svarene til denne gruppen med svarene til de som har lengre utdanning, på en rekke påstander og spørsmål.

⁷ Se Meld. St. 9 (2016–2017) Fagfolk for fremtiden – Fagskoleutdanning, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-9-20162017/id2522412/sec1> og <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringens-satsing-pa-kvalitet-i-fagskolene-styrkes-med-40-millioner-kroner/id2645526/>.

Ja, flere deltakere har fortalt at de fikk et bedre sosialt nettverk! Det har gjort inntrykk at kurset har gjort en forskjell!

Historie, lærer/instruktør

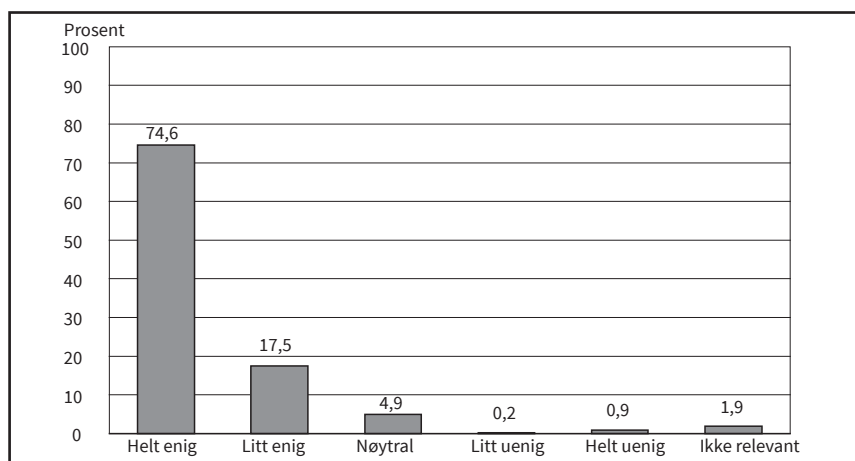
Oppsummert kan vi si at den typiske kursdeltakeren er en kvinne i 40–59-årsalderen som arbeider fulltid og har universitets-/høyskoleutdanning tilsvarende en bachelorgrad. De samme kjennetegnene stemmer også for kursledere, men der er det omtrent like mange menn som kvinner (49 prosent mot 51 prosent).

De neste påstandene og spørsmålene ser på hvilke forventninger deltakere og lærere/instruktører hadde til kurset, og hvilket læringsutbytte deltakerne satt igjen med i etterkant.

Forventninger og læringsutbytte

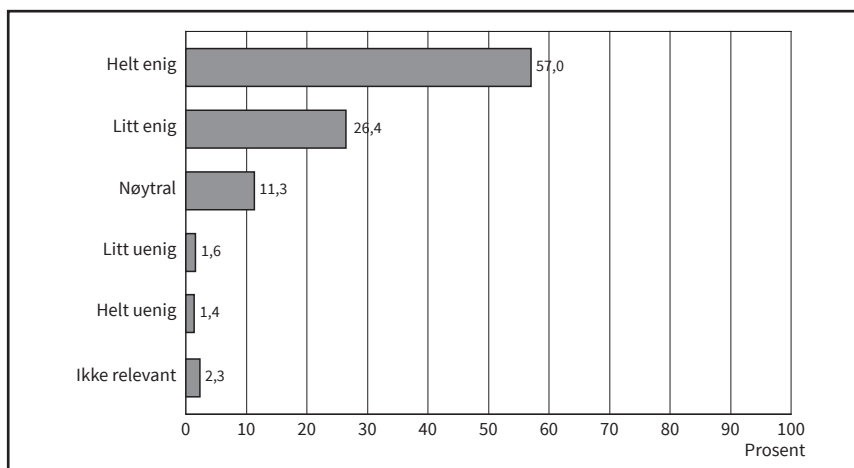
De første spørsmålene vi skal se på, er hvilke forventninger lærere/instruktører og deltakere hadde til det faglige utbyttet (figur 5.5), og om kursene svarte til forventningene (figur 5.6).

Figur 5.5 Til lærere/instruktører: Hva du tror deltakerne vil få ut av kurset: De vil få et stort faglig utbytte (N = 1257, prosent)

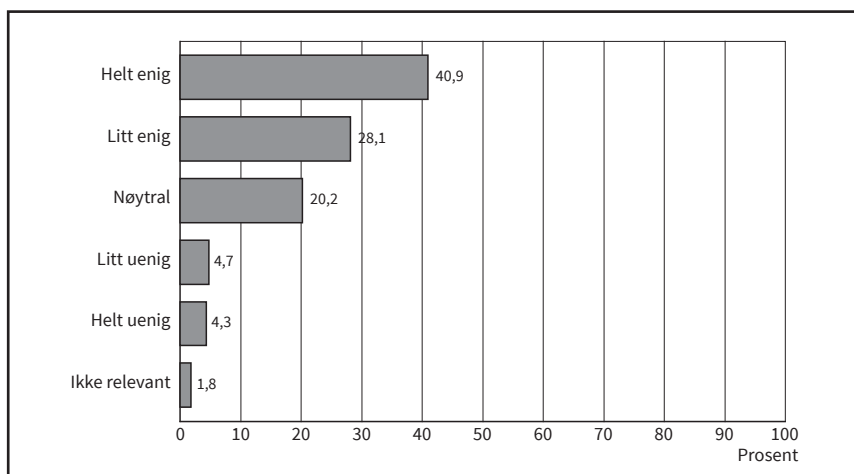
Knapt tre av fire lærere/instruktører er helt enige i at de tror deltakerne vil få et stort faglig utbytte av kurset. Knapt 18 prosent er litt enige, og 5 prosent er nøytrale. Det er svært få (1 prosent) som er helt eller litt uenige i påstanden. Det kan tolkes til inntekt for at faglig utbytte gjennomgående er i fokus fra lærere/instruktørers perspektiv. Vi finner lignende forventninger fra deltakerne.

Figur 5.6 Til deltakere: Jeg hadde høye forventninger til faglig utbytte (N = 4501, prosent)

Når deltakerne blir bedt om å oppgi hvilke forventninger de hadde til kurset de har deltatt på, oppgir 57 prosent at de er helt enige i at de hadde høye forventninger til faglig utbytte. Drøyt én av fire (26 prosent) er litt enige i påstanden. Det er få (3 prosent) som er helt eller litt uenige i at de hadde høye forventninger til faglig utbytte. Det tyder på at få deltar på kurs kun for det sosiale, de har klare forventninger til at de også får et faglig utbytte. De samme deltakerne har blitt spurt om kurset levde opp til forventningene (figur 5.7).

Figur 5.7 Til deltakere: Kurset var bedre enn forventet (N = 4501, prosent)

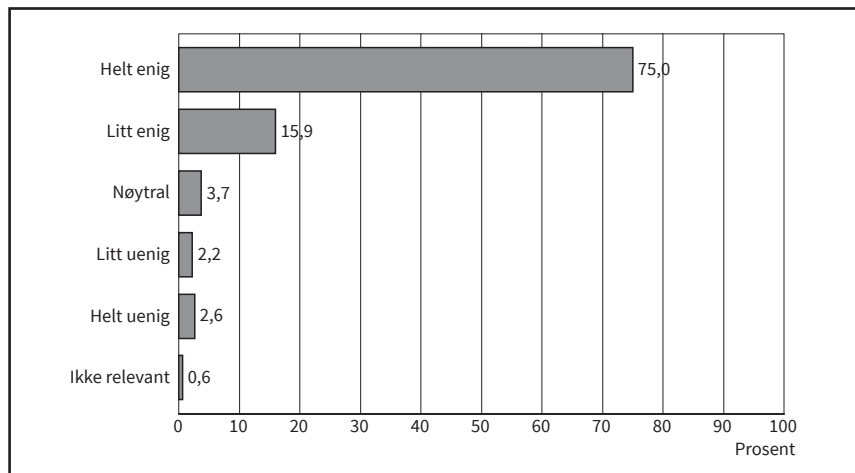
Studieforbundene er viktige for profesjonaliseringen av kulturlivet.
Sluttkommentar, deltaker

Godt over to av tre deltakere (69 prosent) er helt (41 prosent) eller litt (28 prosent) enige i at kurset var bedre enn forventet. 20 prosent stiller seg nøytrale til påstanden, og 9 prosent er helt uenige (4 prosent) eller litt uenige (5 prosent). Med tanke på at de aller fleste i det forrige spørsmålet oppga at de hadde høye forventninger, må dette tolkes som en svært positiv vurdering fra kursdeltakerne. Sammenligner vi med Oxford Researchs (2014:80) undersøkelse, svarte 75 prosent av deltakerne «i stor grad»⁸ på spørsmålet om kurset svarte til deres forventninger. I Fafos undersøkelse var påstanden mer positivt formulert (*bedre enn forventet* sammenlignet med *svarte til forventningene*), allikevel er det relativt små forskjeller (6 prosentpoeng), noe som indikerer at det over tid har vært stor tilfredshet fra kursdeltakere som har deltatt på kurs i regi av studieforbund.

Deltakerne har også en meget positiv vurdering av eget læringsutbytte etter å ha deltatt på kurset. Hele 75 prosent er helt enige i at de lærte mye av å delta på kurset, og 16 prosent er litt enige i påstanden (se figur 5.8). Det gjør at andelen som er helt eller litt enige, samlet sett overstiger 90 prosent. Om lag 4 prosent er nøytrale, og 5 prosent er helt eller litt uenige i påstanden. Disse funnene er svært gjenkjennelige fra det kvalitative materialet der tilfredshet og læringsutbytte gjennomgående ble positivt omtalt.

Deltakerne har også en meget positiv vurdering av eget læringsutbytte etter å ha deltatt på kurset. Hele 75 prosent er helt enige i at de lærte mye av å delta på kurset, og 16 prosent er litt enige i påstanden (se figur 5.8). Det gjør at andelen som er helt eller litt enige, samlet sett overstiger 90 prosent. Om lag 4 prosent er nøytrale, og 5 prosent er helt eller litt uenige i påstanden. Disse funnene er svært gjenkjennelige fra det kvalitative materialet der tilfredshet og læringsutbytte gjennomgående ble positivt omtalt.

Figur 5.8 Til deltakere: Jeg lærte mye av å delta på kurset (N = 4501, prosent)

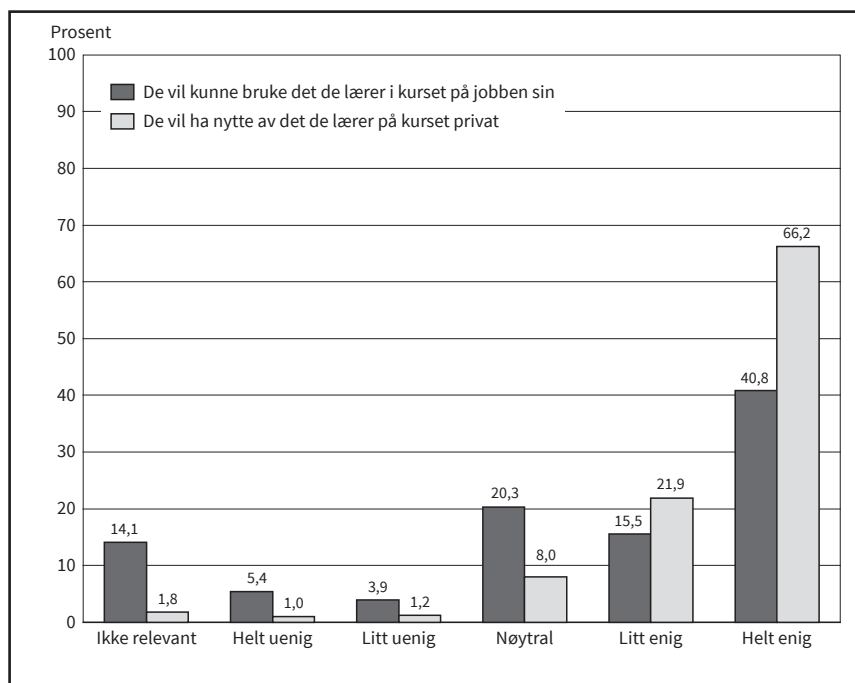
⁸ Oxford Research opererte her med tre svaralternativer: i stor grad (75 prosent), verken – eller (15 prosent), i liten grad (10 prosent).

Et naturlig oppfølgingsspørsmål etter å ha konstatert at deltakerne mener de har lært mye, er hva de har lært. Her har vi skilt mellom kunnskap som primært er viktig for deltakernes jobb, og kunnskap som først og fremst er nyttig for deltakerne privat. Vi skal først se på lærere/instruktørers forventninger til deltakernes læringsutbytte (figur 5.9).

I et kor på relativt høyt nivå lærer vi bl.a. samarbeid. Vi jobber mot å høres som en organisme helt avhengige av hverandre for godt resultat: Tidvis må vi puste helt på likt, tidvis på skift, er avhengige av hverandre. Historie, deltaker

Figur 5.9 Til lærere/instruktører: Hva tror du at deltakerne vil få ut av kurset? (N = 1257, prosent)

Det er langt flere lærere/instruktører som tror deltakerne vil ha nytte av det de lærer på kurset, privat enn i deres jobb. Her må det innvendes at det kan være vanskelig for lærere/instruktører å vite hvilke jobber alle deltakerne har, samt at ikke alle kursdeltakere har en jobb. Når det gjelder om deltakerne vil ha et stort utbytte av kurset privat, har to av tre lærere/instruktører svart «helt enig» (66 prosent) og 22 prosent svart «litt enig». Majoriteten av de gjenværende har svart «nøytral» (8 prosent). På påstanden om at de vil kunne bruke det de lærer i kurset, på jobben sin, har 41 prosent av lærere/instruktører sagt seg helt enige, 16 prosent har sagt seg litt enige, 20 prosent

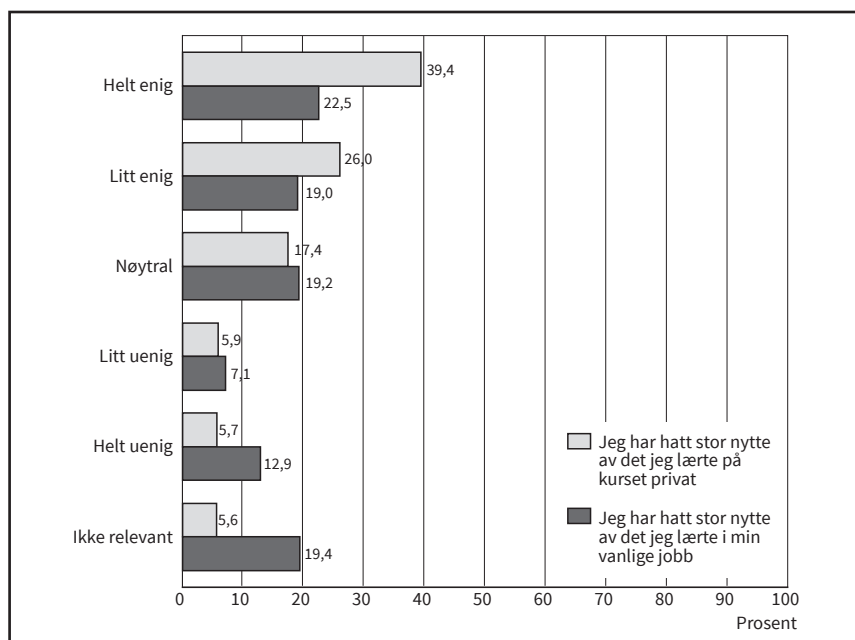
Støtten vi får fra Studieforbundet kultur og tradisjon, er helt avgjørende for å opprettholde kurs, regelmessig, som viderefører kunnskap i seiling med store norske tradisjonsbåter. På dette feltet er vi så å si alene i Norge og Europa.

Sluttkommentar, lærer/instruktør

har stilt seg nøytrale, og 14 prosent har oppgitt at det ikke er relevant. Hva mener så deltakerne selv på tilsvarende påstander?

I figur 5.10 ser vi at knapt to av tre deltakere er helt (39 prosent) eller litt (26 prosent) er enige i at de har hatt stor nytte privat av det de lærte på kurset. 17 prosent er nøytrale, og knapt 12 prosent er helt eller litt uenige.

Figur 5.10 Til deltakere: opplevd utbytte av kurset (N = 4501, prosent)

Andelen som har svart «ikke relevant», er på 6 prosent. På påstanden «Jeg har hatt stort utbytte av det jeg lærte, i min vanlige jobb» er 23 prosent helt enige og 19 prosent litt enige. 19 prosent er nøytrale, og like mange oppgir at påstanden ikke er relevant. Legger vi sammen «helt uenig» og «litt uenig», finner vi 20 prosent av svarene fra kursdeltakerne. Oppsummert er det klart flere som opplever at det de har lært på kurset, har vært nyttig privat enn i deres vanlige jobb. Like fullt er godt over 40 prosent helt eller litt enige i at det de lærte på kurset, var nyttig i deres vanlige jobb. Enda mer interessante blir påstandene dersom vi skiller mellom de som har kort og lengre utdanning.

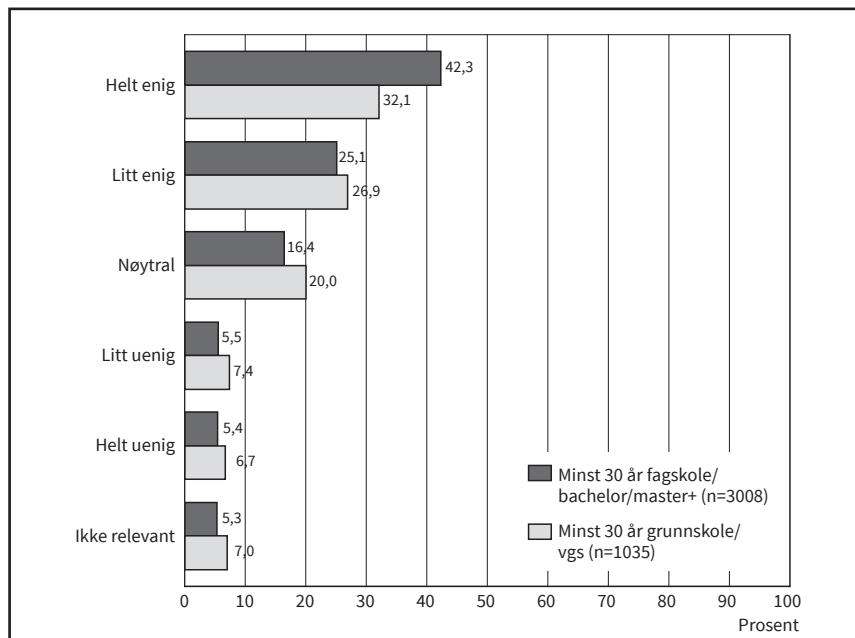
Som tidligere nevnt er vi særlig interessert i å studere forskjellene mellom deltakere med lang utdanning og deltakere med kortere utdanning. Vi har sett at deltakere med lang utdanning er overrepresentert, men representerer kursene noe annet for deltakerne med lang og kort utdanning, og sitter de igjen med ulikt læringsutbytte? Vi skal først se hvorvidt de som har grunnskole eller videregående skole som høyeste fullførte utdanning, skiller seg fra de som har fagskole eller universitets-/høyskoleutdanning, på påstanden om at de har hatt stor nytte privat av det de lærte på kurset.

Studieforbundene er viktige bidragsyttere for å styrke det frivillige arbeidet som drives rundt om i landet gjennom kursstøtten som gis. Råd til myndighetene, deltaker

Forskjeller i læringsutbytte for deltakere med kort og lang utdanning

Dersom vi holder på skillet mellom hvorvidt kurset er nyttig privat eller for deltakerens vanlige jobb, finner vi en interessant forskjell mellom gruppene med lang og kort utdanning.

Figur 5.11 Til deltakere etter utdanning: Jeg har hatt stor nytte av det jeg lærte på kurset privat**

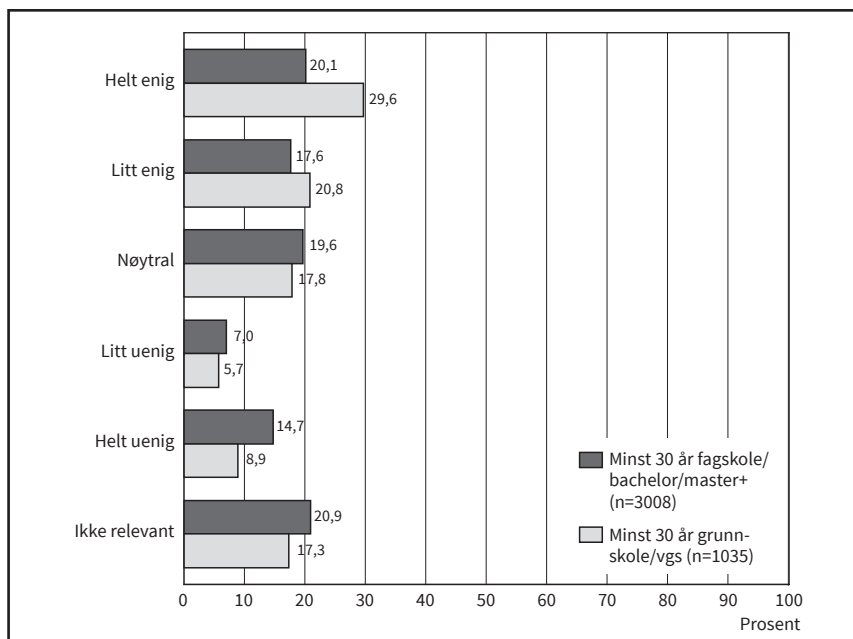
** Forskjellen mellom gruppene er signifikant på 0,01-nivå.

Å styrke kompetansen til arbeidstakere styrker konkurransevnen til bedrifter, derfor er tilbud via studieforbundene gull verdt.

Råd til myndighetene, deltaker

67 prosent av gruppen med fullført fagskole-utdanning/bachelor/mastergrad eller høyere oppga at de var helt eller litt enige i at de hadde hatt stor nytte privat av det de lærte på kurset, mot 59 prosent av gruppen med kort utdanning (se figur 5.11). Andelen som var uenige i påstanden, var 11 prosent blant de med lengre utdanning og 14 prosent av dem med kort. Dersom vi bytter ut privat med «i min vanlige jobb», blir imidlertid bildet motsatt.

Figur 5.12 Til deltakere etter utdanning: Jeg har hatt stor nytte av det jeg lærte i min vanlige jobb**

** Forskjellen mellom gruppene er signifikant på 0,01-nivå.

Det er klart flere i gruppen med kort utdanning enn i gruppen med lengre utdanning som oppgir at de har hatt stort nytte i sin vanlige jobb av det de lærte på kurset. 30 prosent av gruppen med kort utdanning og 20 prosent av dem med lengre utdanning er helt enige i påstanden, og 21 prosent av dem med kort mot 18 prosent av dem med lengre utdanning er litt enige (se figur 5.12). Videre er 22 prosent av dem med lengre utdanning og 15 prosent av dem med kort utdanning helt eller litt uenige påstanden.

Det kan virke som om gruppen med kort utdanning er mer opptatt av kursets nytte for deres tilknytning til arbeidslivet dersom de skal delta på kurs. I så fall vil kursene fra samfunnets perspektiv ikke bare treffe gruppen de i størst grad ønsker å treffe (de med kort utdanning), men denne gruppen opplever i større grad enn de øvrige at kursene er relevante for deres arbeid. Denne tendensen gjentar seg på flere av de påfølgende spørsmålene og påstandene. En årsak kan være at det sitter lenger inne for gruppen med kort utdanning å melde seg på kurs, og at de prioriterer arbeidsrelevante kurs dersom de skal delta.

Det er et privilegium og en stor glede å få holde kurs. Man får brukt egen kunnskap og erfaring, og deltakerne er ofte svært takknemlige.

Sluttkommentar, lærer/instruktør

Dersom vi oppsummerer læringsutbyttet, kan vi si at både deltakere og lærere/instruktører har store forventninger til deltakernes faglige utbytte. Til tross for de høye forventningene oppgir nær 70 prosent av deltakerne at kurset var bedre enn forventet, og over 90 prosent at de lærte mye av å delta. Lærere/instruktører har størst tro på at det kursdeltakerne lærer, vil være nyttig for dem privat, men et flertall av lærere/instruktører tror også at de vil ha nytte av det de lærer, i jobben sin.

To av tre deltakere oppgir at de har hatt nytte privat av det de lærte, og 42 prosent at det var nyttig i jobben deres, så her er det samsvar. Vi finner imidlertid at de som har kort utdanning, i klart større grad opplever at kurset var nyttig for dem i jobbsammenheng, og i mindre grad at det var nyttig for dem privat, enn det var for dem med lengre utdanning. De med kort utdanning fant det nyttig enten i forbindelse med et verv, for å tette hull i CV-en, for å få nye jobbmuligheter.

Det neste temaet vi skal ta for oss, er motivasjon for kursdeltakelse og kursledelse.

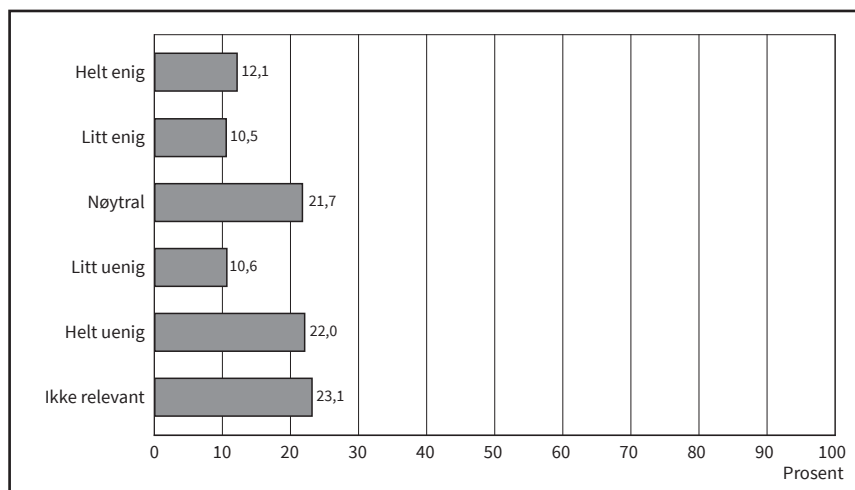
Måter å bruke hesten på til å komme i posisjon for å snakke med barn og unge om vanskelige ting.

Historie, deltaker

Hvorfor deltar de på kurs?

Når kursdeltakerne blir bedt om å ta stilling til om motivasjonen for å delta på kurset var å få jobbmuligheter som de ellers ikke ville ha fått, ser vi følgende i figur 5.13:

Figur 5.13 Til deltakere: Hvorfor du valgte å delta på kurs: Det kan gi meg jobbmuligheter jeg ikke ville hatt uten kurset (N = 4501, prosent)

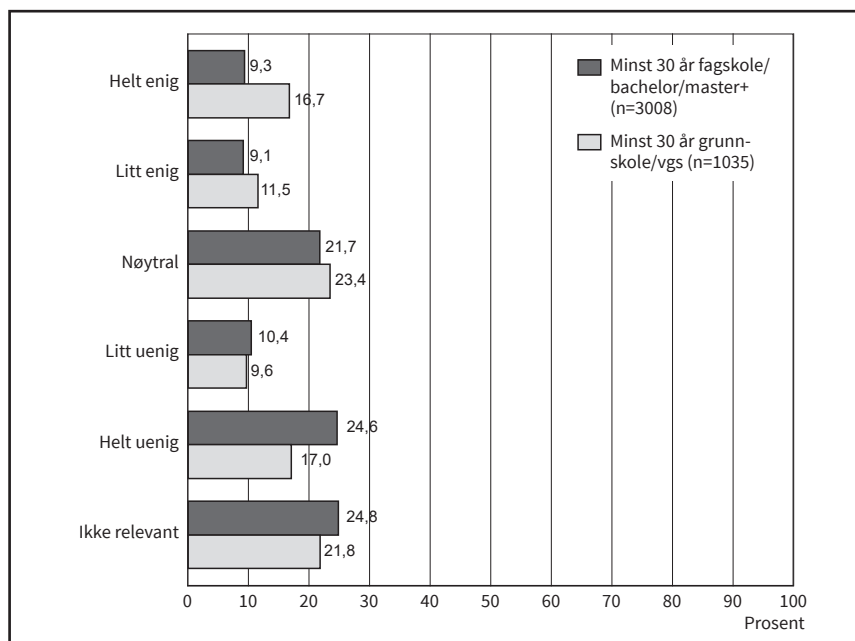

Knapt 45 prosent svarer enten «ikke relevant» (23 prosent) eller stiller seg nøytrale til påstanden (22 prosent). Tar vi for oss de som enten er enige eller uenige, utgjør «helt/litt enig»-gruppen knapt 23 prosent med jevn fordeling mellom «helt enig» og «litt enig». Til sammenligning var andelen som var helt uenige, 22 prosent, og andelen som var litt uenige, 11 prosent, til sammen 33 prosent. Det betyr at én av tre er uenige, knapt én av fire er enige, og de resterende som utgjør et stykke under halvparten, er enten nøytrale eller anser påstanden som lite relevant. Det er imidlertid betydelige forskjeller dersom vi igjen skiller mellom deltakerne med kort og lengre utdanning (se figur 5.14).

I gruppen med kort utdanning er 28 prosent helt (17 prosent) eller litt (12 prosent) enige i påstanden mot 18 prosent av de som har lengre utdanning. Andelen som var helt eller litt uenige, var 35 prosent blant dem med lengre utdanning og 27 prosent blant dem med kort.

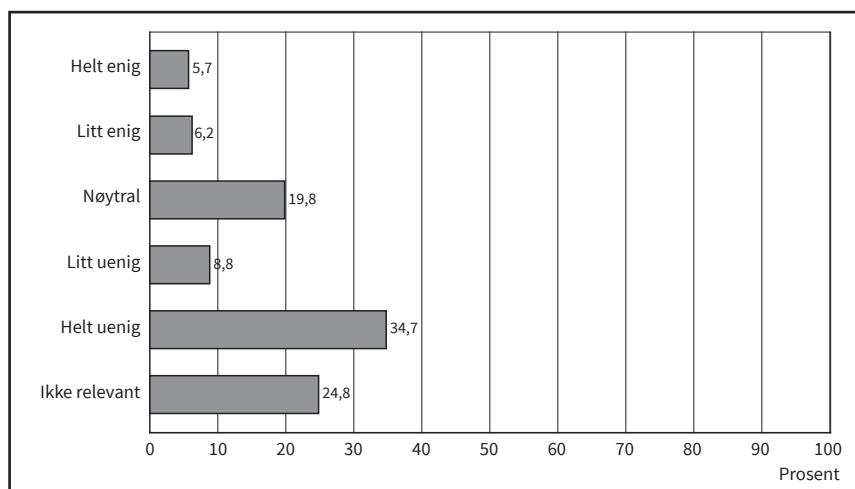
Det er få deltakere som oppgir at et mål med å delta på kurset var å tette hull i deres CV (se figur 5.15).

Figur 5.14 Til deltakere etter utdanning: Det kan gi meg jobbmuligheter jeg ikke ville hatt uten kurset**

** Forskjellen mellom gruppene er signifikant på 0,01-nivå.

Figur 5.15 Til deltakere: Hvorfor du valgte å delta på kurs: Jeg ville «tette et hull» i min CV (N = 4501, prosent)

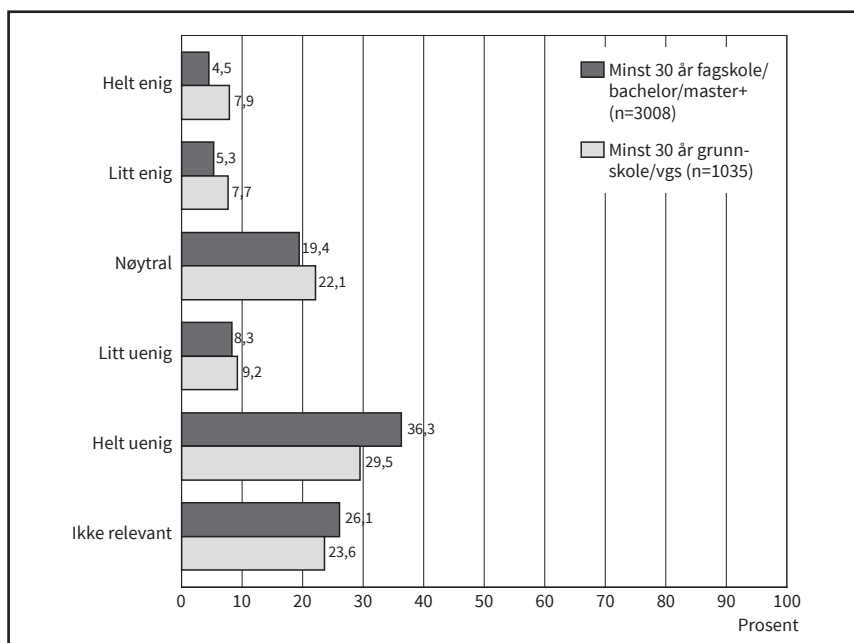

Jeg er stolt av å kunne bidra med min kunnskap overfor andre.
Sluttkommentar, lærer/instruktør

12 prosent av deltakerne er helt (6 prosent) eller litt enige (6 prosent) i påstanden. 20 prosent er nøytrale, og 35 prosent er helt uenige. 25 prosent oppgir at påstanden ikke er relevant. Der- som vi igjen deler inn etter utdanning, finner vi at det er flere med kort utdanning som er enige

i påstanden, som vist i figur 5.16.

Figur 5.16 Til deltakere etter utdanning: Jeg ville «tette et hull» i min CV**

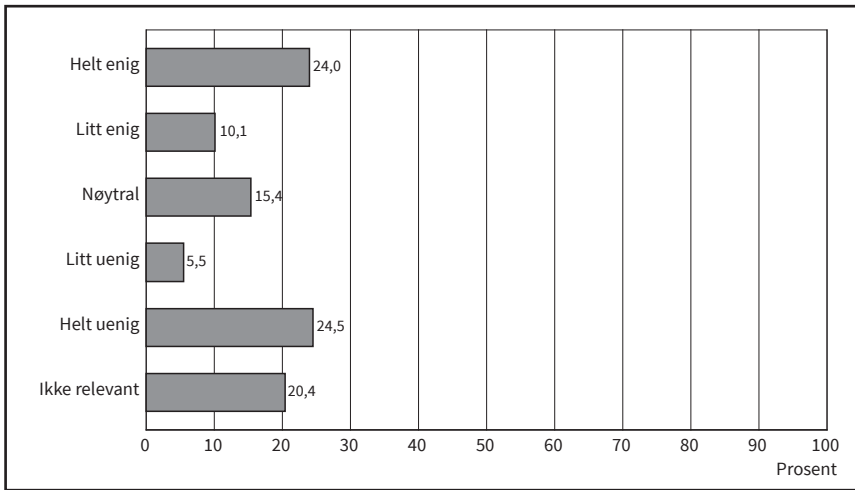
** Forskjellen mellom gruppene er signifikant på 0,01-nivå.

16 prosent med kortere utdanning og 10 prosent med lengre utdanning er helt eller litt enige i at en av grunnene til å delta på kurset var å tette hull i CV-en. Andelen som er helt eller litt uenige, var 45 prosent blant dem med lengre utdanning og 39 prosent blant dem med kort utdanning.

Det er en langt større andel som oppgir at motivasjonen for å delta på kurset var å utvikle kompetanse til et frivillig verv (se figur 5.17). Drøyt én av tre har sagt seg helt enige (24 prosent) eller litt enige (10 prosent) på påstanden. Andelen som er helt (25 prosent) eller litt uenige (6 prosent), er marginalt mindre. Også her finner vi forskjeller ut fra deltakernes utdanning. Det må understrekes at påstanden ikke presiserer hva som menes med frivillig verv. Det kan være alt fra tillitsvalgt på arbeidsplassen, verneombud, leder i skolekorpset eller trener for fotballaget, for å gi noen eksempler.

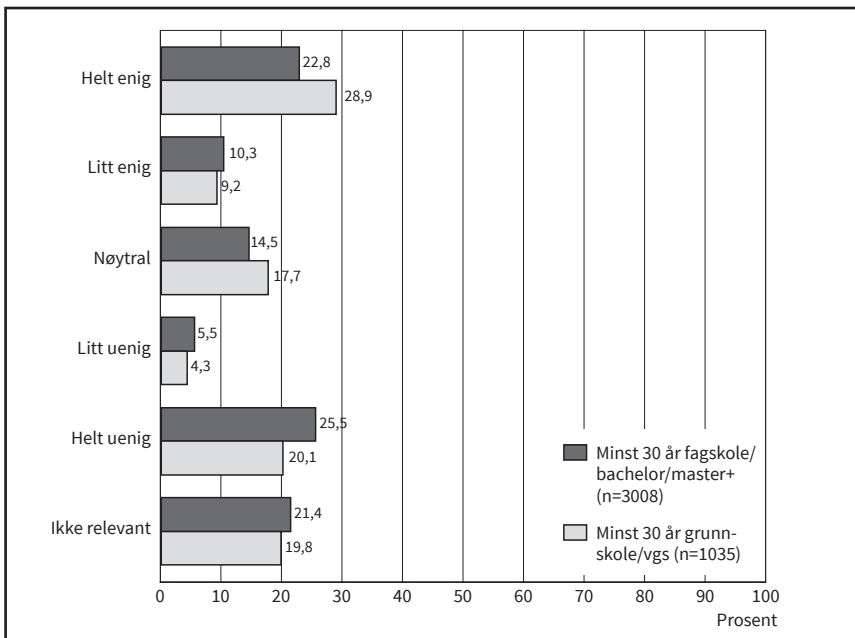

Figur 5.17 Til deltakere: Hvorfor du valgte å delta på kurs: Jeg ønsket nødvendig kompetanse til et frivillig verv jeg har (N = 4501, prosent)

Andelen som er helt (29 prosent) eller litt enige (9 prosent) blant dem med kort utdanning, er til sammen 38 prosent (se figur 5.18).

Figur 5.18 Til deltakere etter utdanningsnivå: Jeg ønsket nødvendig kompetanse til et frivillig verv jeg har**

** Forskjellen mellom gruppene er signifikant på 0,01-nivå.

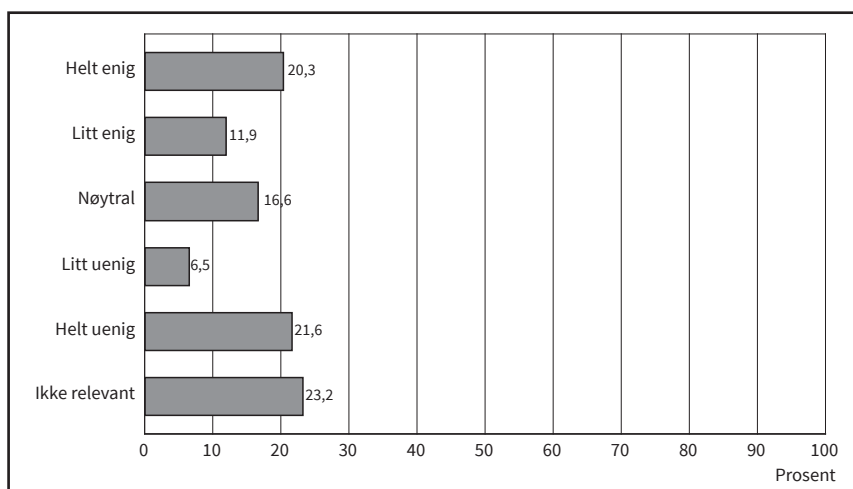
Å se at deltakerne har blitt tryggere på seg selv gjennom samarbeid og relevant lek. Som instruktør har det gitt verdifull trening å lede en gruppe og lære bort noe jeg kan med engasjement.

Historie, lærer/instruktør

Tilsvarende for de med lengre utdanning er 33 prosent. Andelen som er helt eller litt uenige for de to gruppene, er henholdsvis 24 prosent (kortere utdanning) og 31 prosent (lengre utdanning). For begge grupper er det en betydelig andel som enten har svart «nøytral» eller «ikke relevant».

Den siste påstanden vi skal se på som omhandler hvorvidt kurset er nyttig for nåværende jobb, er påstanden «Jeg trengte kompetansepåfyll til min vanlige jobb» (figur 5.19).

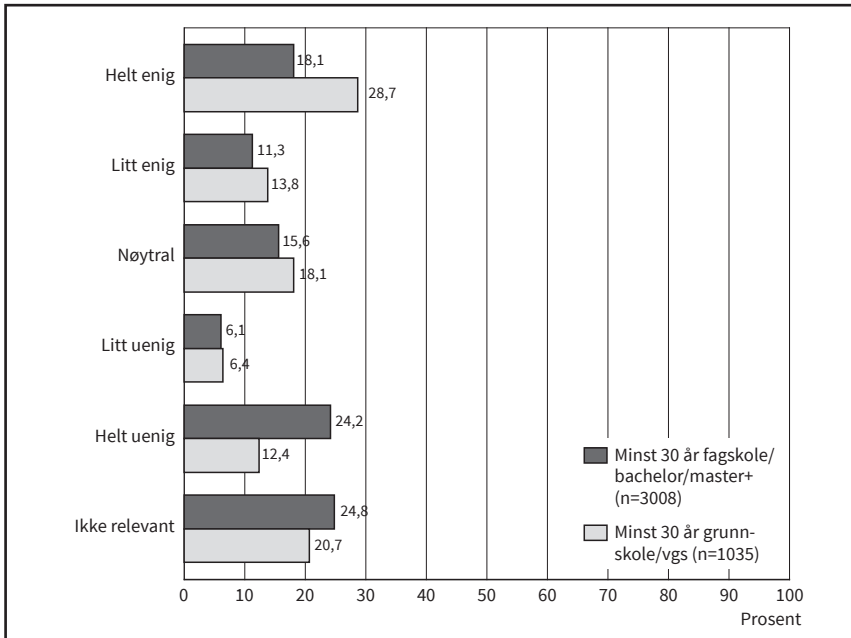
Figur 5.19 Til deltakere: Hvorfor du valgte å delta på kurs: Jeg trengte kompetansepåfyll til min vanlige jobb (N = 4501, prosent)

Knapt én av tre er helt (20 prosent) eller litt enige (12 prosent) i at de trengte kompetansepåfyll til sin vanlige jobb. Litt færre er helt (22 prosent) eller litt uenige (7 prosent) i påstanden, med til sammen 28 prosent. Deler vi inn etter lengde på utdanning, ser vi et gjenkjennelig mønster.

Blant deltakere med kort utdanning er 43 prosent helt (29 prosent) eller litt (14 prosent) enige i påstanden (se figur 5.20). Tilsvarende for dem med lengre utdanning er under 30 prosent (18 prosent helt enige og 11 prosent litt enige).

Figur 5.20 Til deltakere etter utdanning: Jeg trengte kompetansepåfyll til min vanlige jobb**

** Forskjellen mellom gruppene er signifikant på 0,01-nivå.

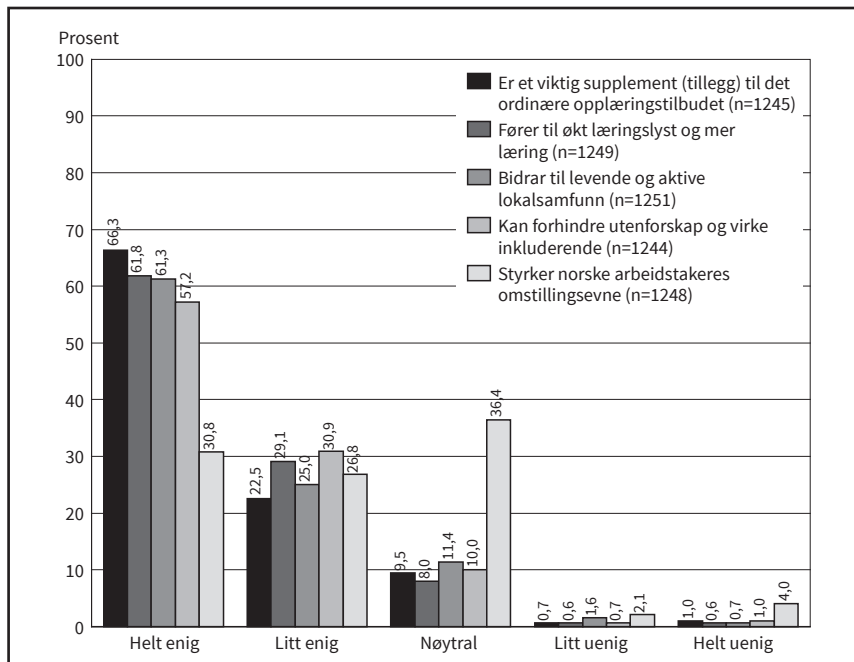
Oppsummert kan vi konkludere med at særlig gruppen med kort utdanning i større grad opplever at kursene de har deltatt på, har vært nyttige for deres tilknytning til arbeidslivet i bred forstand.

Gi de mer støtte. Det vanlige skoleløpet passer ikke alle. Videre utdanning i arbeidslivet er viktig for å utvikle høy kompetent arbeidstakere med omstillingsevne.
Råd til myndighetene, deltaker

Hva mener lærere/instruktører om nytten av kursene?

Vi har gitt lærere/instruktører fire generelle påstander om kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund (figur 5.21).

Figur 5.21 Til lærere/instruktører: Generelt om kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund: (de fem læringssporene) Ta stilling til følgende påstander: (prosent)

Den observante leser vil kjenne igjen de fem påstandene fra de fem læringssporene som ble definert i metodekapittelet, selv om det med rette kan innvendes at den siste påstanden kun omfatter de mer arbeidsrettede delene av omstillingsdimensjonen. Vi ser at påstanden om at kursene styrer norske arbeidstakers omstillingsevne, skiller seg ut fra de øvrige påstandene. På de øvrige er «helt enig» den mest utbredte svarkategorien, etterfulgt av «litt enig». Til sammen utgjør «helt enig» og «litt enig» mellom 71 prosent og 91 prosent på de fire påstandene. To av tre lærere/instruktører (66 prosent) er helt enige i at kursene er et viktig supplement til det ordinære opplæringsstilbudet. 90 prosent er helt (62 prosent) eller litt (29 prosent) enige i at kursene fører til økt læringslyst og mer læring. Den høye andelen kursdel-

takere og lærere/instruktører som i framtiden ønsker å være deltakere på kurs, kan være med på å underbygge dette. 86 prosent er enten helt (61 prosent) eller litt (25 prosent) enige i at kursene bidrar til levende og aktive lokalsamfunn. Og 88 prosent er enten helt (57 prosent) eller litt (31 prosent) enige i at kursene kan forhindre utenforskap og virke inkluderende. Andelen som er helt eller litt uenige, er under 3 prosent på alle de fire påstandene, så de aller fleste som ikke har sagt seg litt eller helt enige, har stilt seg nøytrale (verken – eller).

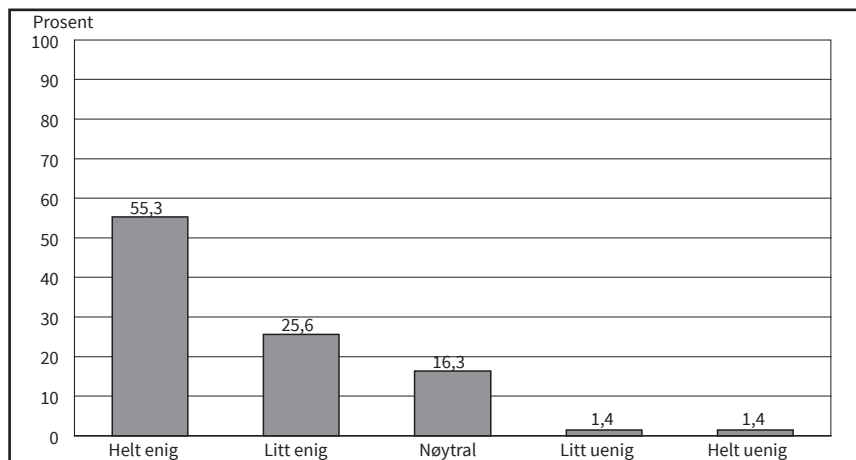
Påstanden som skiller seg ut, «styrker norske arbeidstakeres omstillings-evne», gjør det ved en svært høy «verken – eller»-andel (36 prosent). I likhet med de andre påstandene er mange helt (31 prosent) eller litt enige (27 prosent), og det er få som er helt uenige (4 prosent) eller litt uenige (2 prosent).

Det understreker at læringsporene er allmenne og gjennomgående og ikke noe som kun omfatter enkeltkurs. En dimensjon som ikke omfattes av de fem påstandene, er kulturdimensjonen. Den neste påstanden vi skal se på, omhandler hvorvidt kursene er viktige for å ivareta kultur og tradisjoner (figur 5.22).

Studieforbundene tilbyr mulighet til viktig læring, og spesielt at det er et lavterskeltilbud som muliggjør koblinger mellom de som tilbyr læring, og de som ønsker læring.

Råd til myndighetene, deltaker

Figur 5.22 Til lærere/instruktører: Generelt om kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund: Ta stilling til følgende påstander: Er viktig for å ivareta kultur og tradisjoner: ... (N = 1244, prosent)

Hele 81 prosent av lærere/instruktører er helt (55 prosent) eller litt enige (26 prosent) i at kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund, er viktig

Tror det er et tiltak som gjør at flere får muligheten til å ta fagbrev og dermed få mye lettere tilgang på fast jobb og mer utfordrende oppgaver.

Råd til myndighetene, lærer/instruktør

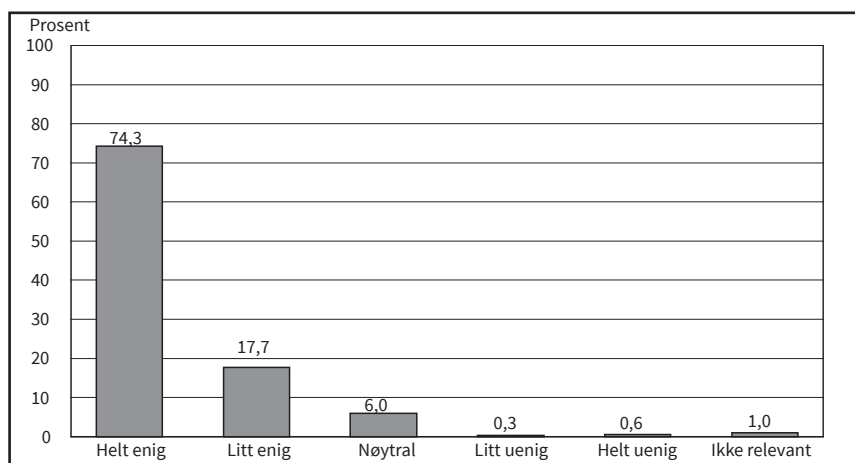
for å ivareta kultur og tradisjoner. Under 3 prosent er helt uenige (1 prosent) eller litt uenige (1 prosent), og 16 prosent er nøytrale (verken – eller).

Vi har videre stilt lærere/instruktører noen spørsmål om hvorfor de har valgt å være kursledere.

Hva motiverer lærere/instruktører?

Et sentralt spørsmål til lærere/instruktører er hvorfor de har valgt å ta på seg jobben. Her kan vi tenke oss at de besitter kunnskap de brenner for å formidle, eller at de mener kurset er viktig, og at de enten har blitt overtalt av andre, eller at det er få andre som har kvalifikasjonene som trengs. Den første påstanden belyser det første aspektet (figur 5.23).

Figur 5.23 Til lærere/instruktører: Hvorfor valgte du å bli instruktør/lærer på kurset? Jeg har kompetanse jeg gjerne vil formidle (N = 1257, prosent)

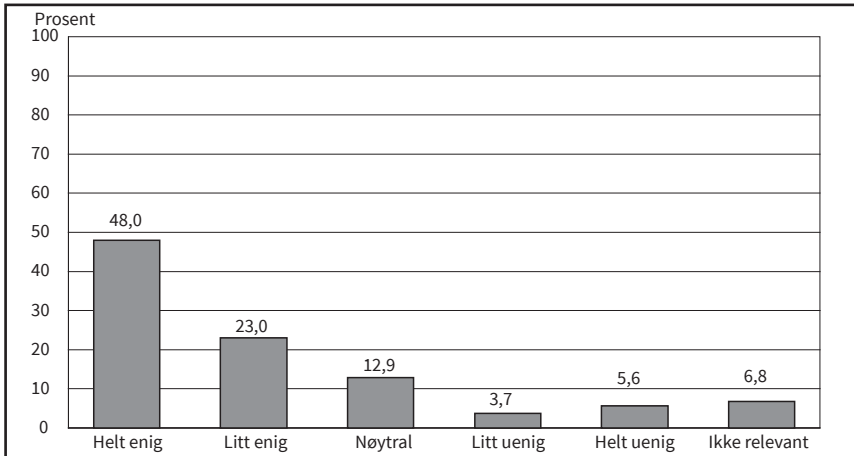

92 prosent av lærere/instruktører oppgir at de er helt (74 prosent) eller litt enige (18 prosent) i at de har kompetanse som de gjerne vil formidle. Langt færre oppgir at de har blitt oppfordret av andre til å bli lærere/instruktører (se figur 5.24).

71 prosent av lærere/instruktører er helt (48 prosent) eller litt (23 prosent) enige i at de ble oppfordret av andre til å bli lærere eller instruktører. Kun 9 prosent er litt (4 prosent) eller helt uenige (6 prosent) i påstanden. Det

tyder på at det for de fleste kurslederne må være en kombinasjon av at de har noe de ønsker å formidle, og at de har blitt oppfordret av andre.

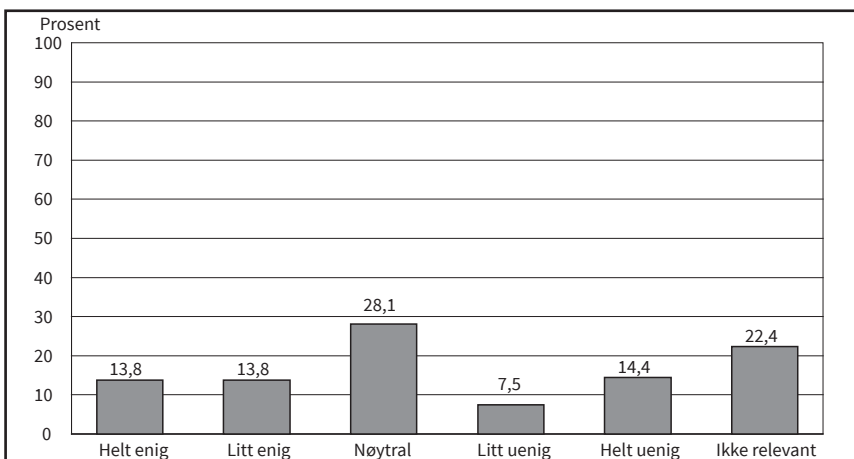
Figur 5.24 Til lærere/instruktører: Hvorfor valgte du å bli instruktør/lærer på kurset? Jeg ble oppfordret av andre (N = 1257, prosent)

Oppsummert er det helt klart ønsket om å formidle kunnskap som dominerer begrunnelsen fra kursholderne, men mange oppgir også at de har blitt overtalt av andre til å holde kurset.

Blant mer instrumentelle motivasjoner har vi påstander om at oppdraget kan gi dem nye jobbmuligheter, og at det primært er økonomisk motivert (figur 5.25).

Figur 5.25 Til lærere/instruktører: Hvorfor valgte du å bli instruktør/lærer på kurset? Det kan gi meg nye jobbmuligheter (N = 1257, prosent)

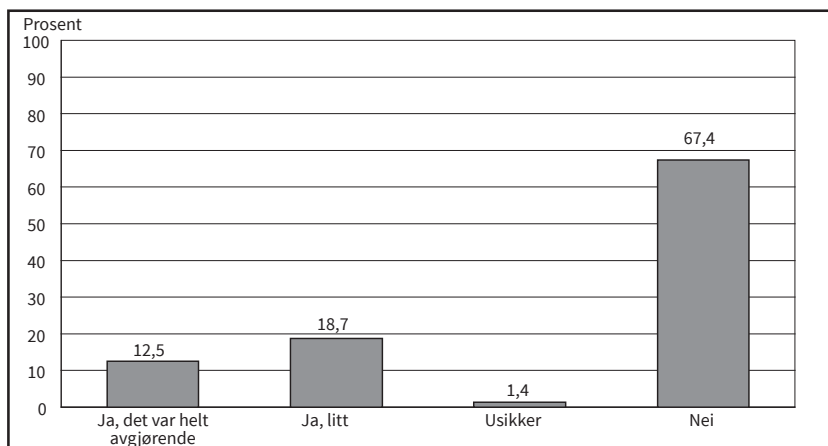

Konkret hvordan en kan reagere og gi omsorg dersom en elev forteller deg som lærer at han eller hun har opplevd seksuelle overgrep/ alvorlig omsorgssvikt i hjemmet.

Historie, deltaker

28 prosent er helt eller litt enige, 22 prosent er helt eller litt uenige, 28 prosent er nøytrale, og 22 prosent oppgir at spørsmålet ikke er relevant. En annen mulighet kan være at de har valgt å bli kursledere på grunn av økonomiske insentiver. De neste spørsmålene handler om dette (se figur 5.26).

Figur 5.26 Til lærere/instruktører: Har betalingen vært avgjørende for at du ble instruktør/lærer? (N = 1257, prosent)

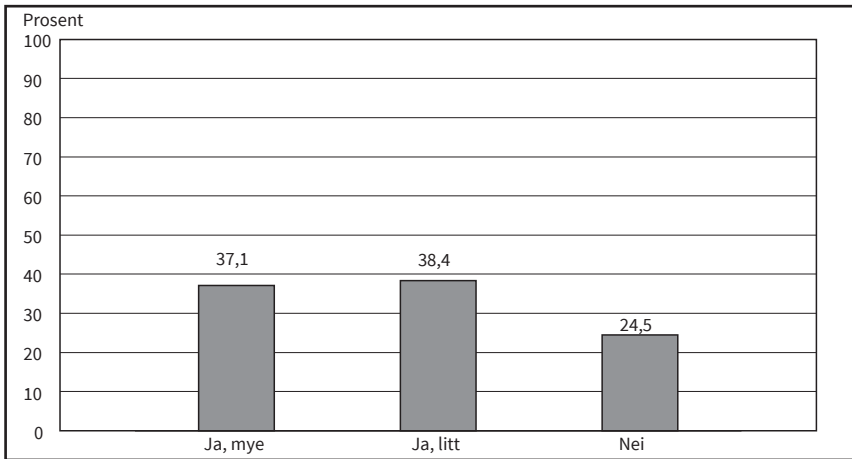
To av tre (67 prosent) svarer nei på spørsmålet om betalingen var avgjørende for at de ble lærer/instruktør. 13 prosent svarer at det var helt avgjørende, og 19 prosent oppgir at det var litt avgjørende.

Det er også interessant å se hvor mange som har undervisningserfaring fra en annen sektor. Er det slik at studieforbundene tiltrekker seg erfarne undervisere, eller blir man erfaren underviser gjennom arbeid i studieforbund? Fra det kvalitative materialet så vi at kursdeltakerne gjennomgående var svært erfarne.

Drøyt tre av fire lærere/instruktører oppgir at de har undervisningserfaring fra en annen sektor (se figur 5.27). Det er om lag like mange som oppgir at de har mye undervisningserfaring fra en annen sektor (37 prosent), som det er som oppgir at de har litt undervisningserfaring fra en annen sektor (38 prosent). Det vitner om lærere/instruktører med stor grad av kompetanse og erfaring samtidig som det er en del som først får prøve seg som undervisere i sektoren (25 prosent oppga at de ikke hadde undervisningserfaring fra en annen sektor). Dette funnet er gjenkjennelig fra de kvalitative kasusstudiene.

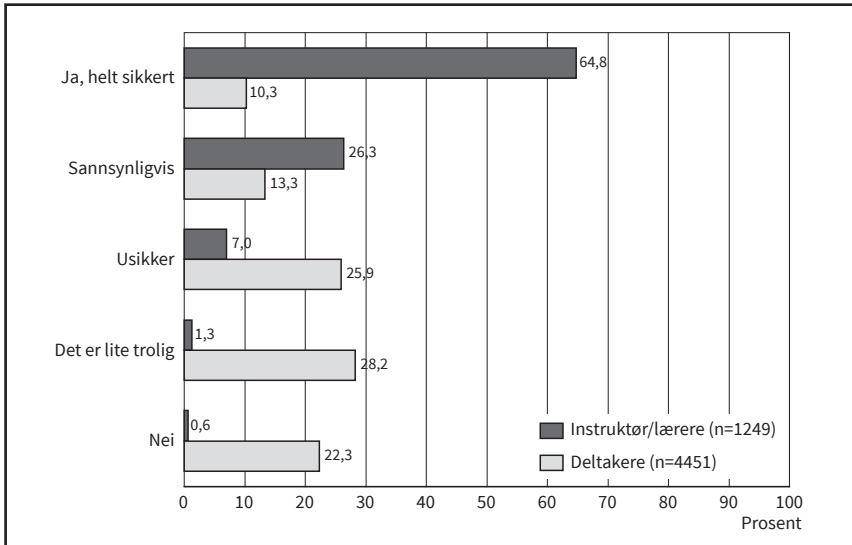

Figur 5.27 Til lærere/instruktører: Har du undervisningserfaring fra en annen sektor?
(N = 1257, prosent)

Både lærere/instruktører og kursdeltakere har blitt spurt om de kan tenke seg å være lærere/instruktører på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund i framtiden (figur 5.28).

Figur 5.28 Til deltakere og instruktører/lærere: Tror du at du vil være instruktør/lærer på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund i framtiden?

Frivillige organisasjoner gjør ofte en helsefremmende jobb som sparer samfunnet for millioner.

Råd til myndighetene, lærer/instruktør

Det er ikke overraskende flere instruktører/lærere enn deltakere som svarer at de «ja, helt sikkert» eller «sannsynligvis» vil være instruktører/lærere på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund i framtiden. Henholdsvis 65 prosent av instruktører/lærere og 10 prosent av deltakere har svart «ja, helt sikkert»,

og 26 prosent av instruktører/lærere og 13 prosent av deltakere har svart «sannsynligvis». Det gir grunnlag for å fortolke svarfordelingen som positiv for rekrutteringen av instruktører/lærere for framtiden at under 10 prosent av instruktører/lærere er usikre på eller tvilende til at de vil være lærere/instruktører igjen, og blant disse er det overveldende flertallet usikre (7 prosent). Blant deltakerne er drøyt halvparten helt eller litt avvisende, en drøy fjerdedel er usikre, og en knapp fjerdedel anser det som sannsynlig (13 prosent) eller helt sikkert (10 prosent) at de vil være lærere/instruktører i framtiden.

Oppsummert ser vi at for de aller fleste lærere/instruktører var hovedårsaken til at de ble lærere/instruktører, at de følte de hadde kompetanse som de ønsket å formidle. En stor andel oppga også at de hadde blitt oppfordret av andre til å være lærere/instruktører. Klart færre svarte at det enten var økonomiske årsaker til at de tok på seg jobben, eller mangel på andre som kunne holde kurset. Langt de fleste lærere/instruktører ser for seg at de vil være lærere/instruktører igjen, men også blant kursdeltakerne er det ikke stort mer enn halvparten som er helt eller litt avvisende til å bli lærer/instruktør. Av de resterende er drøyt halvparten usikre.

Kursavgift og økonomi

Det er en betydelig variasjon i måten de ulike kursene er finansiert på. Dette kommer fram når deltakerne blir bedt om å oppgi hvorvidt de har betalt kursavgift for å delta på kurset.

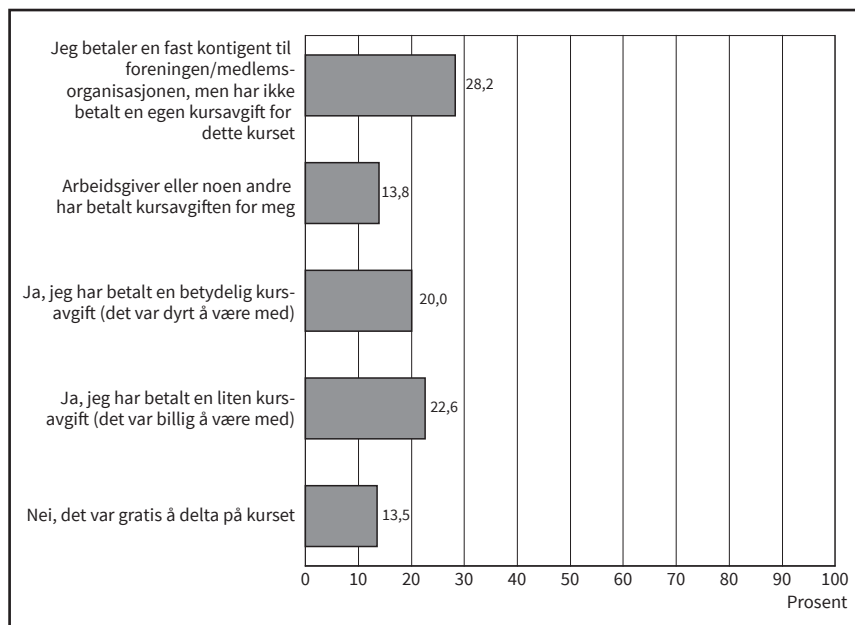
På spørsmål om de har betalt kursavgift, er det mest utbredte svaret fra kursdeltakerne at de betaler en fast kontingent til foreningen/interesseorganisasjonen og ikke en egen kursavgift for kurset som de har deltatt på. Det har 28 prosent av kursdeltakerne svart. 23 prosent oppgir at de har betalt en liten kursavgift. 14 prosent oppgir at kurset var gratis, og like mange (14 prosent) at arbeidsgiver eller noen andre betalte for dem. Andelen som

synes kurset var dyrt og oppgir at de betalte en betydelig kursavgift, var 20 prosent. Oxford Research (2014:11) fant at 71 prosent av kursdeltakerne betalte en kursavgift utover medlemsavgiften. For å sammenligne dette resultatet med resultatet i denne undersøkelsen må de tre midterste svaralternativene i figur 5.29 slås sammen. Da får vi at tilsvarende her er 56 prosent. Hvorvidt forskjellen på 15 prosentpoeng skyldes at flere kurs nå tilbys enten gratis eller gjennom medlemskontingenten, eller at det er forskjeller i utvalget i de to undersøkelsene, er vanskelig å vite.

Kursavgiften var for det store flertallet av kursdeltakerne ikke så høy at de vurderte å ikke delta på kurset.

Jeg har holdt veldig mange kurs for min klubb, og i mange tilfeller har ikke kurset kunnet bli gjennomført uten den støtten fra Studieforbundet.
Sluttkommentar, lærer/instruktør

Figur 5.29 Til deltakere: Har du betalt kursavgift for å delta på kurset? (N = 4501, prosent)

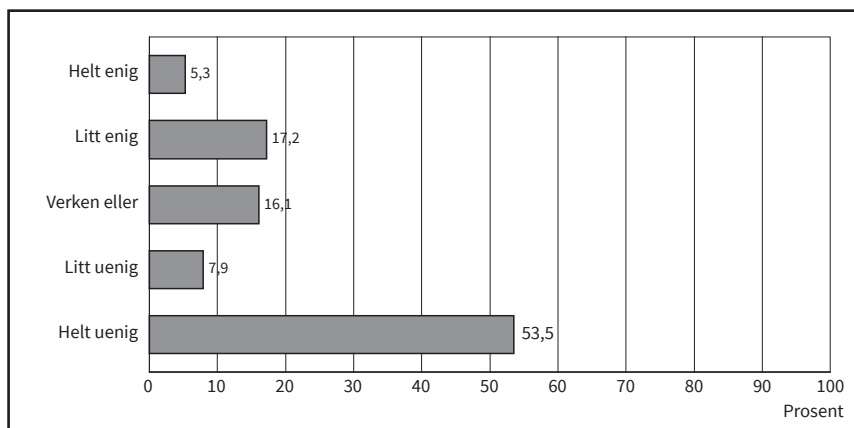

Ta i bruk VoFo, og studieforbundene for å gjennomføre stortingsmelding 15, «Leve hele livet».

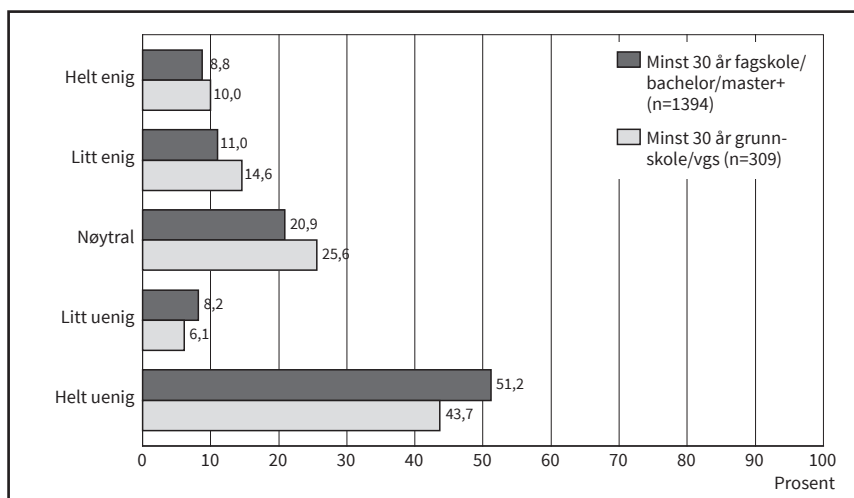
Råd til myndighetene, deltaker

På påstanden «Jeg var usikker på om jeg skulle delta på kurset på grunn av kursavgiften» oppga 54 prosent av kursdeltakerne at de var helt uenige, og 8 prosent at de var litt uenige (til sammen 62 prosent) (se figur 5.30). 23 prosent var imidlertid helt (5 prosent) eller litt enige (17 prosent) i påstanden. Dersom vi igjen deler inn etter utdanning, får vi noe mer kunnskap om hvem som står i fare for å utebli fra kursene dersom kursavgiften skulle øke ytterligere (se figur 5.31).

Figur 5.30 Til deltakere: Om kursavgiften: Ta stilling til følgende påstander: Jeg var usikker på om jeg skulle delta på kurset på grunn av kursavgiften (N = 4501, prosent)

Figur 5.31 Til deltakere: Høy kursavgift er en av grunnene til at jeg ikke har deltatt på flere kurs**

** Forskjellen mellom gruppene er signifikant på 0,05-nivå.

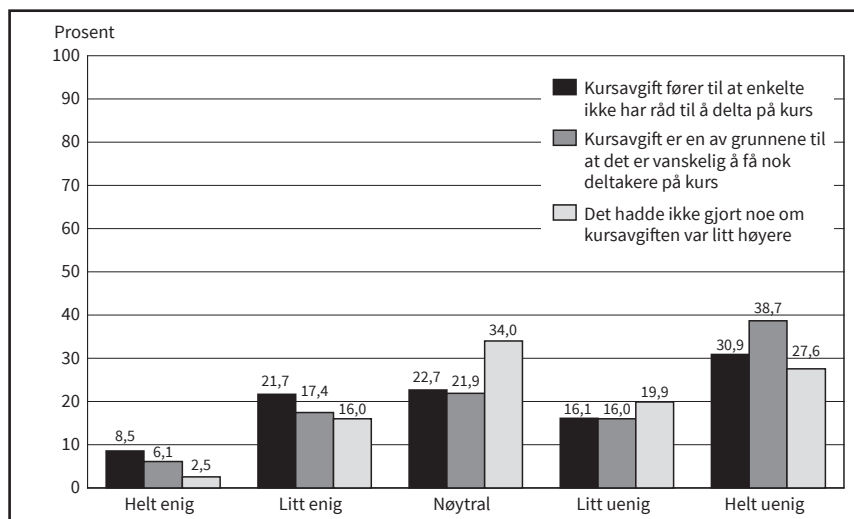
Blant kursdeltakerne med kort utdanning er 25 prosent helt (10 prosent) eller litt enige (15 prosent) i at høy kursavgift er en av grunnene til at de ikke har deltatt på flere kurs. Tilsvarende for kursdeltakerne med lengre utdanning er 20 prosent (9 prosent helt og 11 prosent litt enige). Andelen som er helt uenige i påstanden, er 51 prosent blant dem med lengre utdanning og 44 prosent blant dem med kort utdanning.

VO-midlene er en fantastisk ordning som gir organisasjoner økonomisk mulighet til å bidra økonomisk til utvikling for medlemmene.

Sluttkommentar, deltaker

Lærerne/instruktørene har også fått noen påstander om kursavgiften (figur 5.32).

Figur 5.32 Til lærere/instruktører: Ta stilling til følgende påstander om kursavgift (N = 644, prosent)

30 prosent av lærere/instruktører er helt (9 prosent) eller litt enige (22 prosent) i at kursavgiften fører til at enkelte ikke har råd til å dra på kurs. Ser vi dette i sammenheng med det forrige spørsmålet, kan det virke som det særlig er gruppen med kort utdanning som kan bli forhindret fra å delta på kurs dersom kursavgiften blir for høy. 24 prosent er helt (6 prosent) eller litt enige (17 prosent) i at kursavgiften er en av grunnene til at det er vanskelig å få nok deltakere på kurs. Knappt 19 prosent oppgir derimot at det ikke hadde gjort noe om kursavgiften var litt høyere (3 prosent helt enige og 16 prosent litt enige). På alle de tre påstandene er andelen som er helt uenige, alene større enn andelen som er helt og litt enige til sammen. Andelen som har svart «helt uenig», er 31 prosent på påstanden om at kursavgiften fører til at

I NRH [Norske Redningshunder] lærer vi hele tiden mye som vi får bruk for. Alt fra førstehjelp og kart/kompass og til ulike typer hundetrening og hvordan møte / ta vare på ustabile mennesker. Alt dette, og mer til, har vi bruk for som frivillig ute på leteaksjon.

Historie, deltaker

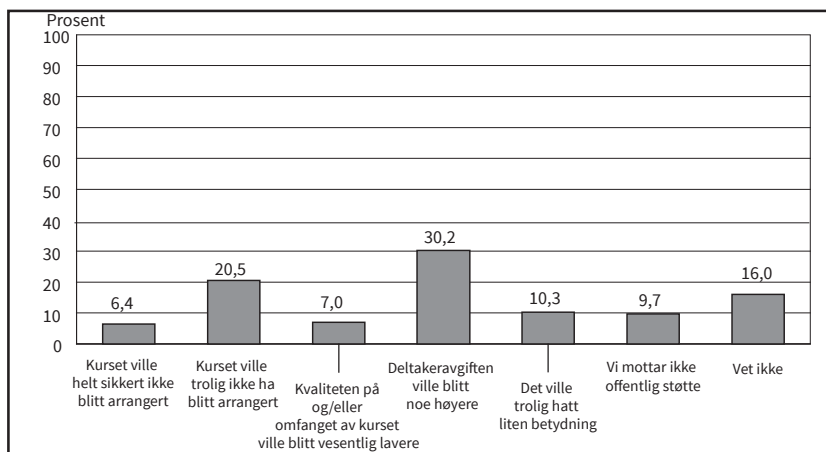
enkelte ikke har råd til å dra på kurs, 39 prosent på påstanden om at kursavgiften er en av grunnene til at det er vanskelig å få nok personer på kurs, og 28 prosent på påstanden om at det ikke hadde gjort noe om kursavgiften var høyere.

En kursholder er i kontakt med mange kursdeltakere, men kursdeltakerne har kun svart på egne vegne på spørsmålene om nivået på kursavgiften. Når 23 prosent av kursdeltakerne oppgir at de var usikre på om de skulle delta på kurs på grunn av kursavgiften, kunne man forvente

at mer enn 30 prosent av lærere/instruktører opplevde at enkelte ikke har råd til å delta på kurs. Det kan bety at de som vurderer å avstå fra kursdeltakelse eller faktisk avstår fra kursdeltakelse av økonomiske grunner, ikke formidler dette til kursholderne. Dessuten har vi kun fått svar fra personer som faktisk har deltatt på kurs, så det kan tenkes at flere vurderte å delta, men endte opp med å stå over kurset.

Det neste spørsmålet til lærere/instruktører er hva de tror ville skjedd dersom kurset ikke mottok offentlig støtte (figur 5.33).

Figur 5.33 Til lærere/instruktører: Hva tror du ville skjedd dersom kurset ikke mottok offentlig støtte? (N = 1251, prosent)

30 prosent oppgir at deltakeravgiften trolig ville blitt noe høyere, 21 prosent tror ikke kurset ville ha blitt arrangert, og 6 prosent føler seg helt sikre på at kurset ikke ville blitt arrangert. 7 prosent mener det ville gått ut over kvaliteten på kurset, 10 prosent tror det ville fått liten betydning, mens 10 prosent svarer at de ikke mottar offentlig støtte. Andelen som har svart «vet ikke» på spørsmålet, er 16 prosent.

Oxford Research og BDO fant i 2014 liten addisjonalitet (sammenheng) mellom opplæringstilskuddet til studieforbundene og nivået på kursavgiftene. Denne rapporten viser imidlertid at både deltakere og lærere/instruktører er samstemte om at høyere kursavgift vil kunne redusere andelen kursdeltakere. Over halvparten av lærere/instruktører mener at kurset enten ikke ville blitt arrangert dersom kurset ikke hadde fått offentlig støtte, eller at kursavgiften ville blitt høyere. Det tegner et bilde av en sårbar økonomisk situasjon både for studieforbundene som arrangerer kurs, og for potensielle kursdeltakere. Én av fire kursdeltakere med kort utdanning oppga at høy kursavgift var en av grunnene til at de ikke hadde deltatt på flere kurs.

Jeg er 73 år og det er kurs med seniordans. Det er læring hele tiden, konsentrasjon, det å få hjerne og kropp til å samarbeide i mønster, rytme og samarbeid med andre. Det er viktig for meg og for dei andre på kurset å holde hodet klart og kroppen fungerende. Ser at dei som går på seniordans har gode kroppsholdninger og musikken og dansen gir humør og lyst til å holde det gående, flott sosialt. Vi gleder oss til hver gang. Med bedre utsikter for alderdommen.

Historie, deltaker

Respondentenes forhold til studieforbundene

Forskningsspørsmål 4 omhandler deltakernes og lærerne/instruktørenes relasjon til studieforbundene. Siden lærere/instruktører er tettest på studieforbundene, skal vi begynne med å se på en gruppe spørsmål der de svarer på hvilken hjelp og hvilke krav de har fått fra sitt studieforbund.

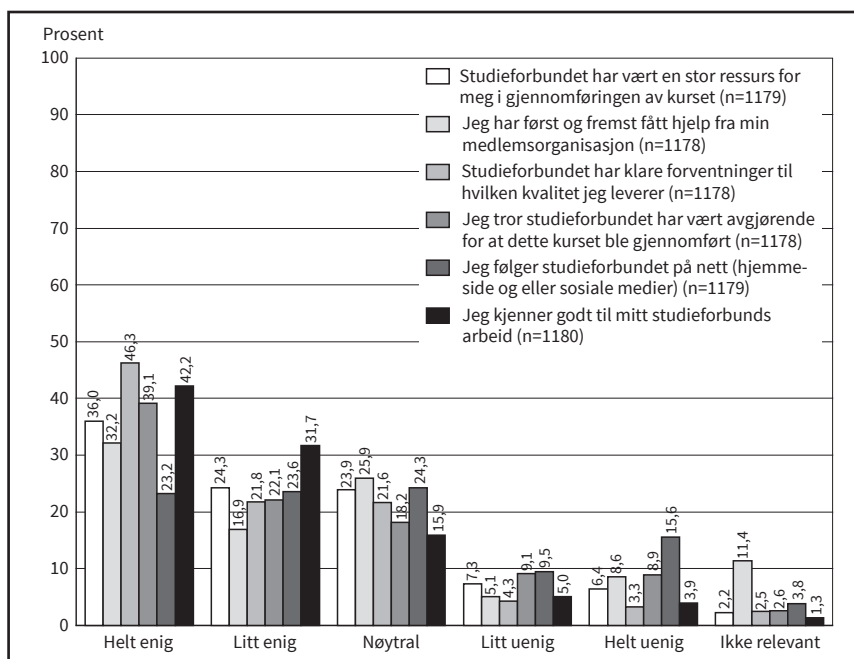
I figur 5.34 ser vi på seks påstander om studieforbund som lærere/instruktører har tatt stilling til. Sammenligner vi påstandene ut fra andelen som er helt enige, er flest (46 prosent) helt enige i at studieforbundet har klare forventninger til hvilken kvalitet de leverer. 42 prosent er helt enige i at de kjenner godt til studieforbundets arbeid. Inkluderer vi de som har svart «litt enig», er godt og vel to av tre enige i påstanden. 39 prosent er helt enige i at studieforbundet har vært avgjørende for at kurset ble gjennomført. 36 prosent er helt enige i at studieforbundet har vært en stor ressurs i gjen-

Fritidskurs kan gi folk mulighet til å lære helt andre ting enn det de har bruk for på jobben. Det gir et rikere liv og et samfunn der folk har en større bredde og spennende kombinasjoner når det gjelder kunnskap og kompetanse.

Råd til myndighetene, lærer/ instruktør

nomføringen av kurset, 32 prosent svarer derimot at de først og fremst har fått hjelp fra sin medlemsorganisasjon, og 23 prosent oppgir at de følger studieforbundet på nett. Drøyt en fjerdedel er helt eller litt uenige i at de følger studieforbundet på nett, men for øvrig er hovedtendensen at studieforbundene spiller en aktiv og avgjørende rolle for lærere/instruktører.

Figur 5.34 Til lærere/instruktører: Ta stilling til følgende påstander om ditt studieforbund ... (prosent)

De neste fire påstandene handler om hvilken hjelp fra studieforbundene som er viktigst for dem som instruktører/lærere (se figur 5.35).

I Oxford Researchs undersøkelse (2014:40) ble medlemsorganisasjonene spurt om hvor viktig studieforbundet var for deres arbeid knyttet til kursvirksomhet. 42 prosent svarte «viktig», 34 prosent «noe viktig» og 24 prosent «ikke viktig». Det framstår som lærere/instruktører i denne undersøkelsen vurderer studieforbundenes rolle som viktigere enn medlemsorganisasjonene gjorde i Oxford Researchs undersøkelse.

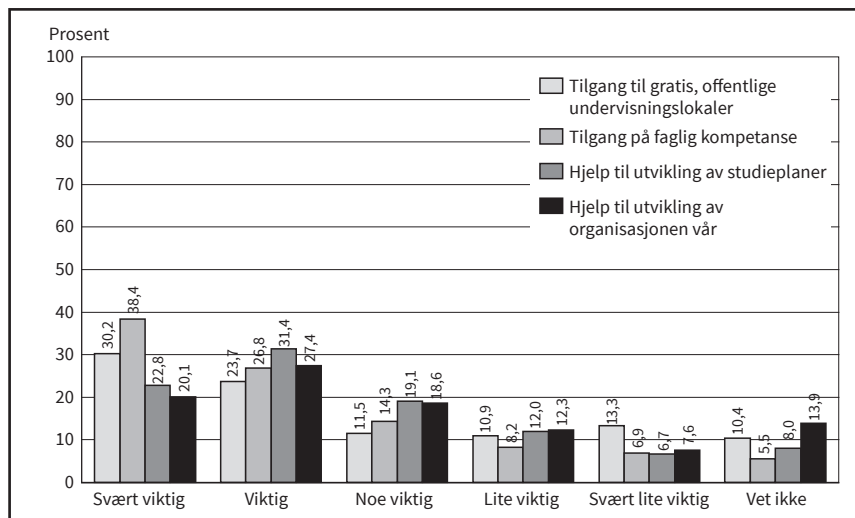

Sammenligner vi påstandene, mener klart flest at tilgang på faglig kompetanse er svært viktig (38 prosent) eller viktig (27 prosent). Kun 15 prosent har oppgitt at dette er lite viktig eller svært lite viktig. Litt over halvparten oppgir at tilgang på gratis, offentlige undervisningslokaler er svært viktig (30 prosent) eller viktig (24 prosent). Knappt én av fire mener dette er lite viktig (11 prosent) eller svært lite viktig (13 prosent). Godt over halvparten mener at hjelp til utvikling av studieplaner er svært viktig (23 prosent) eller viktig (31 prosent). Godt over halvparten mener at hjelp til utvikling av studieplaner er svært viktig (23 prosent) eller viktig (31 prosent).

Et medlem i førtiårene fortalte på et kurs at hun hadde sittet hjemme i ti år alene. Hun fortalte videre at hvis hun ikke hadde blitt dratt opp av sofaen av oss for noen år siden, så hadde hun sannsynligvis ikke levd i dag.

Historie, lærer/instruktør

Figur 5.35 Til lærere/instruktører: Om ditt studieforbund: Hvor viktig er følgende: ... (N = 1177, prosent)

Her kan vi til en viss grad sammenligne med et spørsmål som Oxford Research stilte i 2014, det må imidlertid understrekes at Oxford Researchs (2014) undersøkelse gikk til 454 medlemsorganisasjoner som var medlemmer av et studieforbund, og de fikk 127 fullstendige besvarelser tilbake fra medlemsorganisasjonene (Oxford Research 2014:24). I deres undersøkelse svarte representantene for medlemsorganisasjonene på hvor viktig de mente studieforbundets oppgave med å veilede studieleder i arbeidet med studieplanen var. 75 prosent svarte «viktig», 14 prosent «verken – eller» og 11 prosent

Det å planlegge ulike aktiviteter med en barnegruppe og hvorfor man gjør det. At lek, språk og trygge omgivelser har veldig stor betydning i barns liv. Ble bevisst på den viktige jobben jeg gjør og at mye av det var riktig og viktig!

Historie, deltaker

«ikke viktig» (Oxford Research 2014:41). Oxford Research stilte dette spørsmålet til medlemsorganisasjonene, og de hadde kun tre svaralternativer («viktig», «verken – eller», «ikke viktig»). Det gjør at resultatene ikke blir helt sammenlignbare. Dersom vi slår sammen kategoriene «noe viktig», «viktig» og «svært viktig», ender vi opp med 73 prosent i tillegg til at 8 prosent har svart «vet ikke» på spørsmålet. Dette tatt i betraktning ser det ut til at kursdeltakerne i vår

undersøkelse anser hjelp til utvikling av studieplaner som omtrent like viktig som medlemsorganisasjonene anså veiledning av studieleder i arbeidet med studieplan i 2014. I sistnevnte undersøkelse svarte for øvrig 83 prosent at å godkjenne studieplan var viktig.

Andelen som oppgir at «hjelp til utvikling av organisasjonen vår» er viktig eller uviktig, er noe jevnere fordelt enn på de andre påstandene. 20 prosent angir at hjelp til utvikling av organisasjonen er svært viktig, 27 prosent at det er viktig, 19 prosent er nøytrale, og henholdsvis 12 og 8 prosent oppgir at det er lite viktig eller svært lite viktig. Det er også en betydelig «vet ikke»-andel på spørsmålet med 14 prosent. Oppsummert er den faglige kompetansen som studieforbundene kan tilby, avgjørende for de fleste lærere/instruktører. Det ser også ut til å være avgjørende for de fleste lærere/instruktører at de får hjelp til utvikling av studieplaner. Sett sammen med påstanden i figur 5.33 om at studieforbundene har klarere forventning til kvaliteten de leverer, så vitner det om at studieforbundene spiller en aktiv rolle for de fleste kurs.

Deltakernes og lærerne/instruktørens forhold til sitt studieforbund

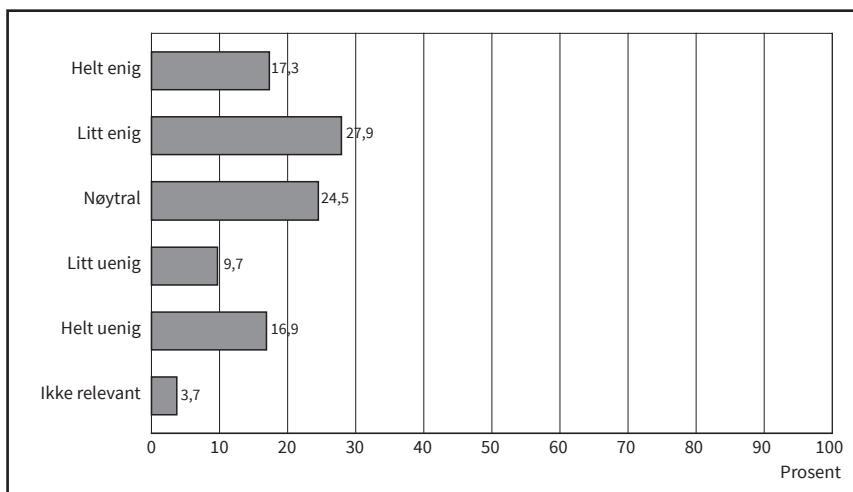
På spørsmål om hvilket studieforbund deltakerne trodde at organisasjonen de deltok på kurs hos, var medlem av, svarte 1070 personer «vet ikke». Det utgjør knapt 24 prosent av deltakerne i undersøkelsen. Fra den kvalitative studien var andelen kursdeltakere som var usikre på studieforbund, minst like høy. Ytterligere 131 personer (3 prosent) unnlot å svare på spørsmålet. Til sammen utgjorde de som ikke besvarte eller svarte «vet ikke» på spørsmålet, 27 prosent, og følgelig krysset 73 prosent av for ett eller flere studieforbund. Med tanke på at spørreundersøkelsene ble spredt ved at kurslederne sendte deltakerne en e-post der det ble forklart hvilket studieforbund som var involvert (se eksempel-e-post i metodekapittelet), og ved at studiefor-

bundene delte lenker gjennom sine nettsider og sosiale medier, kunne man kanskje forvente at enda flere av kursdeltakerne kjente til hvilket studieforbund som hadde vært med på å arrangere kurset. De som hadde deltatt på kurs arrangert av eller med støtte fra flere ulike studieforbund i 2018, ble bedt om å svare på resten av undersøkelsen om det kurset de anså for viktigst for dem i 2018. Denne gruppen utgjorde under 3 prosent. Kursdeltakerne som kjente til hvilket studieforbund som hadde arrangert eller støttet kurset de deltok på, fikk en rekke spørsmål om sitt studieforbund, og vi skal se på et lite utvalg av disse.

Har lært om hundens enestående søkscapitet for å finne savnede mennesker.

Historie, deltaker

Figur 5.36 Til deltakere: Jeg kjenner godt til studieforbundets arbeid (N = 3396, prosent)

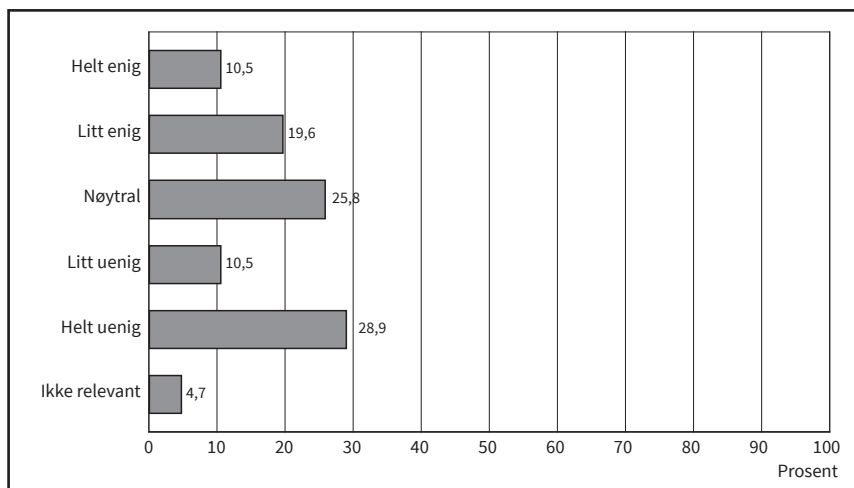

45 prosent av deltakerne er helt (17 prosent) eller litt (28 prosent) enige i at de kjenner godt til sitt studieforbunds arbeid (se figur 5.36). Andelen som er helt (10 prosent) eller litt (17 prosent) uenige i påstanden, er på 27 prosent. At ikke flere enn 3396 deltakere har tatt stilling til påstanden, skyldes at den ikke er gitt til de som ikke kjente til hvilket studieforbund som hadde arrangert/støttet deres kurs, eller ikke svarte på spørsmålet om hvilket studieforbund de tilhørte. Neste påstand tar for seg om de følger med på sitt studieforbund på nett (se figur 5.37).

En elev sa: Da jeg begynte på kurset så visste jeg ikke om jeg i det hele tatt hadde noe her å gjøre. Jeg hadde datavegring. No gleder jeg meg over alt jeg kan gjøre privat og på jobben. Jeg har blandt annet funnet alle bildene datteren min har lagret for meg på datamaskinen. I år skal jeg sende elektroniske julekort! Vennene mine kommer til å få sjokk! Historie, lærer/instruktør

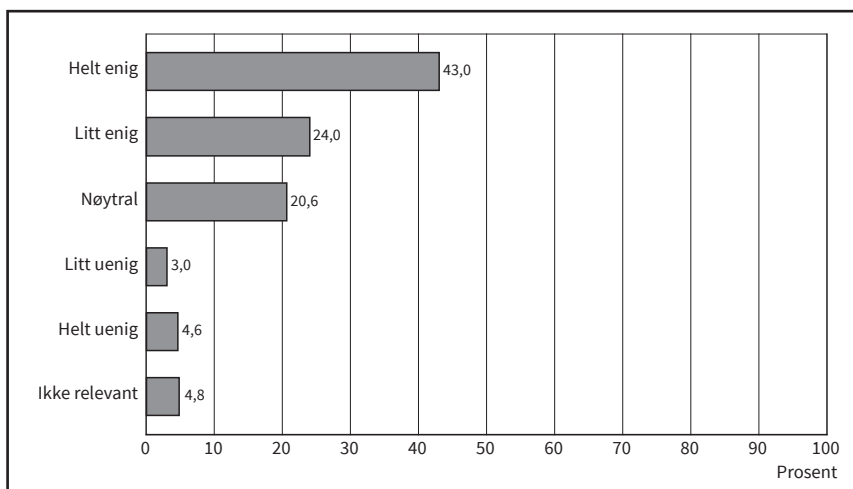
Her er andelen som er helt (11 prosent) eller litt (20 prosent) enige, drøyt 30 prosent, så det er tydelig at en betydelig andel av de som kjenner godt til sitt studieforbunds arbeid, ikke får informasjonen sin gjennom studieforbundets nettsider eller sosiale medier. Andelen som var helt (29 prosent) eller litt (11 prosent) uenige, var 39 prosent. Den neste påstanden er ment å måle om deltakerne planlegger å følge flere kurs fra samme studieforbund.

Figur 5.37 Til deltakere: Jeg følger med på studieforbundet på nett (hjemmesider og eller sosiale medier) (N = 3387, prosent)

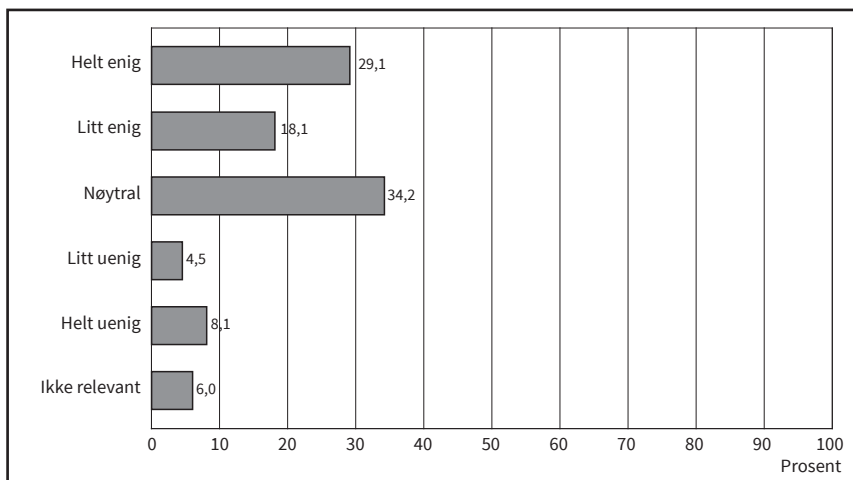
To av tre deltakere er enten helt (43 prosent) eller litt (24 prosent) enige i at de ønsker å delta på flere kurs fra samme studieforbund i framtiden (se figur 5.38). Det er få (8 prosent) som er helt (5 prosent) eller litt (3 prosent) uenige påstanden.

Figur 5.38 Til deltakere: Jeg har lyst til å delta på flere kurs fra samme studieforbund (eller studieforbundets medlemsorganisasjoner) (N = 3384, prosent)

Den siste påstanden vi skal se på, er hvorvidt deltakerne mener at studieforbundene har spilt en avgjørende rolle for at kurset ble arrangert (igur 5.39).

Figur 5.39 Til deltakere: Jeg tror studieforbundet har vært avgjørende for at dette kurset ble gjennomført (N = 3391, prosent)

Det har hjulpet meg til å finne et utdanningsløp som jeg ønsker å ta.
Historie, deltaker

Litt under halvparten av deltakerne er helt (29 prosent) eller litt (18 prosent) enige i at de tror at studieforbundet har vært avgjørende for at kurset ble gjennomført. Drøyt én av tre (34 prosent) er nøytrale til påstanden, og 13 prosent er helt (8 prosent) eller litt (5 prosent) uenige.

Oppsummert er i overkant av en fjerdedel av deltakerne usikre på hvilket studieforbund som har vært med på å arrangere kurset, men blant de som kjenner til studieforbundet, svarer knapt halvparten at de har god kjennskap til sitt studieforbund, og knapt én av tre oppgir at de følger studieforbundet på nett. Knapt halvparten mener også at studieforbundet har vært avgjørende for å få gjennomført kurset, og drøyt to av tre deltakere vil gjerne delta på flere kurs med samme studieforbund.

Før vi tar for oss forskningsspørsmålene, kan vi se litt på svarene på de åpne spørsmålene, som har blitt gjengitt i tekstbokser i dette og forrige kapittel.

De åpne spørsmålene

Kaster vi et raskt blikk på situatene fra de åpne spørsmålene, er det flere temaer som går igjen. Mange nevner kunnskap om demokratiet og mer aktiv deltakelse i demokratiske prosesser både innfor og utenfor arbeidslivet. Integrering, kompetanse og læring er andre gjennomgangstemaer. Læring må da forstås i svært bred forstand. Både ny kompetanse som deltakerne får gjennom kurset, og metoder og verktøy for å fortsette læringen på egen hånd blir beskrevet. Det kan være læring av språk, kultur, håndarbeid, musikk eller samhandling med dyr. Både deltakere og lærere/instruktører forteller om deltakere som tidligere har hatt et dårlig forhold til skolen, men som gjennom kursene har opplevd mestring ved at de kan knytte sammen sin praktiske erfaring med teorien til for eksempel fagbrevkurs. Ved å legge til rette for eller arrangere disse kursene fungerer studieforbundet som en læringskatalysator. Det vil si at de bidrar til og muliggjør læring som ikke ville skjedd uten tilbudet. Resultatet av kurset blir i noen tilfeller beskrevet som livredende eller nødvendig for å takle vanskelige problemstillinger og samtaler. Deltakelsen i læringsfellesskapet beskrives som helsefremmende både for unge og eldre, dessuten skildres mye stolthet når de forteller hva de har fått til gjennom kursene. Mangfoldet i studieforbundenes arbeid vises kanskje best gjennom slike små fortellinger og kommentarer fra deltakere og lærere/instruktører. Effekten av å ha deltatt beskrives ofte som økt livskvalitet, følelsen av tilhørighet eller sikkerhet på hvilket studium man skal velge. Å måle

slike effekter og langtidsvirkninger i kroner og øre er nær sagt umulig.

Oppsummering sett opp mot forskningsspørsmålene

Etter gjennomgangen av noen utvalgte resultater fra de to spørreundersøkelsene kan vi returnere til våre forskningsspørsmål og oppsummere resultatene.

- *Forskingsspørsmål 1 del 1. Har kursdeltakerne som deltar på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund, lengre formell utdanning enn befolkningen for øvrig?*

Ja, i denne studien finner vi at både kursdeltakere og lærere/instruktører i gjennomsnitt har lengre utdanning enn befolkningen for øvrig. Dette er i tråd med tidligere funn på feltet (Aspøy & Tønder 2012).

- *Forskingsspørsmål 1 del 2. Skiller kursdeltakere med kort formell utdanning seg fra kursdeltakere med lengre formell utdanning med tanke på motivasjon og læringsutbytte?*

Vi finner flere forskjeller mellom kursdeltakerne over 30 år som har kort (definert som grunnskole eller videregående skole) og lengre utdanning (definert som fagskole eller universitets-/høyskoleutdanning). Gruppen med kortere utdanning ser ut til å ha en mer arbeidsrettet motivasjon. De oppga at det de sitter igjen med etter å ha deltatt på kurs, er mindre nyttig for dem privat, men i større grad nyttig for deres nåværende og potensielt framtidige jobber. Flere innenfor gruppen med kort utdanning sammenlignet med gruppen med lengre utdanning oppga at kurset fyller hull i CV-en, sikrer deres nåværende jobb og gir nye muligheter på arbeidsmarkedet. Samtidig oppga gruppen med kort utdanning at de i størst grad var usikre på om de skulle delta på grunn av kursavgiften.

- *Forskingsspørsmål 3 del 2. Hva mener lærere/instruktører at ville ha skjedd dersom kursene ikke hadde fått offentlig støtte?*

Det var få lærere/instruktører som mente at redusert støtte ville ha liten betydning. Langt flere oppga at kursavgiften ville blitt høyere, at kurset ikke

Har vert med på å håndtere tvistesaker mellom arbeidsgiver og arbeidstaker der vi som tillitsvalgte brukte lov og avtaleverket, og utfallet ble veldig positivt for arbeidstaker. kan vel takke slike kurs for at jeg er i stand til å bistå under slike saker.

Historie, deltaker

Studieforbundene er viktige for å nå de med liten eller ingen formell utdanning. De videregående skolene har ikke fokus på oss voksne og det skal de heller ikke ha. De skal jobbe for ungdommene - studieforbundene for de voksne.

Sluttkommentar, deltaker

ville blitt arrangert, eller at kvaliteten på kurset ville blitt vesentlig lavere. Tatt i betraktning at en vesentlig andel deltakere oppga at høy kursavgift var en av årsakene til at de ikke hadde deltatt på flere kurs, og at flere hadde vært usikre på om de ville delta på kurset på grunn av kursavgiften, så ser det ut som at kursene er sårbare for økninger i kursavgift. Personer som ikke har deltatt på kursene på grunn av kursavgiften, har vi naturlig nok ikke nådd med denne undersøkelsen.

Det er også verdt å merke seg at flere fra gruppen med kort utdanning enn fra gruppen med lang utdanning oppga at de hadde vært i tvil om de skulle delta på kurset på grunn av kursavgiften.

- *I hvilken grad framstår studieforbundene som synlige, og hvilken rolle spiller de for henholdsvis lærere/instruktører og kursdeltakere?*

Det var en betydelig forskjell mellom lærere/instruktører og kursdeltakere i retning av at lærere/instruktører hadde et tettere forhold til sitt studieforbund. Det var få i sistnevnte gruppe som ikke kjente til hvilket studieforbund kurset tilhørte, mens det var en betydelig andel blant deltakerne som ikke kunne svare på det samme spørsmålet. De fleste lærere/instruktører oppga at den faglige kompetansen som studieforbundene kan tilby, er svært viktig. Det ser også ut til å være avgjørende for de fleste lærere/instruktører at de får hjelp til utvikling av studieplaner. Drøyt seks av ti kursholdere og fire av ti deltakere var helt eller litt enige i at studieforbundet hadde vært avgjørende for at kurset ble gjennomført. Sett sammen med resultatene fra påstanden om at studieforbundene har en tydelig forventning til dem som lærere/instruktører, og at studieforbundene hadde vært en stor ressurs i gjennomføringen av kurs, så vitner det om at studieforbundene spiller en aktiv rolle for de fleste kurs. Omtrent én av fire kursdeltakere visste ikke hvilket studieforbund kurset de hadde deltatt på, tilhørte, til tross for at mange fikk invitasjon til deltakelse i spørreundersøkelsen gjennom en e-post som minnet dem på dette. Blant deltakerne som kjente til hvilket studieforbund kurset tilhørte, oppga i underkant av halvparten at de kjente godt til sitt studieforbunds arbeid. To av tre deltakere sa videre at de gjerne ville delta på flere kurs med samme studieforbund. Det kan tyde på at å synliggjøre studieforbundets rolle er av stor betydning for å få flere deltakere på kurs.

Et raskt blick på underspørsmålene viser følgende:

- *Hvilke demografiske kjennetegn finner vi på henholdsvis kursdeltakere og lærere/instruktører?*

Samholdet:) vi har et veldig godt samhold. Alle er venner med alle, og vi har det veldig moro sammen:))

Historie, deltaker

Det er en jevn kjønnsfordeling blant lærere/instruktører, mens blant kursdeltakere er kvinner klart overrepresentert. Det samme er aldersgruppen 40–59 år, fulltidsarbeidende, pensjonister og personer med høyere utdanning. Dette funnet samsvarer med tidligere studier.

- *Hvilken læringsmotivasjon beskriver kursdeltakerne, og hvilken motivasjon har lærere/instruktører?*

Av påstandene om motivasjon for å delta på kurset var det «Jeg trengte kompetansepåfyll til min vanlige jobb» som fikk størst «helt/litt enig»-andel. Særlig var dette svaret utbredt blant gruppen med kort utdanning, der mer enn fire av ti sa seg helt eller litt enige. Nesten like utbredt var ønsket om å få kompetanse til et frivillig verv.

Svært mange av lærerne/instruktørene oppga at de hadde undervisningserfaring fra en annen sektor. Som motivasjon for å bli lærer/instruktør var ønsket om å formidle kunnskap den mest utbredte begrunnelsen, men mange medga også at de hadde blitt overtalt av andre til å holde kurset. Det var relativt få som tilskrev økonomiske årsaker stor vekt.

- *Hvilke forventninger til læringsutbytte hadde kursdeltakerne, og hvilket læringsutbytte beskriver de at de satt igjen med. Samsvarer dette med lærere/instruktørers forventninger?*

Deltakere oppga at de hadde store forventninger til faglige utbytte. Til tross for de høye forventningene oppga et stort flertall av deltakerne at kurset var bedre enn forventet, og nesten alle at de lærte mye av å delta. Også lærere/instruktører har store forventninger til deltakernes faglige utbytte. De hadde størst tro på at det kursdeltakerne lærer, vil være nyttig for dem privat, men et flertall av lærerne/instruktørene tror også at de vil ha nytte i jobben sin av det de lærer.

To av tre deltakere oppga at de har hatt nytte privat av det de lærte, og litt under halvparten at det var nyttig i jobben deres.

- *Hvordan vurderer deltakere og lærere/instruktører forhold rundt kursavgiften?*

Kunnskap er en billig måte å møte
framtida på.

Sluttkommentar, deltaker

Det er betydelig variasjon i hvorvidt kursdeltakerne betaler en studieavgift. Den mest utbredte ordningen var at deltakerne betalte en fast kontingent og ikke egen kursavgift per kurs. Én av fem kursdeltakere oppga at de hadde betalt en betydelig kursavgift, og litt flere at de hadde betalt en liten kursavgift. Knappt én av fire kursdeltakere oppga at de hadde vært usikre på om de skulle delta på kurs på grunn av kursavgiften; her var gruppen med kort utdanning overrepresentert. Knappt én av tre lærere/instruktører oppga at kursavgiften kunne føre til at enkelte ikke har råd til å delta på kurs. At denne andelen ikke er høyere, kan tyde på at potensielle deltakere ikke oppgir kursavgift som begrunnelse for at de ikke deltar. Det er støtte i dataene for å si at kursavgiften med stor sannsynlighet ekskluderer en del potensielle deltakere, og at dette særlig gjelder gruppen med kort utdanning.

6 Hovedkonklusjoner og forslag til videre forskning

I denne rapporten har vi sett på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund gjennom to kvantitative studier og fem kvalitative kassstudier. Observasjonene og intervjuene i de kvalitative studiene ble alle inn-samlet i 2018, mens spørreundersøkelsen ble gjennomført i 2019 med spørsmål om kurs som deltakerne hadde deltatt på i 2018.

En ny sjanse til å få formalisert sin kompetanse

I løpet av perioden fra 1980 til 2014 har andelen med grunnskole som høyeste fullførte utdanning blitt halvert (Meld. St. 16 (2015–2016) s. 19). Nasjonale planer og dokumenter har særlig tatt opp behovet for å gi gruppen som fra før har kort formell utdanning, mer kompetanse og nye sjanser til å få dokumentert sin kompetanse (Se Meld. St. 16 (2015–2016) og Nasjonal kompetansepolitisk strategi. Sistnevnte understreker at gruppen med kort utdanning er en gruppe studieforbundene lettere kan nå, enn det det ordinære utdanningssystemet gjør.

Til tross for at studieforbundene er i en bedre posisjon for å nå personer med kort formell utdanning, har forskning på studieforbund tidligere funnet at det særlig er personer med høy formell utdanning som er overrepresentert blant kursdeltakere. Det finner også denne rapporten, men vi finner at personer med kort formell utdanning i større grad har jobbrelatert motivasjon og læringsutbytte. Flere av kursdeltakerne beskrev at kursene hadde gitt dem muligheten til en ny sjanse i utdanningssystemet, der de kunne dra nytte av og dokumentere sin praksiserfaring. I den kvantitative studien beskrev denne gruppen at de i større grad tok kurs som var nyttige for deres yrkeskarriere og i mindre grad nyttige for dem privat. Samtidig var gruppen med kort formell utdanning oftest i tvil om de skulle delta på kursene på grunn av deltakeravgiften, og de svarte i større grad at de hadde avstått fra å delta på andre kurs på grunn av deltakeravgiften. I den kvalitative studien beskrev flere fra gruppen med kort utdanning at de følte på et betydelig press for å kunne vise

til økt formell kompetanse ettersom jobber som tidligere ikke krevde utdanning, nå hadde et utdanningskrav. Blant de pedagogiske metodene som ble brukt for å treffe gruppen med kort formell utdanning, var særlig stor grad av nærhet til deltakernes erfaringer sentralt. Det ga dem en ny sjanse til å få vist og vurdert sin kompetanse, og flere beskrev at læringsprosessen ble langt enklere ettersom de da hadde noe å relatere stoffet til.

Er studieforbundene en passiv forvalter av tilskudd?

Studieforbundenes rolle kan framstå som noe utydelige for mange av kursdeltakerne. En betydelig andel var ikke klare over hvilket studieforbund som hadde bidratt i kursene som de hadde deltatt på, og mange var usikre på hvilke oppgaver studieforbundene har. Samtidig svarte to av tre kursdeltakere at de gjerne vil delta på kurs arrangert eller støttet av samme studieforbund i framtiden. Det kan tyde på at studieforbundene kan få flere kursdeltakere dersom de lykkes med å synliggjøre sin rolle på allerede eksisterende kurs. Det at svært få kursdeltakere har fått informasjonen om kurset fra et studieforbund, forteller noe om at potensialet for å tiltrekke seg flere kursdeltakere er til stede.

For lærere/instruktører var imidlertid bildet et annet. De oppga at den faglige kompetansen som studieforbundene kan tilby, er svært viktig. Det ser også ut til å være avgjørende for en rekke lærere/instruktører at de får hjelp til utvikling av studieplaner, og de fleste opplevde at studieforbundene har en tydelig forventning til kvaliteten de skal levere. Lærere/instruktører beskrev tilgangen på studieforbundenes faglige kompetanse som klart viktigere enn tilgangen på gratis undervisningslokale. Det gir grunnlag for å konkludere med at studieforbundene spiller en aktiv rolle for lærere/instruktører på de fleste kurs.

Til tross for at deltakerne ofte hadde mindre kunnskap om studieforbundets rolle, var det bred enighet mellom deltakere og lærere/instruktører om at studieforbundene ofte var avgjørende for at kursene ble gjennomført.

Økonomiske rammevilkår

Økonomiske rammefaktorer ser ut til å skape en del usikkerhet på flere kurs. Faren for dårligere økonomiske rammevilkår neste semester kan over tid slite på både ildsjeler og kursdeltakere og skape lav forutsigbarhet. Skulle et kurs rammes av kutt ett år, er det ikke sikkert at ildsjelene og deltakerne vender tilbake igjen selv om de økonomiske forutsetningene skulle ta seg opp. Det

har ved flere anledninger blitt foreslått betydelige kutt i statstilskuddet til studieforbund, men i de fleste tilfeller vinner studieforbundene omkampen før kuttene blir gjennomført. Mange kurs framstår som sårbare for å miste ildsjeler og sårbare dersom det gjennomføres økninger i studieavgiften. En rekke deltakere oppga at de hadde vært tvil om de skulle delta på kurs på grunn av studieavgiften, og at kursavgiften var en forklaring på at de ikke hadde deltatt på flere kurs.

Forslag til tiltak

Et mulig paradoks er at personer som mottar arbeidsledighetstrygd og enkelte andre støtteordninger, som hovedregel ikke tillates å delta på kurs uten reduksjon i støtte, selv om nettopp disse kursene kan bidra til at de får seg jobb. Dette gjelder også kurs som i første omgang ikke framstår som de mest arbeidsrelevante. At kursene i regi av studieforbund som hovedregel foregår utenfor vanlig arbeidstid (kvelder og helger), vil gjøre det enklere å kombinere studiet med andre tiltak eller fortsette på kurset selv om deltakeren får tilbud om jobb.

Et annet paradoks er at kursledere gjennomgående beskriver studieforbundets arbeid som viktig og ofte avgjørende for at kursene arrangeres, men at mange deltakere ikke har kunnskap om studieforbundets arbeid. Kurs som arrangeres av eller med et studieforbund, eller som får støtte av et studieforbund, bør gi deltakerne tydelig beskjed om dette. Ved å tilby deltakerne en mulighet for å oppgi e-postadressen og stå i et register kan informasjonen om relevante kurs spres enklere, og kurstilbudet kan oppleves som bredere for deltakerne.⁹ Det er i så fall avgjørende at deltakerne har mulighet for å krysse av for hva slags type kurs de ønsker informasjon om.

Når det gjelder andre tiltak, representerer kursene en så stor bredde at det er vanskelig å forestille seg ting som bør gjøres annerledes på alle kurs. Vekten bør kanskje heller være på å gjøre mer av det de er gode på. Denne rapporten kan forhåpentligvis bidra til å illustrere hva kursdeltakere og lærere/instruktører mener at fungerer. Blant ting som særlig ble framhevet som positive, var kursenes nærhet til praksis og deltakernes erfaringer, læringsfellesskapet og kursholdernes engasjement. Fellesskapet på kursene ble beskrevet som velegnet for å bli en del av et miljø og knytte kontakter, og kan med det skape mange ringvirkninger.

---

⁹ Registeret har som formål å kunne tilby informasjon om framtidige kurs, ikke å kartlegge deltakernes identitet. De som står i registeret, kan velge å være anonyme.

Forslag til videre forskning

Dette forskningsprosjektets største utfordring er studieforbundenes største forse, i 2018 ble det arrangert mer enn 43 000 kurs fra 14 forskjellige studieforbund. Å gjennomføre forskningsprosjekter som representerer alle disse, vil nødvendigvis bli overfladisk på en rekke områder. I framtidige studier vil det være svært interessant å følge noen få kurs over tid eller å gå i dybden på ett studieforbund eller én type kurs. Denne rapporten har fått navnet «Studieforbundene som læringskatalysator». Bakgrunnen er at vi ser at studieforbundene legger til rette for læring som trolig ikke ville ha funnet sted uten dette tilbudet. Sentrale spørsmål for videre forskning er i hvilken grad og under hvilke betingelser kurs i regi av studieforbund også fører til deltakelse i andre læringsaktiviteter. Et annet svært interessant tema vil være å dra veksler på mange av lærerne/instruktørens lange erfaring og gå i dybden på hvilke erfaringer de har gjort seg, og endringer de beskriver. I den sammenheng kunne det blant annet være interessant å gå nærmere inn på studieforbundene som inkluderingsarena. Et tredje forslag er å kartlegge studieforbundenes rolle i det kompetansepoltiske samarbeidet med fylkeskommunen og andre aktører på regionalt nivå. Et siste og svært dagsaktuelt tema er hvilke endringer den varslede delingen av studieforbund mellom Kunnskapsdepartementet og Kulturdepartementet vil medføre.¹⁰

---

¹⁰ Se <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/forslag-om-deling-av-studieforbundsordninga-mellom-kulturdepartementet-og-kunnskapsdepartementet/id2652859/?fbclid=IwAR0tCf5VT7qsBt9buizc6ExYNrLntcvfL8it5hbYxh9FSi427MbIhMrK7Yc>.

Kilder

- Aspers, P. (2009). Empirical phenomenology: A qualitative research approach (The Cologne Seminars). *Indo-Pacific Journal of Phenomenology*, 9(2), 1-12.
- Aspøy, T. M. & Tønder, A. H. (2012). *Utredning om forskning på voksnes læring*. Fafo-notat 2012:17.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Døving, E. & Skule, S. (2002). *Evaluering av Kompetanseutviklingsprogrammet. Underveisrapport 2002*. SNF arbeidsnotat nr. 24/2002, Fafo-notat 2002:10.
- Døving, E., Ure, O. B, Teige, B. & Skule, S. (2003). *Evaluering av kompetanseprogrammet. Underveisrapport 2003*. SNF-notat nr. 58/2003, Fafo-notat 2003:26.
- Finanger, B. L. (2017). *Studieforbundenes samfunnsoppgave og verdigrunnlag. Perspektiver i endring?* Masteroppgave i kunnskapsledelse, Handelshøyskolen i København.
- Gotaas, N. (2006). *Rocka stabilitet. En evaluering av prosjektet Musikk i fengsel og frihet. Et tilbud for kvinner i Oslo*. NIBR-rapport 2006:8.
- Griffiths, M., Parke, J., Wood, R. & Rigbye, J. (2010). Online poker gambling in university students: Further findings from an online survey. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 8(1), 82-89.
- Hagen, A. & Skule, S. (2008). *Kompetansereformen og livslang læring. Status 2008*. Fafo-rapport 2008:07.
- Hagen, A. & Skule, S. (2007) Den norske modellen og utviklingen av kunnskapssamfunnet. I Dølvik, J. E., Fløtten, T., Hernes, G. & Hippe, J. M. (2007). *Hamskifte. Den norske modellen i endring* (s. 145-168). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Havgar, H. (2012). *Voksne og livslang læring: mellom internasjonal politikktutforming og nasjonal styring*. Masteroppgave i utdanningsledelse ved Universitetet i Oslo.
- Hernes, G., & Knudsen, K. (1976). *Levekårsundersøkelsen. Utdanning og ulikhet*. NOU 1976: 46.
- Jensen, R. S., Bråten, M., Svalund, J. & Talberg, N. (2018). *Videreutdanning for barnehagelærere og lederutdanning for styrere 2018*. Fafo-rapport 2018:30.
- Lov om voksenopplæring (voksenopplæringsloven)*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-95>

- Meld. St. 29 (2016–2017). *Perspektivmeldingen 2017*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-29-20162017/id2546674/>
- Meld. St. 16 (2015–2016). *Fra utenforskap til ny sjanse – Samordnet innsats for voksnes læring*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20152016/id2476199/>
- Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017–2021*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/3c84148f2f394539a3eefdfa27f7524d/nasjonal-strategi-kompetanse-nett.pdf>
- NOU 2019: 2. *Fremtidige kompetansebehov II – Utfordringer for kompetansepolitikken*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-2/id2627309/>
- NOU 2018: 2. *Fremtidige kompetansebehov I – Kunnskapsgrunnlaget*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2018-2/id2588070/>
- Oxford Research (2014). *En ordning, et mangfold av løsninger*.
- Oxford Research & BDO (2014). *Økonomi i studieforbund*.
- Ramberg, I. & Brandt, E. (2007). *Organisasjon og styring av studieforbundene i Norge – en analyse for Tron-utvalget*. NIFU STEP.
- Robles, M. M. (2012). Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today's workplace. *Business Communication Quarterly*, 75(4), 453-465.
- SSB.no 04.04.19. Nedgang i kursvirksomheten. Lenke: <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/nedgang-i-kursvirksomheten>
- Talberg, N. (2019). *Fra festtaler til realitet. Bruken av kompetansebestemmelsene i tariffavtalene i privat sektor*. Fafo-rapport 2019:07.
- Tøsse, S. (2005). *Frå folkeopplysning til vaksenopplæring*. Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse.
- Vofo.no 31.05.19. En lov, to statsråder. Lenke: <http://www.vofo.no/om-vofo/nyheter/en-lov-to-statsraader/>
- Vofo.no 14.05.19. Seier til studieforbundene. Lenke: <http://www.vofo.no/om-vofo/nyheter/seier-til-studieforbundene/>
- Vofo.no 05.04.19. Nedgang i kursvirksomheten. Lenke: <http://www.vofo.no/om-vofo/nyheter/nedgang-i-kursvirksomheten/>
- Wilson, T. L. (2018). Rock Steady Boxing: Fighting Parkinson's disease one counter punch at a time! *Palaestra*, 32(1).

Vedlegg 1 Presentasjon av de enkelte studieforbund

Her følger en kort presentasjon av de 14 studieforbundene basert på beskrivelsen fra Voksenopplæringsforbundets og Studieforbundenes hjemmesider, samt statistikk over antallet kursdeltakere i 2018 fra Statistisk sentralbyrå (SSB).

Akademisk Studieforbund (AKS)

AKS har etter- og videreutdanning, studievirksomhet og kompetanseutvikling som hovedformål. Deres 27 organisasjoner driver opplæring av nåværende og framtidige universitets- og høyskoleutdannende. Mange av kursene er rettet mot tillitsvalgte. I 2018 arrangerte AOF 1948 kurs, og til sammen 61 749 deltok på kursene.

Hjemmeside <https://aks.as/>

Studieforbundet AOF Norge

AOF betegner seg som arbeidslivets kompetansepartner. De tilbyr kurs rettet mot enkeltpersoner, bedrifter og organisasjoner. Deres fire satsningsområder er medlems- og tillitsvalgtskolering, helse, miljø og sikkerhet, livslang læring og kultur. AOF har fokusert særlig på grunnleggende opplæring i lesing, skriving, regning og IKT på arbeidsplassen. I 2018 arrangerte AOF 1524 kurs for til sammen 24 432 deltakere.

Hjemmeside <http://www.aof.no/>

Studieforbundet Funkis

Funkis målsetning er «Bedre livskvalitet gjennom læring og mestring». De tilrettelegger kurs for funksjonshemmede, kronisk syke og pårørende. 67 organisasjoner er medlemmer av Funkis. I 2018 var Funkis med på å arrangere 7526 kurs for til sammen 52 336 kursdeltakere.

Hjemmeside <https://funkis.no/>

Idrettens Studieforbund (ISF)

ISF tilbyr kurs og kompetanseheving for idretten og har 54 særforbund som medlemmer. De tilbyr blant annet kurs for foresatte, trenere, dommere og ledere. I 2018 var ISF med på å arrangere 2768 kurs for til sammen 36 687 kursdeltakere. Studieforbundet har ingen hjemmeside.

Kristelig Studieforbund (K-stud)

K-stud sitt slagord er «Læring for troen og livet». Studieforbundet har 75 medlemmer og samarbeidspartnere og beskriver seg som et pedagogisk kompetansemiljø for kristne trossamfunn. Kursene omhandler blant annet korinstruksjon, idrettsfag, ledelse og bibelstudier. I 2018 var de med på å arrangere 5174 kurs for til sammen 37 640 deltakere.

Hjemmeside <https://k-stud.no/>

Musikkens Studieforbund

Musikkens Studieforbund har 26 medlemsorganisasjoner som til sammen har 140 000 medlemmer. De har som målsetning å bidra til levende og aktive lokalsamfunn, inkluderende fellesskap og utvikling og ivaretagelse av kulturtradisjoner. I 2018 var de med på å arrangere 5969 kurs for til sammen 83 654 deltakere. De var studieforbundet som arrangerte flest kurstimer (295 996) i 2018.

Hjemmeside: <http://www.musikkensstudieforbund.no/>

Samisk Studieforbund/ Sámi oahppolávdgoddi (SOL)

SOL har som målsetning å drive opplysnings- og studievirksomhet blant samer, samt utbre kunnskap om samer og samiske forhold til allmennheten. Kursene omhandler samisk håndverk og husflid, kulturfag, språk og naturbruk. I 2018 arrangerte SOL 85 kurs for til sammen 435 kursdeltakere.

Hjemmeside: <http://nsr.no/>

Senterpartiets Studieforbund

Senterpartiets Studieforbunds formål er å bidra til kompetansebygging og organisasjonsutvikling i Senterbevegelsen. Hovedaktiviteten er politisk skoleing. I 2018 arrangerte de 556 kurs for til sammen 2810 kursdeltakere.

Hjemmeside: <http://www.senterpartiskolen.no/>

Studieforbundet Solidaritet

Studieforbundet Solidaritet har 36 organisasjoner og foreninger som medlemmer. Deres formål er å bidra til et likeverdig, solidarisk og antirasistisk samfunn gjennom å utvikle, organisere og gjennomføre studie-, opplysnings- og kulturtiltak. I 2018 arrangerte de 486 kurs for til sammen 2569 medlemmer.

Hjemmeside: <http://www.studieforbundetso.no/>

Studieforbundet Folkeuniversitet

Folkeuniversitetet er delt inn i åtte regioner og har 22 organisasjoner som medlemmer. De tilbyr kurs og studier på ulike nivåer for voksne innen blant annet yrkesfag, språk og kultur. I tillegg lager de kurs for bedrifter og kurs på oppdrag fra offentlig sektor. I 2018 arrangerte de 7392 kurs for til sammen 274 500 kursdeltakere, det gjør dem til det største studieforbundet målt i antall kursdeltakere 2018.

Hjemmeside: www.fu.no

Studieforbundet kultur og tradisjon

Studieforbundet kultur og tradisjon har læring, fellesskap og demokrati som slagord. De har 34 medlemsorganisasjoner som tilbyr kurs innenfor kultur- og tradisjonsfag, folkedans, teater, kystkultur og lokalhistorie. Deres visjon er at: det skal være mulig for alle som bor i Norge å bli kjent med og lære kulturuttrykk og folkelige tradisjoner i skapende og trygge fellesskap. I 2018 arrangerte de 5129 kurs for til sammen 39 796 deltakere.

Hjemmeside: <http://www.kulturogtradisjon.no/>

Studieforbundet natur og miljø

Studieforbundet natur og miljø betegner seg som det grønne studieforbundet. De tilbyr kurs innenfor hundehold, jakt, fiske, friluftsliv, landbruk, hagebruk, birøkt, sopp og organisasjonskunnskap. De har 19 medlemsorganisasjoner og arrangerte i 2018 3027 kurs for til sammen 26 550 kursdeltakere.

Hjemmeside: <https://www.naturogmiljo.no/>

Studieforbundet næring og samfunn

Studieforbundet næring og samfunn har 70 medlemsorganisasjoner som arrangerer kurs innenfor frivillig arbeid, kultur, landbruksnæring, og organisasjonsliv. De tilbyr blant annet kurs i HMS-arbeid, husdyrhold, kosthold, skogbruk, styrearbeid, valgkomité og politikk. I 2018 arrangerte de 1437 kurs for til sammen 12 958 kursdeltakere.

Hjemmeside: <https://www.naeringogsamfunn.no/>

Venstres studieforbund (VS)

VS er Venstres studieorganisasjon som blant annet driver Venstreskolen, som er et kursopplegg tilpasset dem som skal drive politisk arbeid og organisasjonsarbeid. I 2018 gjennomførte Venstres Studieforbund 317 kurs for til sammen 1791 deltakere.

Hjemmeside: www.venstre.no/vo

Vedlegg 2 Eksempel på invitasjon til spørreundersøkelse

Figur V.1 Eksempel på E-post til deltakere i forbindelse med spørreundersøkelsen.

Hei [navn],

I 2018 deltok du på kurset [navn på kurs] arrangert av AOF Nordland, som er tilknyttet Studieforbundet AOF Norge.

Vi håper du har mulighet til å delta på spørreundersøkelsen som Fafo gjennomfører for å kartlegge læring på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund. Undersøkelsen er frivillig, du kan når som helst trekke deg og du er helt anonym.

Undersøkelsen for kursdeltakere finner du her: [lenke]

Vi har ikke delt din e-post eller annen kontaktinformasjon med Fafo eller andre. Derfor vil de som har deltatt på flere kurs kunne få invitasjon til undersøkelsen flere ganger.

Vi forsøker å skape så gode kurs som mulig. Derfor er dine meninger svært verdifulle. Vi håper du vil ta deg tid til å besvare undersøkelsen. Tusen takk!
Svarfrist er fredag 15. februar 2019.

Det er mer informasjon om undersøkelsen på våre nettsider:
<https://www.aof.no/article/sporreundersokelse-om-studieforbund-fra-fafo/4047/article>

Beste hilsen

Studieforbundet AOF Norge

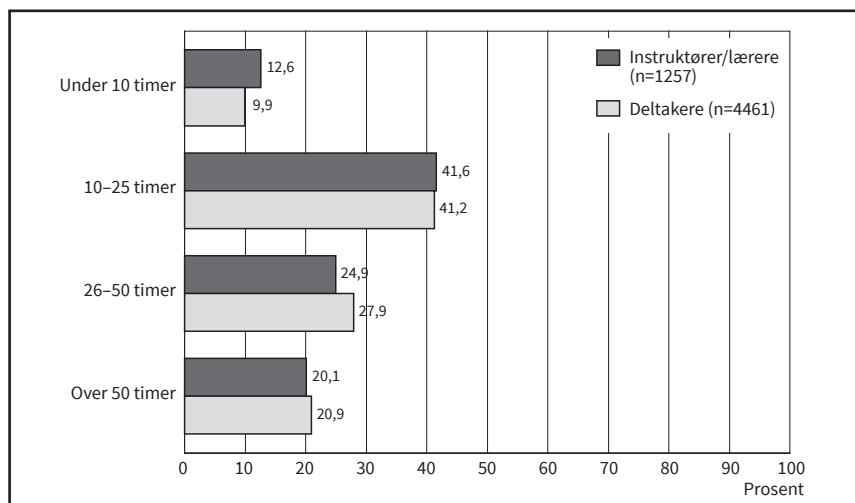
Vedlegg 3 Supplerende resultater fra spørreundersøkelsene

De supplerende resultatene er delt inn i tre bolker. 1. Hvor omfattende er kursene og finnes det flere tilbydere? 2. Har kursdeltakere og lærere/instruktører deltatt på kurs i regi av studieforbund tidligere og planlegger de å delta igjen i framtiden? 3. Hvordan beskriver respondentene læringsfellesskapet?

Hvor omfattende er kursene og finnes det flere tilbydere?

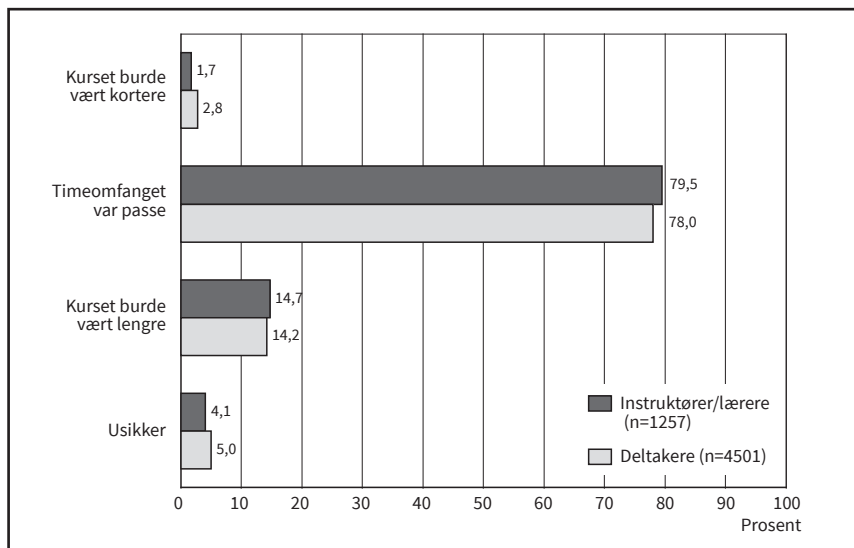
Både kursdeltakere og lærere/instruktører ble bedt om å oppgi hvor stort timeomfanget var på kurset de hadde deltatt på.

Figur V.2 Til alle: Hvor mange timer varte kurset?

Den vanligste kurslengden ut fra svarene som deltakere og lærere/instruktører har oppgitt, var 10-25 timer, det har 42 prosent av deltakerne svart og 41 prosent av lærere/instruktører. Den nest hyppigst svaret er for begge grupper 26-50 timer (25 prosent av deltakere og 28 prosent av lærere/instruktører har svart det). Omtrent en av fem oppgir at kursene har hatt en varighet på over 50 timer. Blant begge grupper har færrest oppgitt at kurset varte under 10 timer (13 prosent av deltakere og 10 prosent av lærere/instruktører).

Figur V.3 Til alle: Hva synes du om timeomfanget på kurset?

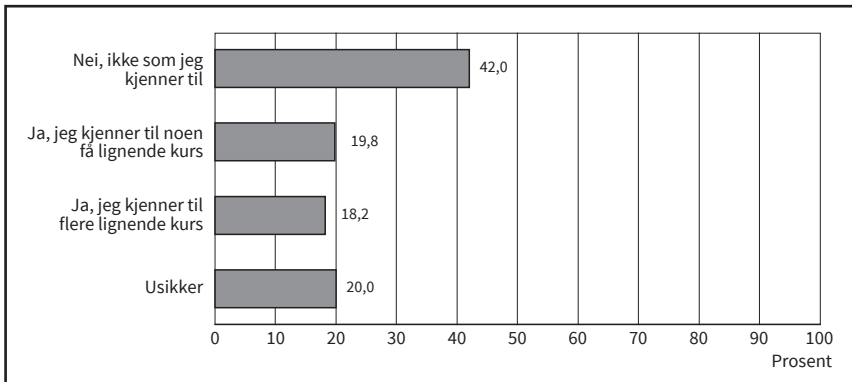
Den store majoriteten oppga at timeomfanget var passe. 78 prosent av deltakerne og 80 prosent av lærere/instruktører krysset av for det svaralternativet. En ikke ubetydelig andel i begge grupper skulle ønske seg at kurset hadde vært lengre. 14 prosent av deltakerne og 15 prosent av lærere/instruktører oppga det. På motsatt side var det få som oppga at kurset med fordel kunne ha vært kortere (3 prosent av deltakere og 2 prosent av lærere/instruktører).

Vi ser at 42 prosent av kursdeltakerne ikke kjenner til liknende tilbud. De resterende knapt 60 prosent fordeler seg rimelig jevnt mellom de som er usikre (20 prosent), de som kjenner til noen få liknende kurs (20 prosent) og de som kjenner til flere liknende kurs (18 prosent).

Oppsummert er den vanligste kurslengden mellom 10 og 25 timer etterfulgt av mellom 26 og 50 timer, to av tre kurs er innenfor en av disse kategoriene. Både blant kursdeltakere og lærere/instruktører var det et overveldende flertall som mente at kurset de hadde deltatt på/ledet hadde et omfang som var passe. 42 prosent kjenner ikke til liknende kurs som arrangeres av noen andre enn studieforbundet. Litt færre svarer enten at de kjenner til flere (18 prosent) eller noen få liknende kurs (20 prosent), mens en av fem er usikre (20 prosent). Det tyder på at studieforbundene fyller et tomrom i utdanningstilbudet ved å tilby en rekke kurs som ikke er tilgjengelige andre steder.

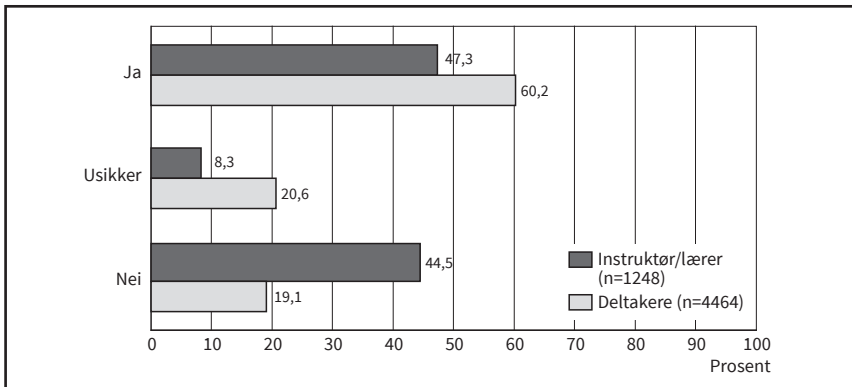
Figur V.4 Til deltakere: Finnes det kurs fra andre tilbydere som likner på kurset du deltok på? (n=4479, prosent)

Er kursdeltakerne og lærere/instruktører gjengangere?

Neste bolk omhandler hvorvidt deltakerne og lærerne/instruktørene tidligere har vært med på kurs i regi av et studieforbund og om de tror de vil fortsette å delta på kurs i framtiden.

Figur V.5 Til deltakere og instruktører/lærere: Har du vært deltaker på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund tidligere? *

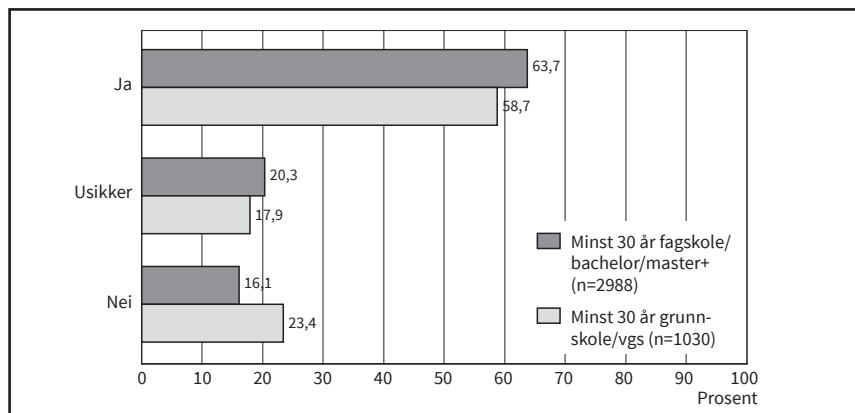
* for kursholderne var formuleringen «siste år» en del av dette spørsmålet, for deltakere var det ingen tidsangivelse. Det gjør at svarene her er lite sammenliknbare.

Blant instruktører/lærere er det omtrent like vanlig å ha vært kursdeltaker på et kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund siste år som det er å ikke ha vært kursdeltaker på et slikt kurs siste år (henholdsvis 47 prosent og 45 prosent). Blant kursdeltakerne er andelen som tidligere har vært kurs-

deltakere 60 prosent (for deltakere inneholder ikke spørsmålet noe tidsintervall), og det er omtrent like mange deltakere som er usikre på om de har vært deltakere tidligere som det er som har svart nei på spørsmålet (henholdsvis 21 prosent og 19 prosent). Det forteller oss både at det er mange nye kursdeltakere på kursene og at kursdeltakerne ser ut til å ha vansker med å huske om de har deltatt på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund.

Dersom vi differensierer mellom kursdeltakerne med kort og lengre utdanning på dette spørsmålet, ser vi at de med lengre utdanning er overrepresentert.

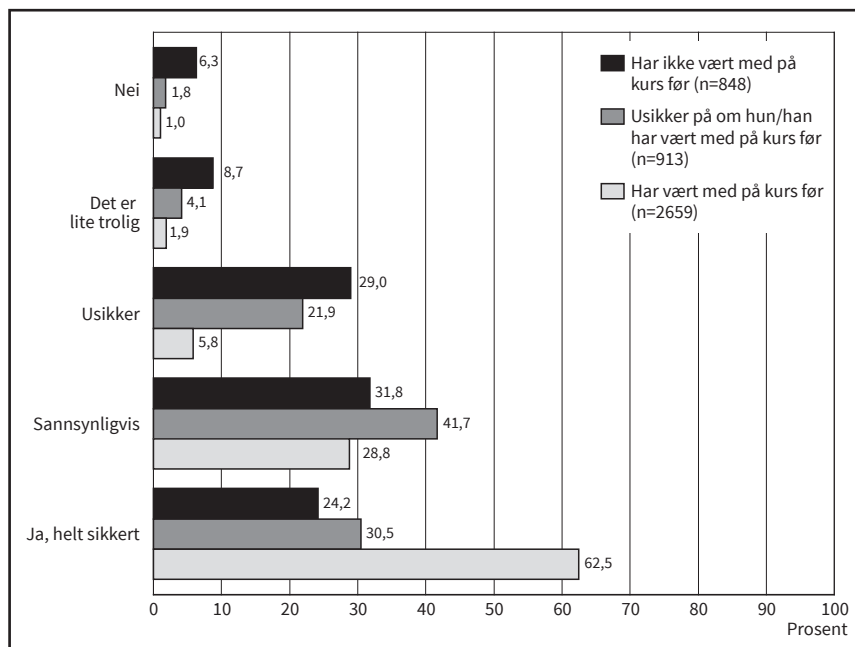
Figur V.6 Kort eller lengre utdanning: Har du vært deltaker på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund tidligere?*

** forskjellen mellom gruppene er signifikant på 0,01-nivå.

Blant gruppen som er minst 30 år og har kort utdanning er det færre som tidligere har deltatt på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund enn fra gruppen som er minst 30 år og har lengre utdanning. 64 prosent av de med lengre og 59 prosent av de med kort utdanning svarer ja på spørsmålet, og henholdsvis 16 prosent (lengre) og 23 prosent (kort) svarer nei på om de har deltatt på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund tidligere. På spørsmål om de vil delta på kurs igjen oppgir deltakerne som tidligere har vært med på kurs i størst grad at de kan tenke seg å delta på kurs i framtiden.

Figur V.7 Tror du at du vil være deltaker på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund i framtiden? Gruppert etter om de tidligere har vært med på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund

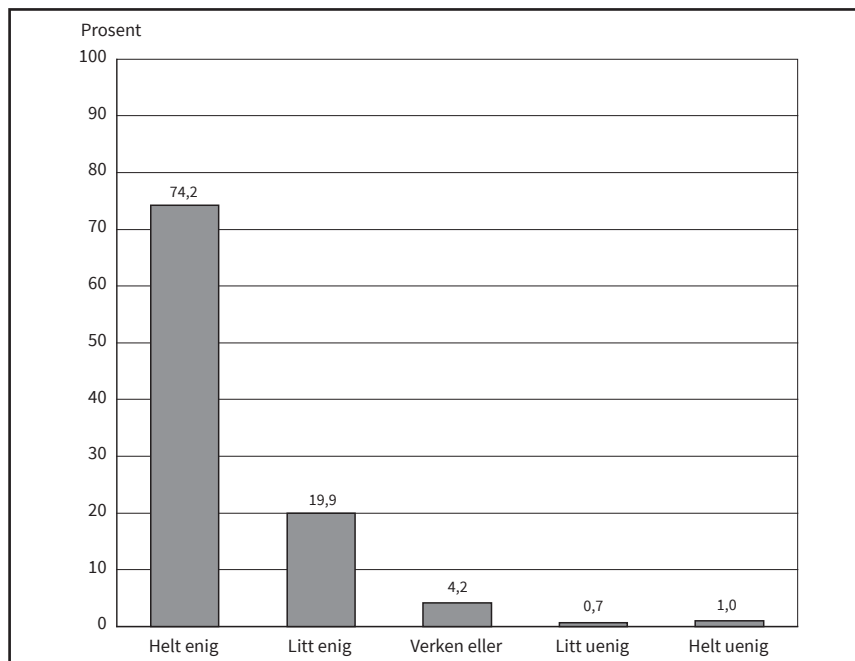
I svart farge og øverst ser vi de som har svart nei på spørsmålet om de tidligere har deltatt på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund. Innenfor denne gruppen svarer 15 prosent nei eller at det er lite trolig, langt flere oppgir at de er usikre (29 prosent). Det mest utbredte svaret er imidlertid at de sannsynligvis vil delta igjen (32 prosent), omtrent en av fire (24 prosent) oppga at de var helt sikre på at de ville delta igjen. Ser vi på gruppen som var usikre på om de tidligere hadde deltatt på kurs, var det langt færre som svarte nei eller at det er lite trolig på spørsmål om de igjen ville delta. 6 prosent av denne gruppen mot 15 prosent av de som ikke før hadde deltatt oppga dette. 42 prosent mente de sannsynligvis ville delta igjen, og 31 prosent var helt sikre på at de ville delta. Klart flest sikre på at de vil delta igjen (63 prosent) finner vi som forventet blant dem som har deltatt tidligere. Her svarte i tillegg 29 prosent at de sannsynligvis ville delta igjen, noe som samlet utgjør godt og vel 90 prosent. Under 3 prosent i gruppen som tidligere hadde deltatt svarte enten nei eller at det var lite trolig.

Oppsummert kan vi si at når det arrangeres et kurs, vil statistisk sett en av fem kursdeltakere være nye i betydningen de har ikke tidligere deltatt på kurs arrangert av eller med støtte fra et studieforbund tidligere, og omtrent like mange vil være usikre på om de har deltatt før. Blant de med kort utdanning er gruppen som er nye, større. Det virker imidlertid som kursene gjør godt inntrykk på deltakerne, for de aller fleste oppgir at de vil delta på flere kurs i framtiden.

Læringsfelleskapet

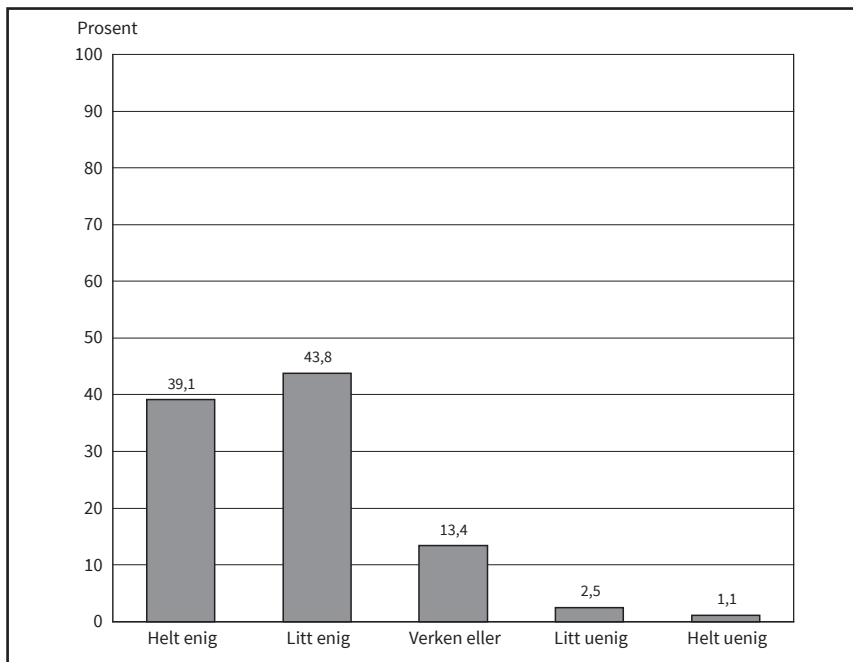
Knapt tre av fire lærere/instruktører mener det er et varmt og inkluderende miljø på kurset, og ytterligere 20 prosent er litt enige i påstanden. Andelen helt eller litt uenige er i underkant av 2 prosent.

Figur V.8 Til lærere/instruktører: Det er et varmt og inkluderende miljø på kurset (n=1257, prosent)

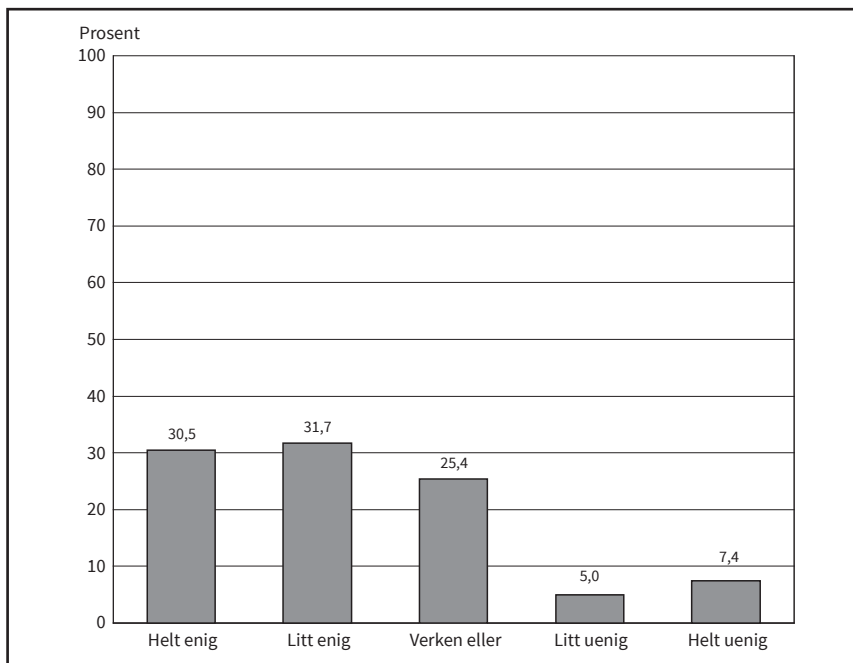
Det neste påstanden tar for seg hvorvidt læringen går begge veier. Har lærere/ instruktører også lært mye av kursdeltakerne?

Figur V.9 Til lærere/instruktører: Jeg har lært mye av kursdeltakerne (n=1257, prosent)

83 prosent av lærere/instruktører er helt (39 prosent) eller litt (44 prosent) enige i at de har lært mye av kursdeltakerne. Knappt 4 prosent er helt (1 prosent) eller litt (3 prosent) uenige i påstanden. Det virker også som at kursene er viktige for å utvide nettverk og knytte nye bånd, både for deltakere og lærere/instruktører.

Figur V.10 Til lærere/instruktører: Jeg tror jeg kommer til å ha mer kontakt med noen som jeg ble kjent med på kurset (n=1257, prosent)

Drøyt 62 prosent av lærere/instruktører er helt (31 prosent) eller litt (32 prosent) enige i at de tror de kommer til å ha mer kontakt med noen de ble kjent med på kurset. Kun 12 prosent er helt (7 prosent) eller litt (5 prosent) uenige i påstanden.

Studieforbundene som læringskatalysator

I denne rapporten beskriver vi studieforbundenes rolle i voksenopplæringen. Vi ser på hvilket utbytte deltakerne har av kursene, og vi spør om hva det er som motiverer til deltakelse – og hva som motiverer lærere/instruktører. Bidrar kursene til at personer med kort formell utdanning får et nytt og mer positivt møte med en teoretisk læringsarena?

Vi finner at studieforbundene spiller en aktiv rolle overfor lærere/instruktører, men at deres rolle er mindre tydelig for kursdeltakerne. Personer med kort utdanning oppgir i størst grad at kursene er relevante for deres nåværende jobb og potensielt framtidige jobber. Videre oppga de at kurs der de får bruke sin praktiske arbeidserfaring, gjør læringsprosessen enklere og studiet lystbetont. Deltakerne beskriver læringsfellesskapet og kursholderens engasjement som svært positivt. Kursene framstår likevel som sårbare med hensyn til tap av ildsjeler.

Borggata 2B
Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-rapport 2019:28
ISBN 978-82-324-0526-8
ISSN 0801-6143
Bestillingsnr. 20725